İRAN'DA ŞAFAK SÖKÜYOR

Tudeh Merkez Komite Üyesi HISROV RUZBEH'in savunması

haziran hy yayınları

İRAN'DA ŞAFAK SÖKÜYOR

İRAN'DA ŞAFAK SÖKÜYOR...

HAZİRAN YAYINLARI: 6

Birinci Baskı
Aralık 1978

Dizgi : EVREN Matbaası
Baskı : DOGAN Basımevi
Cilt : ÖRNEK Mücellithanesi
Kapak Barkısı : REYO Ofset

İRAN'DA ŞAFAK SÖKÜYOR

İran TUDEH Partisi Merkez Komitesi Üyesi HİSROV RUZBEH'İN SAVUNMASI

Türkçesi
H. Azeroğlu

HAZİRAN YAYINLARI

YAYINEVİNİN ÖNSÖZÜ

Bugün İran'da soylu bir savaş geleneği somutlanıyor. Tarihin 2000 yıllık despotizminin uç noktasında Şah barbarlığının temelleridir sarsılan. Ne emperyalizmin silahları, ne de İran'ın kiralık cellatları, özgürlüğün safağında uyanan halkları sindirmeye yetmiyor. Çünkü, İran Halklarının mücadelesinde sağlam köşe taşları ve Hısrov RUZBEH gibi, korkuya pranga vuran yürekler az değil. Bu nedenle orda fazla uzakta değil, hayatın ölüme üstün gelmesi.

Hısrov RUZBEH'i tanımak için İran Halklarının mücadele tarihini değil, yiğitliğin gerçek anlamını bilmek yeter. Işçi sınıfı sosyalistlerinin burjuva zindanlarından darağaçlarına kadar uzanan yaygın zulüm çemberinde onuru nasıl ayakta tuttuklarını, proletaryanın boyun eğmeyen, ölüme meydan okuyan ama hayatın güzelliğini bir savunmaya dönüştüren destansı hikayelerini bilmek yeter. Castro nasıl burjuvazinin değil «tarifin yargısı»na sığındıysa, Dimitrof nasıl faşizmin dişlerine proleter enternasyonalizminin demir leblebilerini uzattıysa, Hısrov Ruzbeh de İran Halklarının dokuduğu kültürün sağlam mantığını, sosyalizme kefen biçmeye yeltenen idam fermanlarının karşısına öyle çıkardı.

Ruzbeh İran ordusunda subaydı ve TUDEH Partisi'nin askeri kolunun lideriydi. Aynı zamanda Parti'nin Azerbeycan seksiyonu Merkez Komitesi üyesi olan Ruzbeh, askeri mahkemelerde yargılandı ve tam üç kez ölüme mahkum edildi. İddia maka-

mının kendisine yönelttiği suçlamaları cevaplarken Ruzbeh özellikle, bilimsel sosyalist olduğunu anlatan bölümleri ayıklayıp sahip çıkıyor ve bunun haklılığını dile getiriyordu. Ama o, iddianamenin kendisini vatan haini, yurt ve halk düşmanı olarak gösteren bölümlerini tek tek ele alıp İran egemen sınıflarını, onların kendi silahlarıyla vurmayı deniyordu. İddianamenin üzerine oturduğu çürük mantık, Ruzbeh'in savunma sistemi karşısında çürük kalmaktan ve mahkum olmaktan kurtulamadı. Belki de tarihte ilk kez bir yargıç, Ruzbeh'i mahkum ettikten bir dakika sonra, «Ruzbeh'e zulmettik» diyerek kendi yangısını mahkum eden yargıç misali, hükmü kendisinin değil, başkalarının verdiğini böylesine açık bir dille itiraf ediyordu.

Ruzbeh'in Savunması bilimsel sosyalizme olan sadakatin üstün bir örneği olduğu kadar, İran Halklarının demokratik kültürüne yaslanan yanıyla da sağlam bir temele oturmuştur. Kendi halkının demokratik eğilimlerini, savunmasının malzemesi olarak seçerken Ruzbeh, hem halkını savundu, hem de halkın kendisini savunmasına geniş olanaklar sundu. Ölüm sabahına uyanırken TUDEH'li subahların söyledikleri türküler bugün İran'da dilden dile dolaşır. Ruzbeh adı ise, dünyanın kimi yerlerinde hünerli parmaklar arasında heykel, İran Halklarının gönlünde ise anıt olup çıkmıştır.

Tarih, işçi sınıfının, Ruzbeh gibi unutulmaz evlatlarına yüksek değerler biçiyor. Yayınevimiz RUZBEH'in Savunmasını okuyucularına sunmayı bu nedenle görev saymıştır.

HAZİRAN YAYINLARI

ÖNSÖZ

Okuyuculara sunulan bu kitap İran Halklarının kahraman evladı, Azerbeycan halkının gerçek dostu, partimizin, İran Tudeh Partisinin Merkez Komitesi üyesi Hisrov Ruzbeh'in askeri mahkemedeki ilk ve askeri temyiz mahkemesindeki son savunmasını kapsıyor.

Bütün İran emekçi ve yurtseverleri, özellikle Azerbeycanlı işçi ve aydınlar Hisrov Ruzbeh yoldaşa derin saygı besliyor ve Hisrov Ruzbeh gibi bir kahramanla övünüyorlar.

Hisrov Ruzbeh'in adı ölmez yurtseverler arasında, emekçilerin yüreklerinde ve devrimci mücadele tarihimizin parlak sayfalarında yer alıyor. Onun ömür boyu yürüttüğü soylu mücadele ve gösterdiği eşsiz yurtseverlik örneği dillerde dolaşıyor.

Hisrov Ruzbeh, emperyalizmin hizmetindeki Şah uşakları karşısında onların göstermelik mahkemesinde, İran emekçilerinin çıkarlarını ve ulusunun bağımsızlığını savunmuş, son nefesine kadar kendi davasına, şanlı partisine ve yürekten sevdiği halkına sadık kaldığını ispat etmiştir. Hisrov Ruzbeh kişiliğiyle ve şerefiyle yaşamayı başardığı gibi kendi deyimiyle «iyi ölmeyi» de başarmıştı. Cellatların karşısına sanık olarak çıktığında canını değil siyasi şerefini ve partisinin davasını, yiğitlere yaraşan bir yüreklilikle savunmuştur. Ruzbeh son sözünde; «benim görevim, ölürken bile konuşmak ve bağlı olduğum partinin yüce amaçlarını savunmaktır» diyerek Iran'ın bağımsızlığı, İran halklarının

özgürlük ve mutluluğu yolunda şehit olmayı seve seve göze almıştır.

Hisrov Ruzbeh'in, Azerbeycan Demokratik Partisinin (A.D.P.) öncülük ettiği 1945 yılı 12 Aralık hareketi konusunda söyledikleri, Azerbeycan halkının gözünde özel bir önem taşır. O, gericiler, Şahçılar, emperyalizmin uşakları tarafından hareketimize yöneltilen iftiraları güçlü kanıtlarla çürütmüş, Azerbeycan hareketinin demokratik özünü, Iran'ın bağımsızlığını ve özgürlüğünü sağlamak gibi yüce amaçlara hizmet ettiğini göstermiştir. Azerbeycan halkının kendi kaderini tayin etme hakkını savunmuştur.

Dikta mahkemesi «sanığın amacı, bütün İran'ı kapsayacak bir kutsal isyan başlatmaktır» iddiasında bulunmuştur. Hisrov Ruzbeh askeri mahkemede bu suçlamanın doğruluğunu savunarak «1945-1946 yıllarında baş gösteren Azerbeycan ve Kürdistan hareketinin hedefi asla bölücülük değil, aksine ulusal özgürlük ve bağımsızlığımızın sağlanması, korunması ve güçlenmesi olmuştur» demiştir.

İran Tudeh Partisi askeri örgütünün oluşturulması ve yönetilmesinde görkemli bir rol oynayan Hisrov Ruzbeh, «Azerbeycan hareketinin İran halkının çıkarlarına uygun olduğunu kabul etmenin, Iran Tudeh Partisi askeri örgütüne üye olmanın başlıca şartı» olduğunu söylemiştir. Emperyalizmin sadık uşakları ve cellatları, dürüst yoldaş, mert savaşçı ve ulusal kahramanımız Hisrov Ruzbeh'i elimizden almıştır, ama ülkemiz emekçilerinin ve bütün yurtseverlerinin kalbinde yer etmiş o yüce anıtı hiçbir güç sarsamayacaktır. Yurduna, halkına ve işçi sınıfına son nefesine kadar sadık kalan, düşmana karşı amansız ve uzlaşmaz olan ve kahramanlığıyla mücadele tarihimizin sayfalarını süsleyen Hisrov Ruzbeh'i halkımız saygı ile hatırlayacak, genç kuşaklarımız onun devrimci cesaretinden ilham alarak ulusal bağımsızlık, özgürlük ve sosyalizm yolunda cesaretle savaşacaklardır.

Hisrov Ruzbeh saflarımızda yaşıyor. O yine de bizimledir. Onun ölmez anısı, Iran Tudeh Parti-

sinin öncülüğüyle emperyalizme ve gericiliğe karşı özgür ve mutlu bir hayat kurma yolunda yürütülen mücadelemizin ön saflarında bütün İran emekçileri ile birlikte savaşmakta ve şanlı Marksizm - Leninizm bayrağı altında ilerlemektedir.

Azerbeycan Demokratik Partisi
Merkez Komitesi Basın Yayın Bürosu

BİRİNCİ BÖLÜM

HİSROV RUZBEH YOLDAŞIN SON SÖZLERİ

İran Tudeh Partisi Merkez Komitesi üyesi, Ülkemizin ulusal kahramanı, şehit yoldaşımız Hisrov Ruzbeh'in ağır terör şartları altında ve burjuvazinin gizli mahkemelerinde ölümü göze alarak kendi partisini, yurdunu ve ezilen halkını savunması uğrunda söyledikleri, onun bizlere bıraktığı en değerli eseridir.

İran Tudeh Partisi Merkez Komitesi bu değerli belgeleri bütün partili yoldaşlara, İran halkına ve bütün dünya halklarına sunmakla önemli bir görevi yerine getirmiştir. Bu belgelerin, ölüm karşısında bulunan yüce bir insanı, amaçlarını korkusuzca savunan yiğit bir insanı ve onun moral gücünü herhangi bir tanımlamadan daha iyi anlatacağı açıktır. Şüphe yok ki, bu belgeler yurttaşlarımızın eşsiz kahramanlık ve fedekarlık duygularının ortaya çıkmasında önemli bir etken olmakla kalmayacak, aynı zamanda yüreklerindeki en güzel insan ve yurt sevgisini güçlendirmekte kendine özgü görevi yerine getirecektir.

Ruzbeh Yoldaş temyiz mahkemesindeki son savunmasında, yaşadığı pratik hakkında çok yönlü bilgiler vermiş, bir yandan kendi yaşantısındaki derin acıları, öte yandan emekçi yığınların ağır koşullar ve güçlükler içindeki yaşamını anlatarak bun-

ları yüzeysel açıdan değil, derinlemesine kavradığını ve bu durumda ortaya çıkan insanlık görevlerini belirtmiştir. Bilim ya da askerlik alanında sıradan bir yaşama mahkum bu insanı toplumsal olaylar ve köklü tarihi etkenler tam bir partizana dönüştürmüştür. Ruzbeh şöyle diyor:

«Böylelikle hayatım boyunca hassas ve duygulu yanıma vurulan her darbe beni emekçi sınıfların durumları hakkında düşünmeye zorladı.»

«Ben artık yazı yazarak, çeviri yaparak veya yeni bilimsel buluşlar peşinde koşarak halkına hizmet etmek isteyen Hisrov Ruzbeh değilim. Köklü bir değişim geçirdim ve güçlü bir rüzgarın etkisine girdim. Dar kalıplar içinde hizmeti ve sınırlı düşünceleri bir kenara atıp sorunu temelinden düzeltmek ve böylece milyonlarca vatandaşımın ezilmişliğine son vermek için savaşmak kararı aldım.»

Yoldaş Ruzbeh mahkemede toplumun dertlerinin yakından öğrenilmesi ve kökten çözülmesi yollarını, bilimsel sosyalizme olan inancının ürünü olarak gösterdi. Ruzbeh bilimsel sosyalizmin üstün düşüncesine inandığı ve katıldığı için gurur duymaktaydı. Sahtekarlığı meslek edinmiş gerici cellatların karşısında sosyalizme bağlı olduğunu ilan etmekten asla çekinmiyor, bunu cesaretle açıklıyor, bu yolun kendisine hayat veren, ruhunu canlandıran unsur olduğunu belirtiyor ve bu konuda askeri mahkeme yargıçlarına şöyle diyordu:

«Ben sosyalizmin diğer sistemlerden üstün olduğunu bütün akıl, bilinç ve mantığımla hissettiğim için ona tutkunum. Bütün yaptığım işlerde, güç kaynağım olan sosyalizmi hayata geçirmek ve İran toplumu için yeni düzen yaratmak, halkımın mutluluğunu, refahını, alnı açıklığını, özgürlük ve şerefini sağlamak arzusu olmuştur.»

Yoldaş Ruzbeh kendi yaşamının gerekli ve zorunlu bir sonucu olarak sonsuz bir saygı ile bağlandığı İran Tudeh Partisine girmesini, fikri gelişiminin zirvesi ve kendi yaşamının esas doğrultusunun belirlenmesinde kesin ve önemli sayıyor. Bunu,

sarsılmaz inancının ışığıyla parlayan şu cümlelerle ifade ediyor:

«İran halklarına hizmet etmek uğruna içimde alevlenen ateşin dürtüsüyle İran Tudeh Partisi'nin yolunu seçtim. Ve itiraf etmeliyim ki, canım, kemiğim, kanım, etim, derim ve vücudumun bütün düğüm ve çözgüleri bu yolu kutsal bulmuş, benimsemiştir. Vücudumun bütün hücreleri ve varlığımın bütün zerreleri Tudeh'lidir.»

Yoldaş Ruzbeh, şanlı partimizin yurtseverliğine kara çalmak amacıyla yapılan suçlamalar karşısında partiyi şöyle savunuyordu:

«Partimiz ülkenin bağımsızlığı ile toprak bütünlüğünü savunan ve sömürüye karşı mücadele eden bir partidir. Partimizin toplumsal amaçları, insan sevgisi, insanlığa saygı ve halka hizmet kaynağından beslenir. Biz bütün toplumsal kötülüklerin kaynağı olan insanın insan tarafından sömürülmesine ebediyen son vermek istiyoruz.»

Şehit yoldaşımız Ruzbeh son savunmasında, İran Tudeh Partisi'nin askeri örgütünün kurucularından biri olduğunu söylüyor ve İran'ın özgürlükçü subaylar örgütünü savunurken, yurtseverlik amacını açıklıyordu. Ordunun siyasete, subay ve erlerinin ülke sorunlarının çözümüne katılmasındaki toplumsal ve maddi zorunluluğu savunuyordu. Ordunun siyasete katılmaya sanki vakti yokmuş ve katılmaması gerekirmiş yolundaki egemen sınıfın boş iddialarını açığa çıkarıyor, ordunun pratikteki en kötü siyasetinin, egemen sınıfın anti-ulusal ve hain politikasına hizmet etmek olduğunu inandırıcı delillerle gösteriyordu.

Yoldaş Ruzbeh, egemen sınıfın, kendi cinayet ve soygunlarını perdelemek amacıyla düzen-sükunet efsanelerini bahane ederek ordunun gücünü halka karşı yöneltmek için yurtseverlik duygularını suistimal ettiğini açıklıyordu.

Yoldaş Ruzbeh'in savunmasının bu bölümü, gerçekten İran ordusunun çoğunluğunun, en derin maddi ve manevî ihtiyaçlarını iyi bilen bir subayın konuşmasıdır. O, bu baskı rejiminin caniyane

mahkemesinde İran Yurtsever subaylarının haklı sesini yükseltmeyi, ordunun toplumsal yerini ve bu yolda dökülen temiz kanları savunmayı görev sayıyordu. Burada yoldaş Ruzbeh sağlam ve inandırıcı kanıtlarla partimizin yüce yurtseverliğini belirtiyor ve aynı gerçeği yadsıyan iddiaların geçersizliğini ispatlıyordu. Egemen sınıf ülkeyi sömürgecilere teslim etmek ve orduyu ABD uzmanlarının emrine vermekle kendi ihanet ve casusluğunu, aynı zamanda kimlerle birlik olduğunu göstermekteydi. Yoldaş Ruzbeh, ABD askerlerinin aşağılayıcı davranışlarına maruz kalmış İran ordusunun şerefini ve onurunu savunarak şöyle diyordu:

«Ben yüksek harp okulunda okumuş ve İran ordusunun 2.000 subayının öğretmeni olmuş bir kişi olarak açıklıyorum: İran subayları, akıl, cesaret, yaratıcılık gücü, anlama, teşhis yeteneği ve bilgi seviyesi açısından dünyanın başka hiç bir ordusunun subaylarından geri değildirler. Eğer elverişli yetişme şartları yaratılıp okumaları teşvik edilse, dünyanın en başarılı subayları arasında kendilerine layık yeri alırlar. Buna rağmen eğitimsiz ABD'li bir rütbelinin eğitimli bir İran Subayından kat kat fazla maaş aldığını, ek olarak ev kirası verildiğini, hizmetçi, otomobil ve uşaklar sağlandığını görünce gerçekten üzülüyorum. Pek çok yetişkin subaylara sahip İran ordusunun böylesi danışmanlara ihtiyacı yoktur.»

Yoldaş Ruzbeh İran Tudeh Partisi'ni ve onun özgürlük yolunda yürüttüğü yüce mücadeleyi ve buna bağlı olarak Azerbeycan ve Kürdistan Demokratik hareketini savunarak düşmanlarının iftiralarını peşpeşe çürütüyor ve sonra da devrimci bir uzak görüşlülük ile göklerimizden kara gericilik bulutlarının kovulacağını, gerçek adalet ve kardeşlik günlerinin güçlü bir şekilde parlayıp ışık saçacağını söyleyerek şöyle devam ediyor:

«Bulutların gölgeleri hiç bir zaman güneşin varlığını yok edemez. Bir gün gelecek, güneşin parlak ışıkları herkesi ısıtacaktır. Böyle bir andan söz etmem, toplumsal gelişmenin tarihi akışını anlatmak

içindir. İnsanlık tarihinde birkaç yıl ancak bir an kadar hüküm ifade eder. Şüphesiz bu kargaşalıklar durulacak ve gerçekler açığa çıkacaktır. İran toplumu bu gibi konulardan özgürce söz edeceği ve kendi düşüncesini açıkça belirteceği günü de görecektir. O gün, sanıldığı kadar uzak değildir.»

Yoldaş Ruzbeh, kendi savunmasında Anayasa maddelerinin nasıl ayaklar altına alınıp çiğnendiğini, özgürlük yolunun yiğit savaşçılarına «isyancı» suçlamasının yöneltildiğini, Meşrutiyetin artık bir masala çevrildiğini ve ondan geriye kötü bir manzaradan başka bir şey kalmadığını kapsamlı ve sağlam kanıtlarla belirtiyor. Ruzbeh. baskı rejimindeki iki partili sistemin, İran Tudeh Partisi'nin derinden etkilediği halk yığınlarını aldatmaya güç yetiremediğini görüyor. Kan içen Şah'ın uydurduğu yalanların, gerçeğin gücü karşısında yenilmeye mahkum olduğuna inanıyor.

Yoldaş Ruzbeh, savunmasının aynı bölümünde toplumumuzun yarısını oluşturan kadınların, toplumsal haklarını heyecanla savunarak, İran kadınlarının görkemli rolünü hatırlatıyor. Yoldaş Ruzbeh ülkemizdeki seçim komedisini de açığa çıkarıp, sanki halk tarafından seçilmiş vekiller gibi göreve getirilen devlet uşaklarının işgalindeki meclislerin gerçek yüzlerini açıklığa kavuşturuyor.

Yoldaş Ruzbeh, partilerin şahsî ve mülkî dokunulmazlıklarının güvencesi olan Anayasa maddelerinin nasıl çiğnendiğine de işaret etmektedir. Yoldaş Ruzbeh şöyle diyor:

«İran monarşisi yelesiz, kuyruksuz ve karınsız aslan gibidir. Gerçek hayatta böyle bir aslan olamayacağına göre, İran Tudeh Partisi üyelerine yöneltilen suçlamaların temelini teşkil eden **İran meşrutiyeti aleyhine isyan etmek** de adi bir yalandan başka bir şey değildir.»

Yoldaş Ruzbeh'in savunması, bir devrimcinin ölüm karşısındaki görevinin yüce anlamı ile son bulur. Yoldaş Ruzbeh, halkının dostu olan ve onun mutluluğunu isteyen her insan gibi, hayata ve onun güzelliklerine tutkun olmasına rağmen, kendisini

vahşi düşmanın pençesinde bulduğunda, ölümden kurtulmanın tek yolunun kendi partisine çamur atmak, davasını küçük düşürmek, hain yürekli Şah'a yaltaklanmak ve düşman karşısında boyun eğmek olduğunu görünce, bir an bile tereddüt etmeden Partisinin adını, kendi davasını yükseklerde tutmayı ve ölümü başı dik karşılamayı, vatanımızın eski ve şanlı tarihinde sayısı az olmayan özgürlük şehitlerinin ebedî anıtına adını yazmayı görev bilmiştir. Yoldaş Ruzbeh, şöyle devam ediyor:

«Elbette ki ölüm insanlar için, özellikle yürekleri ışıklı ve parlak geleceğin umuduyla dolu olan ülkü sahipleri için hoş değil. Fakat bütün değerleri yitirme pahasına yaşamak da insana yakışmaz. Çünkü insan hiç bir zaman amaçlarını ve bağlı bulunduğu davasını inkâr etmemelidir. Onurunun alçalması, şerefinin yerle bir olması, siyasi ve toplumsal hedeflerinin, amaç ve isteklerinin yıkılması bahasına yaşamak elde edilirse, ölüm böyle yaşamaktan yüz defa daha şereflidir.»

Yoldaş Ruzbeh, ilk savunması, hayatı, tutuklanışı, zindanların korkunç şartları, mahkemenin cereyanı ve Zahariyan, Kuçek, Şosteri ve Salahaniyan yoldaşların öldürülmelerine ilişkin ilginç bilgiler veriyor. Bu savunma Şah rejiminin alçakça cinayetleri üzerindeki perdeyi kaldırıyor.

Biz, Yoldaş Ruzbeh'in değerli savunmasını okuyup öğrenmeyi ve bunun bütün halkımızca bilinmesini uygun gördük. Önemli olan, amaç uğruna fedakârlığı ve gerektiğinde can vermeyi Hisrov Ruzbeh'ten öğrenebilmektir. Onun parlak kişiliği halkımıza kendi kurtuluş mücadelesinde örnek olsun.

Şunu belirtmek gerekir: Şehit yoldaşımız Hisrov Ruzbeh, değerli savunmasında bazı konulara ilişkin olarak sadece kendi görüşlerini bildirmektedir. Ve kendisi bu çerçeve içinde değerlendirilmelidir. Görüşlerinin tartışılabilir yanları olsa bile, onlar bir devrimcinin en içten ifadeleridir. Bu, yoldaş Ruzbeh'in savunmasının egemen sınıflar aleyhine, kanlı darbe rejimine karşı, güçlü delillerle kanıtlanan değerli bir halk suçlaması olduğunu asla dışlamaz.

İKİNCİ BÖLÜM

İLK DURUŞMADAKİ SAVUNMA

Sayın yargıçlar:

Şu anda ben İran yargılama tarihinin en önemli dosyalarından birine bakmakta olan bir mahkeme karşısında yargılanmaktayım. Kendi dosyamı İran Mahkeme tarihinin en önemli dosyalarından biri olarak değerlendirmekteki amacım, kendimi övmek ve ün kazanmak değildir. Çünkü ben, siyasi ve toplumsal isteklerimin ve partimin amaçlarının olağanüstü yollara başvurmadan, hatta birçok hallerde İran Meşrutiyet yasalarına ters düşmeden gerçekleşmesini arzulamışımdır. Ancak, istemekle elde etmek arasında büyük fark vardır. Toplumsal yaşam ve onun ayrılmaz bir parçası olan mücadele, her bakımdan çıkarları uzlaşmaz olan sınıfların bir kısmının isteklerine karşı öteki sınıfların direnci, böylece yeni bir toplumsal sistemin yaratılmasına eski düzen yandaşlarının karşı koyuşu, ezilen halkın mutlu bir yaşama ulaşmak için gösterdiği çabalar, zorunlu olarak, sınırlı hallerde ve dar çerçevede de olsa, değişik çıkar sahiplerini mücadeleye sokar.

Bu zorunlu şartlarda irademiz dışında öyle olgular ortaya çıkar ki, taraflardan birinin gözlüğü arkasından bakıldığında, ihanet ve cinayet gibi gö-

rünen. öteki muhalefet saflarının büyüteçleriyle bakıldığında, sadece hizmet ve övünç kaynağı olarak görüleoilir. Benim dosyam da baştan başa karşıt görüşlerin bu anlamda devamlı ve kesintisiz mücadelesini gösterir. Bu mücadeleler bazı zamanlar çok önemli sonuçlar doğururlar. İşte dosyamın hazırlanışının temelinde bu çok önemli ve sağlam gerçeklikler yatmaktadır.

Ben burada iddialarımı kanıtlamak için konuyu açacağım. Niçin benim dosyam İran mahkemelerinin en önemli dosyasıdır? Kanıma göre, her dosyanın önemi, önce onun kapsamına bağlıdır. Açıktır ki, sahte yağ imal edenler, ya da cenaze törenlerine karşı çıkanlar üzerine hazırlanmış bir dosya ile hükümeti devirmek ve monarşinin temelini yıkmak, ya da devrimci bir partiye üye olmak üzerine inşa edilmiş dosyaları aynı kefeye koymak mümkün olmaz.

Ikincisi. herhangi bir dosyanın önemi, istenen cezanın şiddet derecesine bağlıdır. Benim dosyamda, iki idam cezası, bir ağır işle birlikte ömür boyu hapis cezası, on kez de değişik cezalar istenmiştir. Bu durumda istenilen cezaların ağırlığı açısından şimdiye kadar çok az sanığın böyle bir durumda karşı karşıya olduğunu iddia etmek hakkına sahibiz.

Üçüncüsü, dosyadaki suçlamaların çokluğunu ve çeşitliliğini dile getirmek gerekir. Bu gerçekler gösteriyor ki, benim dosyam adi, önemsiz bir dosya değildir. Bu yönden sayın yargıçların anılan dosya karşısındaki vicdani sorumlulukları hayli büyüktür. Bu nedenle sanığa ve avukatına savunma için, konunun açılması için ve suçlamalara kaynak teşkil eden nedenlerin açığa çıkarılması için yeteri kadar olanak sağlanmalıdır.

Zaten meşrutiyet yasaları aleyhine faaliyet gösteren ve onlara isyan etmekle suçlanan insan mahkemeye çıktığında, aynı yasaların ona tanıdığı imtiyazlardan yararlanma hakkına sahip değil mi? Benim kanıma göre, öyle bir sanık aynı haklardan faydalanabilir ve faydalanmalıdır. Herhangi bir yasa

uyarınca yargılanan bir sanık aynı yasanın ayrıcalıklarından yararlanabilir. Ben eğer Brezilya, Küba ve Etyopya yasaları, ya da Merih gezegeninin hayalî toplumlarından birinin yasalarına göre yargılansaydım, aynı yasalar gereğince yine o yasaların, sanığın çıkarına olan hükümlerinden yararlanabilirdim. Durumumun böyle olması, beni tutuklayan yasalarımızın tanıdığı haklardan yararlandırılmam gerektiği konusunda şüpheye yer bırakmıyor. Ben bu kurala aykırı bir tutum karşısında olduğumu hissettiğim için bu savı ileri sürdüm. Böyle bir tutum ise, şimdiye kadar benim savunma hakkıma konan en büyük engeldir.

Ben İran meşrutiyet hükümetine karşı olsam da, bu nedenle ölümün eşiğine gelmiş olsam da, aynı yasalara göre kendimi savunma hakkına sahibim. Bu hakkın bana sağlanmasıyla, ancak, meşrutiyetin kurucuları, onun yasalarına inanan ve ondan yana olan sayın yargıçlar ve aynı rejimi korumak için sırtına askeri elbise giyen ve aynı zamanda bu mahkemenin yargıçları olan subaylar, yasaları korumuş olurlar. Sanık gibi düşünerek bunu pratikte gösterebilirler. Yoksa yasalara karşı çıkmakla suçlanan benim gibi bir sanıkla, rejime inanan ve onu savunan yargıçlar arasında ne fark kalır? Onları yasalara uygun hareket etmek ve meşrutiyet ilkelerine sadık kalmak konusunda ben uyarmamalıyım. Elbette ki bunu beklemekte tamamen haklıyım. İster yasaların yanında, isterse karşısında olayım, herkesin böyle bir umudu olmalıdır. Fakat şimdi mahkeme ve ona egemen olan hava, bende haklarımın çiğneneceğine dair bir duygu uyandırmıştır.

İzin verin, genel sorunları bir yana bırakıp, bende uyanan bu kanının nedenlerini açıklayayım. Böylece de sayın yargıçların dikkatlerini, insaflarına dayanarak bu konuya çekeyim.

I. Savunma avukatlarımın tayini konusunda haklarımın çiğnenmesi:

Hazırlık soruşturması sırasında sanığın başkalarıyla ilişki kurması sakıncalıdır. Cinayetin izini

kaybetmek ihtimaline karşı, soruşturmacı eğer istiyorsa, sanığın başkasıyla görüşmesine izin verilmemesi normal karşılanabilir. Ancak, soruşturma safhası son bulduktan ve anılan sakınca ortadan kalktıktan sonra sanığa yakınlarıyla görüşme izni verilir. Ben 9 ayı aşkın bir süredir çok özel koşulları olan bir hücrede yatıyorum. Yakınlarımla görüşme hakkından yoksun edildim. Birkaç çavuş benim hapsedildiğim hücre önünde nöbet tutmaktadır. Hatta şimdi bile —9 aylık hapisten sonra— bana tuvalete gitme izni verilmiyor. Bu süre içinde beni bir dakika bile olsun açık havaya çıkarmadılar. Vücudumun bir santimetre karesi bile güneş ışığı görmedi. Yoksa hücre cezasının şartları bu mu? Soruşturma bittiği, iddianame hazırlandığı ve başkalarıyla fikir alış verişi yapmam sakıncası bütünüyle ortadan kalktığı halde, niçin ailemle görüşmeme izin verilmemektedir?

Hapsedildiğim yer, her geçen gün biraz daha eski hamamların hücresine benziyor. Bir tek kapısı var. Aynı kapı başka bir odaya, oda bir dehlize açılıyor. Bu odanın havasının 80 yıl önce kubbesi yapılırken, içerde kalan havanın aynı olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Buna rağmen dayanma gücümü koruyorum ve göğüs gereceğim. Ben Sadi'nin:

«Işığa varmak istiyorsan eğer
Pervane gibi
Sesin çıkmamalı,
Yaksalar da seni»

şiirini bildiğim için yakınmıyorum. Sadece bu koşulların değişmesini istiyorum. Ancak, görüşme konusu, savunma hakkımla ilgili bir sorundur. Kendi akrabalarımla görüşmemin yasaklanışının ortaya çıkardığı sakıncaların küçük bir örneği, 25 avukatın savunmamı üstlenmeyi kabul etmemeleridir. Yakınlarımla görüşme olanağım olsaydı, bu avukatların ikna edilebilmesi mümkün olurdu. Ve bugün en az 4-5 avukat savunmamı üstlenebilirdi. Şurası açık ki, avukatlarla bizzat ailemin ilişki kurmasıyla, on-

lara bu konuda merkez komutanlığının resmi bir yazı yazması arasında önemli farklar vardır. Bu tür resmi başvurular sonuç vermediğinden, mahkemenin doğrudan doğruya avukat atamak zorunda kaldığını pratikte gördük. Savunma hakkının sınırlandırılmasından başka ne ad verilir buna? İsminden de anlaşılacağı gibi, savunma avukatı, sanığı savunan yasal bir savunma silahıdır. Bu durumda silahlı savunma hakkım elimden alınmış oldu. Şüphesiz binbaşı Şahgori bilgili ve yetenekli bir avukattır. Fakat beni isteyerek savunmaya hazır değildir. Eğer hazır olsaydı, savunmamı ben başvurduğum zaman kabul ederdi. Oysa kendisi belli bir sebepten dolayı isteğime olumlu cevap vermemiştir. Herkes bilir ki, savunmayı kendi isteğiyle üstlenmemiş bir avukat, ne denli bilgili ve yetenekli olursa olsun sanığı savunamaz.

Şimdi soruyorum: Kardeşlerim savunma avukatlarını buna razı mı edemediler? Kardeşim, yarbay Ebül Kasım Rezulbali, düşüncelerime katılmasa da beni savunmayı üstlenemez miydi? Onun şu anda burada olmayışı, savunma hakkımın çiğnendiğinin bir başka kanıtıdır. 1951 Temmuz'unda yürürlüğe giren, cinayet mahkemeleri yasasının 1. maddesi «Savunma avukatı atanmasının engellendiği bir dava, kendiliğinden düşer» demektedir. Buna göre, hakkımda verilecek karar daha şimdiden geçersizdir.

Bu konuda haklarımın sınırlandırıldığının bir örneği de, bana normal süre yerine, en az sürenin tanınmış olmasıdır. Daha önce dosyanın önemine ilişkin olarak sunduğum kanıtlardan açıkça anlaşılıyor ki, askeri mahkeme ve ceza yasasının 181. maddesi, savunma avukatı tayini konusunda sanığa 5 günden 10 güne kadar zaman tanınacağını ve bu sürenin tesbitinin yargıca ait olacağını söylemektedir. Sürekli uyarılarıma karşın bana en az süre verilmiştir. Hatta «mahkeme başkanı bana süre vermeyebilir miş ve bu süreyi tanımış olması dahi bir nimet miş» lafları bile edildi. Sıfır günden 10 güne kadar süre olsaydı, yasa koyucunun «5» ve «den»

sözlerinin yeni yasa metninde kaydedilmesine gerek kalmazdı. Yani «5 günden 10 güne kadar süre tanınır.» cümlesi yerine, 10 güne kadar süre verilir sözlerinin yazılması yeterli olurdu. Ve sanığın durumu açıklığa kavuşurdu. Yasa koyucunun, onun için sürenin en aşağı derecesi olan sıfırı tayin ettiği anlaşılırdı. Eğer yargıcın süreyi sıfır olarak saptamaya yetkisi bulunsaydı, sanığın da bu sıfır süre içinde seçtiği avukatları mahkemeye bildirmesi gerekirdi. Bunun mümkün olmayacağı açıktır. Ancak elektronik beyinler ve hava saldırısına karşı savunma hareketini düzenleyen aletler kendi işlerini sıfır süresi içinde görebilir. Üstelik yasa koyucu, mahkeme başkanının 5 günden az, 10 günden fazla süre tanımaya yetkisinin olmadığını açıkça belirtiyor.

Şu halde, mahkeme başkanının sanığa 10 günden başlayarak ömrünün sonuna kadar süre tanıyıp mahkemenin gidişini uzatamayacağı bellidir. Aynı zamanda mahkeme reisinin 5 günden az, hatta 4 gün 23 saat 59 dak. 59 sn. süre vermeye de yetkisi yoktur. Böyle olduğunda, yasalar açısından sanığın savunma avukatını tayin etmek için yeterli zamanı olmayacaktır.

Bu sınırlamadan şu sonuç çıkarılır:

Hem sanığa lütufta bulunmak yolu, hem de sanığı haklarından yoksun bırakmak yolu kapatılmıştır. Şu halde, durum tamamiyle aydınlanıyor. Mahkeme başkanı bana en az süreyi vermiştir. Yapılan ithamların çokluğu ve istenilen cezaların ağırlığı gözönüne alınınca, durumu, vekil tayin etmek hakkımdan yoksun bırakıldığımı ispat eden bir kanıt sayıyorum. Buna göre de 1930 yılının Temmuz ayının birinde onaylanmış cinayet mahkemelerine ait kanunun 1. maddesi gereğince, mahkemenin benim hakkımda vereceği kararın geçersiz sayılmasını istemekte kendimi haklı görüyorum.

Sayın yargıçlar meşrutiyet yasalarını bizzat kendileri uygulamak zorundadırlar. Mahkeme edilenle mahkeme edenler arasındaki fark budur. Eğer saygıdeğer yargıçlar dayandıkları kanunlara uymaz-

larsa doğal olarak kendileri de meşrutiyet ve yasal hükümetin ana ilkelerini bozmuş olacaklardır.

II. Sanığın savunmaya hazırlanma hakkından mahrum edilmesi:

Askeri mahkeme ve ceza kanununun 184. maddesinde, «Mahkeme başkanı zamanın yeteri kadar olması koşuluna uyarak, 5 günden 10 güne kadar sanığa ve onun savunma avukatına süre tanır. Onlar bu süre içinde askeri mahkeme bürosunda dosyayı okuyup mahkeme için savunmaya hazırlanırlar» deniyor.

Burada «savunma avukatı» ve «sanık» kelimeleri arasında olan «ve» kelimesi aynı zamanda çoğul olan «hazırlanırlar» sözü şuna kuşku bırakmıyor: Savunma avukatından başka sanığın kendisi de askeri mahkeme bürosunda dosyayı okumalı ve mahkemede kendisini savunmak için hazırlanmalıdır. Buna aldırmayan mahkeme başkanı 15 nolu mektubunda bana şunu yazmıştır:

«Herhalde askeri mahkeme, yargı ve ceza kanununun 182. maddesi gereğince, seçtiğiniz emekli binbaşı Şahgori'yi mahkeme tarafından avukat görevine tayin edip dosyayı okuması için emrine vermiştir.»

Mesele buraya kadar doğrudur. Acaba sanığın dosyayı okuyup savunmaya hazırlanma hakkı ne oldu?

Yasada açıkça belirtildiği halde, sanık hakkından yoksun kılınabilir mi? Ben bu hakkıma dayanarak dosyamın bana verilmesini ve sürenin de 10 gün olarak belirlenmesini mahkeme başkanından yazılı olarak istedim. O ise bana, «Siz dosyanızı ezbere bilirsiniz, onu incelemenize gerek yoktur.» cevabını verdi. Sanığın dosyasını ezbere bildiği —o da kendi fikrine değil, yalnız mahkeme başkanının kanısına göre— gerekçesi ile dosyasını okumak hakkından yoksun kılınacağı hangi yasada yazılıdır?

Böyle bir yasa gösterilsin, yargılanmadan kurşuna dizilmeye hazırım. Çünkü biliyorum ki, böyle

bir yasa yoktur. Askeri ceza yasasının 184. maddesine göre sanığa verilen hakları mahkeme başkanının uygun bulmaması, savunma hakkının kısıtlanması ve çiğnenmesinden başka anlama gelmez. Bu da meşrutiyet yasalarıyla bağdaşmaz. Bütün bunlar bir yana, sanığın dosyasını genel hatlarıyla ezbere bilmesi mümkün olabilir. Ancak, sanığın mahkeme sırasında yararlanmak için dosyasına bakması ve ondan notlar çıkartması kesinlikle gereklidir.

Örnek olarak bir cümleyi göstereyim. İddianameye aktarılmış cevaplarımdan bir bölümünün sonunda, işlenen suç ve ilgili yasaların uygulanmasına dair sözlerimden altı satır yukarıda aynen şöyle yazılmıştır: «Evet bu Hisrov Ruzbeh; şeref, vicdan ve her türlü insanlık duygusunu yitirmekten doğan bir hayasızlıkla «Benim amacıma ve yöntemlerime ters düşen herkesin öldürülmesini gerekli gördüm ve görmekteyim» diyor. Ülkenin silahlı kuvvetlerini kendi amaç ve yöntemi için en büyük düşman olarak bilen ve bunun için de aynı güçleri parçalayıp, dağıtmayı geçerli sayan bu tehlikeli unsurun faaliyetinin amacı sadece bu değildir. Asıl amacı, hükümeti temelinden yıkmak ve kendi deyimi ile bu yolla Tudeh Partisi'ni zafere ulaştırmaktır.»

Ayrıntıya girip konuyu dağıtmamak için bu sözlerin söyleniş biçimleri üzerinde durmayacağım. Dosyamı ezbere bildiğimi söyleyen mahkeme başkanının aksine ben «amaç ve yöntemlerime karşı olan herkesin öldürülmesini gerekli gördüm ve görüyorum» dediğimi hatırlamıyorum. Aksine, bu cümleyi söylemenin mümkün olmadığını iki delille kanıtlayayım. Yöntem (Reviyye) kelimesi Farsça kökenli bir kelimedir. Bu kelime, dilimize Farsçadan girmiş, yayılmış ve hatta yasalara bile geçmiştir. Onun yerine kullanılabilecek doğru sözcük «tarz» sözcüğüdür. Ben hiç bir zaman «reviyye: yöntem» kelimesini kullanmam ve eğer başkalarının tekrarının etkisi sonucunda yanlış olarak kullanmış isem, derhal kendi söylediğimi düzeltiyorum.

İkinci kanıt, cümlenin özüne ilişkindir. Ben hiç bir zaman kendi amaç ve yöntemime karşı olanların öldürülmesini gerekli görmeyi düşünmedim. Ve şimdi de düşünmüyorum. Soruşturma sırasında siyasi terörün marksizmle bir ilişkisinin bulunmadığını vurgulayarak söyledim. İran Tudeh Partisi'nin tarihi açıkça gösterir ki, biz bu tür yöntemlere hiç bir zaman itibar etmedik. Bizim Partimiz muhaliflerine karşı şiddet eylemine girişmeyi doğru bulmaz, hatta bunun yanısıra Partiden ayrılıp aleyhimize örgüt kuran ve siyasi faaliyet gösteren şahıslara karşı da teröre başvurmayı gerekli görmez ve başvurmamıştır.

Amacım, yukarıda kaydedilen cümlenin düşüncelerime asla uygun olmadığını göstermektir. Aynı iki kanıta dayanarak cesaretle iddia edebilirim ki, bu cümle benim cümlem değildir.

Sayın Mahkeme Başkanı ve Yargıçlar;

Bu durumda yukarıda gösterilen konuların kendi söz ve yazılarım olduğu iddia edilenleri bir daha gözden geçirmeye hakkım yok mudur? Yoksa siyasi terörün Marksizm ilkelerine karşı olduğu konusunda defalarca söylediğim sözlerden notlar almaya ve aynı cümlenin benim cümlem olmadığını ispat etmek için delil göstermeye hakkım yok mudur?

Eğer böyle ise, dosyamı inceleme hakkımın olduğu bir kez daha ispatlanır. Beni, dosyamı inceleme hakkımdan mahrum etmek, gerçekte savunma hakkımdan yoksun bırakmak veya en azından bu hakkı sınırlandırmak demektir. Dosya konusunu bir kenara bırakırsak, savunma hazırlamak için yeterli zaman verilmesi hakkında 184. maddede kesinlikle belirtilen hakkın temelde başka bir önemi vardır. Çünkü, hem dosya bana verilmedi; hem de iddianame metni ancak 1958 yılının Mart ayının 8'inde Pazartesi öğleden önce verildi. İddianameyi okumak, gerekli konularda notlar almak, ceza yasasına bakmak ve savunma taslağının ana hatlarını düzenlemek için toplam 4,5 gün zamanım oldu. Açıktır ki

bunca suçlama karşısında savunma hazırlamak için bu kadar az süre yeterli değildir. Aynı zamanda bundan 5 gün önceye kadar bana kâğıt ve kalem verilmediğini de hatırlatmam gerekir. Üç ay önce hapsedildiğim bir yana, kendimi savunmak için bir kelime dahi not alma imkânım olmadı. Kitap konusuna gelince, ancak son iki-üç ayda Sadi'nin kitabı, Hafız'ın şiirleri ve Firdevsi'nin Şehnamesi elime geçti. Hatta bir cilt Ceza Kanunu verilmesi onaylanmadı. Kanun ancak 10 gün önce önüme getirildi.

Görülüyor ki, savunma için değişik hukuk kitaplarından yararlanması gereken bir adam, sadece kendi belleğinden yararlanmaya mahkum edilmektedir. Bana ceza yasalarının bir tek cildi dahi verilmemiştir. Mahkeme buna engel olmuştur. Hukukçu olmadığım dikkate alındığında, haklı olduğum anlaşılır. Herhalde bu konuya ait geçmişte öğrendiklerimi hatırlamam yeterli olmayacaktır.

Sayın Yargıçlar,

Konu yeterince aydınlık kazanmıştır. Avukat tayin etme hakkım tanınmamış ve böylece savunma hakkım sınırlandırılmıştır. Beni hemen darağacına çektirecek «meşrutiyet rejimi savunucularından» ve yargıçlarından kendim için en küçük bir taviz dahi beklemiş değilim ve beklemiyorum. Böyle bir taviz, yargıçlara yakışsa da, benim adıma yakışmaz. Benim ricam, sadece bu dava sırasında lehime, ya da aleyhime olsun en küçük ayrıntısına kadar yasaların uygulanmasıdır. Ancak, bunu yaparsanız meşrutiyet düzenine hizmet ettiğinizi iddia edebilirsiniz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ TEMYİZ MAHKEMESİNDEKİ SON SAVUNMA

Sayın Başkan ve Sayın Yargıçlar,

Yargıya güven duymadığımı söylersem, yalan söylemiş olmam. Bunu söylemem, mahkeme salonunda falaka ve sopa bulunduğu anlamına da gelmez. Ancak, yargı haklarımın çiğnenmesi ve yargı güvencemin bozulması, mahkemeye duyabileceğim güveni yok etmiştir. Eğitim Bakanlığının düzenlediği bir sözlük içinde işe yarar kelimelere çok az rastladım. Ancak «dadgah» mahkeme, (adalet yeri) kelimesi bu sözcüklerin anlamlı olanlarından bir tanesidir. «Harp divanı» (askeri mahkeme) sözleri sanık üzerinde olumsuz bir etki bırakıyor. Mahkeme kavramının adalet kavramıyla bir yakınlığı var gibi. Zaten mahkeme, sanığa âdilce davranılacağını ifade eden bir kavramdır.

İlk mahkemede avukat tutma hakkımın, dosyamı inceleyip savunma hazırlama ve mahkeme süresince yasanın bana tanıdığı olanaklardan yararlanma hakkımın çiğnenmesi gibi acı anılarım vardır. Ne yazık ki bu anılar, bu safhada da yenilenmiştir.

Bu yüzden, mahkeme kavramı, «bana acı veren bir oda» anlamına dönüşmüştür. Üstelik mahkeme-

nin cezaevi kaleminde kurulması yargı güvencesine olan inancımın yok olmasına yol açmıştır. İşin kurallarına uyulup uyulmaması ister istemez o işin sonucunu etkiler. Kiliselerde yerine getirilen onca adet, islam dininde benzeri uygulamalar, onların belli bir önemė sahip olmalarından değildir. Bütün bunlar, insanları günlük sıkıntılarından bir an olsun uzaklaştırmaya ve onları saygı besledikleri manevî güzelliklerden zevk almaya ittiği için önem taşırlar. Ve aynı şey mahkemeler için de söz konusudur. Mahkeme başkanının oturduğu kürsü, diğer yargıçların ve özellikle savcının kürsüsünden yüksektir. Bu durum kaçınılmaz olarak mahkeme başkanında bir üstünlük ve kendine güven duygusu verir. Mahkeme başkanının bunları hissetmesi ise, sanığın yararınadır. Böylece sanıkta da güven duygusu oluşur. Sanık mahkeme başkanının savcıdan etkin olduğunu ve onun etkisinde kalmayacağını düşünür. Savunma ve susma hakkının sağlanacağına dair inancı pekişir. Oysa mahkemenin cezaevi kaleminde kurulmasıyla bütün bunlar yok edilmiştir. Ben de bu durumu haklı olarak yargı güvencemin çiğnenmesinin başlangıcı saydım.

Eğer bütün bunlar «Hisrov Ruzbeh'in cezaevinden kaçma suçu vardır. Kaçmasını engellemek için bu yola başvurulmuştur» demek için yapıldıysa, gerekçesi inandırıcı değildir. Çünkü sanığın geçmişte kaçmış olması, ona daha fazla baskı uygulanmasının gerekçesi olamaz. Bu sadece emniyet örgütünün daha dikkatli olmasına yol açabilir. Bu gerekçelerle beni yedi kat engel yerine, on dört kat engel kurarak tutabilirler. Ama açık havada gezinmeme ve hatta tuvalete gitmeme engel olmamalıdırlar. Ya da «kaçmamı engellemek» adına beni, demir kafes içinde papağanlar gibi tavana asma hakları yoktur. Özellikle şunu söylemek istiyorum: Kaçmamak için önlemler alınması gereği, normal mahkeme salonunda yargılanmama engel olamaz. Beni mahkemeye götürmek yerine, mahkemeyi bana getirmek ve mahkemenin diğer kurallarını çiğnemek için vesile sayılamaz. Mahkemenin bu biçimde oluşturul-

masından dolayı ben yapılanları baskı olarak değerlendiriyorum. Normal mahkemede yargılanan bir insanda bulunması gereken güven duygusundan yoksunum. Yine de bundan sonra mahkeme sırasında mahkeme başkanının kanunlara uygun ve art niyetsiz, bende güven hissi uyandıracak şekilde davranacağını umut etmekteyim. Düşüncelerini ve siyasi doğrultusunu savunmak uğruna ölümü göze alan, himaye görmek istemediğini defalarca belirten ve geçmişini kendisi için övünç kaynağı olarak gören bir sanığın da bundan başka ne isteği olabilir.

Şimdiki mahkeme beni meşrutiyetin temellerine başkaldırmakla suçluyor. Mahkemenin, bu suçlamaya esas aldığı ölçüler ise, Anayasa, ceza yasaları ve bunlara uygun diğer düzenlemelerden ibarettir. Böylesi bir durumda sanığı yargılayanların bizzat kendileri bu kurallara uymazlarsa, sanığın durumuna düşmüş olurlar. Bu durumun başka bir davada önemli etkisi olmayabilir; ama bu davada etkin psikolojik sonuçlar doğurur. Bu mahkemede yargıçların görevlerinin ağırlık ve önemi de yukarıda anlatılanlar dolayısıyla belirlenir.

1) Davama tekrar bakılması için dilekçe vermek, avukat tayin etmek, dosyamı okumak ve savunma metnini hazırlamak için verilen zaman konusunda haklarımın çiğnenmesi üzerinde yeteri kadar yazışma yapıldığı ve şahsî görüşler, konuşmalar açıklandığına göre ve ilk mahkemede de bu konuyu geniş anlattığım için burada yalnız birkaç söz söyleyip başka konulara geçiyorum:

2) Anayasa'nın 76. maddesinde şöyle deniyor: «Bütün mahkemeler açık olmalıdır. Mahkemenin açık yürütülmesi genel düzeni bozduğunda, namus ve iffete dokunduğunda, mahkeme yargılamanın gizli yapılması gerektiğini ilan etmelidir.»

Fikrimce, Anayasa'nın tamamlayıcı 76. maddesinde kaydedilmiş bu iki koşuldan hiç birisi benim dosyamın tanımını içermez. Çünkü usulen bu dosyada namus ve iffete ait bir mesele yoktur. Ve mahkemenin açık yürütülmesi genel düzeni bozmaz. Ka-

nımca benim yargılanmam, kamuoyunun dikkatini çekmek açısından sayın Dr. Musaddık'ın mahkemesinden daha önemli değildir. Sayın Dr. Musaddık'ın açık yargılanması genel düzeni bozmadığı gibi, benim yargılanmamın da açık yürütülmesi genel düzene zarar getirmeyecektir. Özellikle bugünün koşulları o günün koşullarından farklıdır. Şimdi güvenlik kuvvetleri duruma daha egemendir ve bu durum düzensizliğin baş göstereceği konusundaki her türlü olasılığı dışlar.

Buna göre yargılamanın gizli yürütülmesi, ancak bana karşı yeni bir baskı şeklinde değerlendirilebilir.

3) Anayasa'nın tamamlayıcı 79. maddesinde şöyle deniyor: «Siyasi eylem ve basına ait suçların yargılanmasına musifler heyeti katılmalıdır.» 1931 yılının Mayıs ayında onaylanan musifler heyeti, kanununun 1. maddesinde açıkça şöyle deniyor: «Siyasi ve basın suçları, ağır ceza mahkemesinde musifler heyetinin katılmasıyla yargılanmalıdır.»

Bana yöneltilen suçlamanın siyasi olduğu konusunda kuşku yoktur: Çünkü devrimci partilerin faaliyetleri, belirli bir rejimin çıkarına ve mevcut rejimin aleyhine propaganda yapılması, şimdiki temeli bozuk hükümetin yerine yeni hükümet kurulması ve bunlara benzer eylemlere dair konular siyasi sayılır. Şu halde bana yöneltilen suçlamalar siyasi suçlamalar değil de nedir? Devrimci siyasi bir partiye katılmak suçu, sahte yağ yapmak suçu ile bir sayılabilir mi? Asla sayılamaz. Sahte yağ yapmak ve cenaze törenlerine karşı olmak adi ve gayri siyasi suçlar ise, bana yapılan suçlamalar, sözgötürmez şekilde siyasi suçlardır.

Aynı nedene göre, önce şimdiki mahkemenin bu suçlamaları yargılama yetkisi yoktur. Bu suçlamalara bakmaya ancak ağır ceza mahkemesinin yetkisi vardır. Ayrıca mahkemeye musifler heyetinin katılması zorunludur. Buna göre, sayın yargıçlardan rica ediyorum, kanunlara uygun bir karar çıkarsınlar ve aynı karar gereğince mahkemenin yetkisinin olmadığını ilan etsinler.

4) Dosyamın eksikliği konusu tartışılıp konuşulmalıdır. Ben İran Tudeh Partisi'nin üyesiyim. İran Tudeh Partisi diğer siyasi partiler gibi belirli bir örgüt, belirli bir hiyerarşi ve düzene sahiptir. Buna göre de Partinin daha üst seviyedeki sorumlularının onayı yahut onların izni olmadan herhangi bir iş yapılmaz. Ben bu hiyerarşide ortadayım, yani benim altımda çalışanlarla benim üstümde olan parti sorumluları vardır.

Bana yapılan suçlamaların bütün yönlerinin aydınlanması için hem alt kademelerdeki görevliler, hem de benim üstümdeki sorumlularla yüzleştirilmem zorunludur. Ama, yüzleştirilmememiz, kanun açısından eksiklik olduğunu kanıtlamıyor mu?

Dosyamın eksik olduğunu söylediğimde, her zaman karşılaştığım sözler şunlar: «Sadece sizin itiraflarınızla ilgileniyoruz.» Ancak şu konuyu unutmuşlar. Ülkenin yüksek mahkemesinin 2481 - 1910.... numaralı hükmünde itiraf hakkında şöyle denir:

«Ceza verilmesi gerekli işlerde gerçek, temel alınmalıdır. İtiraf vesaire gerçeğin anlaşılmasına yardım etmezse delil sayılamaz.»

Aynı zamanda ülkenin yüksek mahkemesinin: 1876 - 1937, 10476 - 1937, 936 - 1940, 2481 - 1940 numaralı hükümlerinde şöyle deniyor:

«Ceza verilmesi gereken işlerde sanığın itirafı işin gerçeğini ortaya çıkarırsa. delil sayılabilir. Ancak itirafın doğruluğu konusunda soruşturma yürütülmezse ve onu doğrulayan başka unsurlar dikkate alınmazsa sanığın itirafı onun suçluluğu için delil sayılamaz. Çünkü sanığın itiraf ettiği iş gerçekte olmamıştır. Bu itiraf, sanığın suçunu belirlemek için mahkemenin elinde bilgi ve sonuç çıkarma vasıtası olabilir.»

4.1.1939 - 2288 nolu hükümde de açıkça deniyor ki:

«Ceza verilecek işlerde itiraf, gerçeği ve olayın iç yüzünü açığa çıkarıyor ise, kanıt sayılabilir. Mahkemeler ise, gerçeği ortaya çıkarmak ve saptamakla görevlidirler...»

Böylelikle görüyorsunuz ki, benim itirafım tek başına benim suçlu sayılmam için kanıt değildir. Bu itiraflar yalnız onların doğruluğu hakkında araştırma yapıldıktan sonra geçerli sayılabilir. Özellikle sorgu yargıcının dediği gibi, benden daha yüksek seviyedeki görevlilerin bütün sorumlulukları şahsen bana ait ise, yüzleştirme olmadan böyle bir araştırma yapmak asla mümkün değildir.

Dosyanın eksikliği saptandığı için ordu mahkemesi tarafından basılmış, kanunlar bütünlüğünden olan 868, 870 ve 871 nolu yargı emirlerine göre, araştırmanın tamamlanması için dosyayı ilgili sorgu yargıcına geri yollamalarını mahkemenin sayın yargıçlarından rica ediyorum. Böylece bir eksik dosyanın bakılması, hükmün bozulmasına sebep olabilir. Zira aynı yargı emirlerinde şöyle deniyor:

«Soruşturmadaki eksiklik, kararın bozulmasına sebep olur.»

«Soruşturması eksik olan davada, sorgu yargıcı sanık konusunda beraat kararı çıkaramaz.»

«Suçun ortağı, tanıklardan soruşturulmadan ve sanık için yapılan suçlamalar soruşturulmadan son karar çıkarılamaz.»

5) Başka bir sorun, bana yöneltilen suçlamalara ortak olanların ve yardımcıların da mahkemeye getirilmesidir.

Bana öyle suçlar yöneltiliyor ki, bunlardan hiç biri tek başına başkalarının katkısı olmadan yapılmamıştır. Eğer ben sanıksam, onlar da benim ortaklarım ve yardımcılarım olarak bu mahkemeye getirilmelidirler. Eğer başkaları asıl sanık ise, ben onların ortağı veya yardımcısı olarak onların mahkemelerine götürülmeliyim. Oysa ben tek başıma yargılanıyorum. Ve başkalarının benimle birlikte mahkemeye getirileceğine dair bir haber yoktur. Genel ceza kanununun 198. maddesinde şöyle denilir:

«Suçlunun ortakları ve yardımcıları esas suçlu hakkında hüküm vermeğe yetkisi olan mahkemelerde yargılanmalıdır.»

Oysa iddianamede cinayetler konusunda açıkça şunlar yazılmıştır:

«Sanık, kişilerin öldürülmesine yardımcı olmuştur.»

Buna göre, benim cinayete yardımcı olduğum iddianamede kabul edilmiştir. Şu halde neden sadece benim suçuma bakılmaktadır?

6) Askeri mahkeme ve ceza kanununun 198. maddesi suçun açığa çıkarılması için mahkemeye tam yetki verdiğine göre ve benim fikrimce Dr. Yazdi, Mühendis Alevi, Abulhasan Abbasi, Arsen Avenayan, Huseng Purrizvani ve Sıruj Istepaniyan'ın ve aynı zamanda dosyalarının mahkemeye getirilmesi, gerçeğin ortaya çıkarılması için faydalı olacağına göre, bu şahısların ve dosyalarının mahkemeye getirilmesi için öneri vermenizi önemle rica ediyorum.

7) Ceza kanununun 200. maddesi, askeri mahkemeye yargılama ve soruşturma yetkisini ancak istisnai ve olağanüstü halerde izin vermiştir. Şu anda ne İran Devleti başka bir ülke ile savaş durumundadır, ne de İran'ın herhangi bir bölgesinde iç savaş vardır. Ve ne de istisnai ve olağanüstü bir durum için başka koşullar vardır. Buna ek olarak hapsedileli aşağı yukarı 10 ay geçti, eğer mahkeme süresi 2-3 gün uzarsa gök yere inmez ve olağanüstü olaylar da baş göstermez.

Buna göre de sayın mahkeme başkanından rica ediyorum, saat 8'den 21.05'e kadar devam eden, uzun süren, yalnız kendi işini bir celsede bitiren ilk mahkemenin aksine, bu davaya bütün normal mahkemelerdeki gibi idarî iş süresi içinde baksınlar. Çünkü şiddetli yorgunluğun sanığı kendini savunma gücünden yoksun bırakmasının ve sağlığının, özellikle sol ayağının siyatik sinirine vurulmuş darbenin hâlâ iyileşmediğinin, bastona dayanarak ayakta durabildiğinin dikkate alınarak ricamın kabul edilmesinde ısrar ediyorum.

Bunun kabul edilmesini savunma özgürlüğü ve mahkemenin normal koşullarda yapılmasının ilk işaretleri olarak karşılayacağım. Ayrıca mahkemenin yetkisizliği ve dosyanın eksikliği hakkında yasal ve âdil bir karar çıkarılmasını bekliyorum.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SUÇLAMALARIN İÇERİĞİNE KARŞI SAVUNMA

1) İran Tudeh Partisi'ne Üyelik:

İddianamede cezalandırılması istenen amaçların sayılırken, «sanık komünist düşüncelere sahip olup, Şahlık rejimine karşı örgüt kurmuş ve kendisi de bu örgüte üye olmuştur» şeklinde bir suçlamaya yer verilmiştir. Sanığın 11 Haziran 1932 yılında kabul edilen, memleketin bağımsızlığı ve güvenliği aleyhine faliyet gösterenlerin cezalandırılmasına ilişkin yasaya göre cezalandırılması istenmektedir. Yasanın bu konuda tayin ettiği ceza üç yıldan 20 yıla kadar hücre hapsidir. Bu cezanın benim için daha önceden istenen üç kez idam ve bir kez ömür boyu hapis cezalarıyla kıyaslandığında daha az önemli olacağı dikkate alınmamıştır. Oysa İran Tudeh Partisi'ne üye olmam bana yöneltilen diğer suçlamaların da kaynağını teşkil ediyor. Sebep-sonuç ilişkisi açısından bakıldığında, bu nokta çok fazla önem kazanmaktadır. Çünkü ben İTP'ye üye olmasaydım, bana yöneltilen suçlamaların temeli kalmazdı. Bana yapılan tüm işkencelerin sebebi, İran toplumunun mutluluğu için çalışmam, bağımsızlık ve özgürlük için mücadeleye atılmak, İTP'ye üye olmak ve devrimci savaşa inanmış olmamdı.

Yargılamada âdil sonuca ulaşmanın temel ilkelerinden biri, sanığın suçsuz kabul edilmesidir. Yani her zaman sanığı, suçların ona ait olduğu saptanana dek, ona yöneltilen suçlardan uzak tutarlar. Genel ceza yasasının 44-45. maddeleriyle yerleşmiş yargılama kuralları olayın koşullarını dikkate almayı ve sonuçta cezayı hafifletecek etkenleri saptamayı öğütler. Bu da gösteriyor ki, yasa toplumsal hukuku korumakla birlikte, sanığın çıkarlarını da gözetmeyi şart koşuyor. Askeri ceza ve yargılama yasasının 202. maddesi de suçun sanık tarafından işlendiğini araştırmayı ve bu suçun karşılığı olan cezanın tesbitini mahkemenin görevi sayıyor. Aynı zamanda kanun ve adaletin gözönünde bulundurulacağı bir görev olarak yüklüyor. Sayın yargıçların izni ile kendimi savunmak için sorunu bütün ayrıntıları ile açmak ve suçlamama yol açan olaylara açıklık getirmek istiyorum. Askeri mahkeme ceza kanununun: «... sanık, savunma için faydalı saydığı her bir konuyu zamanında söylemelidir» cümlesini içeren 194. maddede kaydedilmiş haktan faydalanarak savunmam için yararlı saydığım açıklamaları sunacağım. Dosyama baştan başa gölge düşürmüş olan ve suçlamaları, yargılanışımı kökten ve olağanüstü şekilde etkileyen koşulları aydınlatacağım.

Sayın Yargıçlar, beni tanımasalar da ben kendimi tanımaktayım. Kendime güveniyorum. Ne deliyim, ne katilim ve ne de satılmış bir vatan hainiyim. Aksine, seçtiğim yolu tamamiyle bilinçli olarak seçtim. Vatanımın bağımsızlık ve özgürlüğüne başkalarından daha az bağlı olmadığıma inanıyorum. Seçtiğim yolun, yurttaşlarımı gerçek mutluluğa götüreceğine kesin inancım vardır.

Bu mahkeme zıt düşüncelerin karşı karşıya geldiği ve savaştığı bir alandır. Herkes kendi düşüncesinin sarsılmaz bir doğru olduğuna inanır. Böyle olduğu içindir ki, sanığın görev saydığı bir işi savcı ihanet sayabiliyor. Böylesi durumlarda sorunun derinliğine ve titiz bir bilimsel çözümlemesi, doğrunun yanlıştan ayrılması için zorunludur.

Yargılama sonucunda verilecek ceza ne olursa olsun, içinde bulunduğum iddia edilen bütün eylemlerde yer alırken iyi niyetli olduğum açıktır ve ortadadır.

Bazı hallerde insan çirkin emellerinin dürtüsüyle, maddi anlaşmazlıklar nedeniyle, aşk meselesine ilişkin, ya da buna benzer bir başka nedenle suç işleyebilir. Bazen de siyasi ve toplumsal görüşlerine bağlı olarak bir eylemin içinde yer alabilir. İkinci durumda sorun bambaşka bir içerik kazanmaktadır. Çünkü bu durumda insanın görüşlerinin doğru görülüp görülmediği, onun iyi niyetli olduğu gerçeğini etkilemez. Böyle bir iyi niyetin varlığının kabul edilmesi, durumun açıklık kazanmasına büyük ölçüde yardımcı olur. İşte bu yüzden ben meseleyi, sayın Yargıçların vicdanlarında iyice tartabilmelerini sağlamak ve bundan sonra karar verip oylarını kullanabilmelerine olanak hazırlamak bakımından açıkça ve genişliğine anlatmayı görev saymaktayım.

Ben Kimim?

Özgeçmişimi ve özel hayatımı anlatmadan önce, açıklamamın tek nedeninin beni bir devrimci yapan ve yüreğimdeki sönmez ateşi alevlendiren koşulları göstermek olduğunu bir kere daha belirtmek istiyorum. Yoksa övünmek ya da dikkatleri üzerimde toplamak niyetinde değilim. Bunu kendi şerefime olduğu kadar, hiç bir devrimcinin şanına yakıştıramam.

Büyük Şair Pakib'in dediği gibi:

«Vücudum yay gibi eğilmişse de
Başım kimse karşısında eğilmemiştir.»

Orta halli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş olsam da, elverişli olmayan koşullarda büyüdüm. Babam orduda çalıştığı süre içinde yaşam masraflarını karşılamak için babadan kalma mirasını elden çıkarmıştı. Okumuş ve kültürlü bir kişiydi. Orduda levazım amiri olarak çalışmaktaydı. Daha sonra Melayir ile üç büyük kentin jandarma ko-

mutanı oldu. Özellikle bu sıralarda alabildiğine yoksullaştı. Ömrünün son yıllarında maliye bakanlığında sıradan bir ücretle çalışmaya devam etti. Dürüst bir insan olduğu için benzerleri gibi rüşvet ve hırsızlıklarla durumunu güçlendirmedi. Ömrünün sonunda Melayir köylerinde bir evi ve bir bahçesi vardı. Bunlar bile ipotekliydi. Ve borçları ödenmediği için onları da kaybetti. Ben okuma çağına geldiğim zaman, babamın maddi durumu böylesine bozuktu. Bu durumuna bakmadan beni okutmaya çalıştı. Orta okula başladığımda babam Melayir'de değildi. Ben onun toplam 55 lira olan maaşından gönderdiği 7,5 lira ile yaşıyordum. Ev kirası, yemek, temizlik ve okul masraflarımın tümünü bu para ile karşılıyordum. İkinci sınıfa Hemedan'da devam etmek zorunda kaldım. Bu kez babam aylık harçlığımı 12,5 liraya yükseltebildi. Bunu da büyük fedakârlıklara katlanarak yaptı. Eğer o tarihten şimdiye dek paranın değerinin 15 kere düştüğünü farz edersek, 10 tümen bu günün 150 tümeni değerinde olmuş olsa, yaşantı masrafları gözönünde bulundurularak, ev kirasından tutun, yemek, temizlik, tahsil masrafları ve ihtiyaçlarının hepsini 75 tümen ile karşılamağa çalışan öğrencinin düşünülmesi benim o günkü durumumu gösterebilir.

Babamın maddi durumunu ve çektiği zorlukları bildiğim için tahsilimi kısa kesmeğe ve babama yük olmamaya çalışıyordum. Bu nedenle geceli gündüzlü çalışıp 6 yıllık bir devreyi 4 yılda bitirmeyi başardım. Her zaman birinciydim ve ortaokulun bilim bölümünü tam puan alarak (18.56 ortalama puanla) bitirdim.

Özellikle matematiğe karşı ilgim büyüktü. Her zaman 3-4 yıl ilerideki sınıfların matematik derslerini kendi başıma kavrıyor ve o sınıflardan öğrencilerin bana verdikleri problemleri çözebiliyordum. Ortaokulun 5. sınıfına geldiğimde 4 dereceli denklemlerin bölme yoluyla çözümü konusunda bir kitap yazmış bulunuyordum ve onun yardımı ile Şeyh Behai'nin (1621 yılında vefat etmiş ünlü an-

siklopedi alimlerindendir.) yüksek dereceli denklemlere ulaşan problemlerini çözdüm.

Daha sonra Tahran Üniversitesi Fen Fakültesi'nin elektronik bölümünde okurken, bu kitabımı geliştirdim ve grafik yoluyla problemleri çözme yollarını ekleyerek özel cetveller hazırladım ve eksiklerimi tamamladım.

Babamın maddi durumu, üniversitenin matematik bölümüne devam etmeme elvermediği için askeri okula yazılmaya karar verdim. Matematiğe olan yeteneğim, hayatın maddi olanaksızlıkları yüzünden daha gelişmeden soldu. Bunun bende tiksinti doğurmaması imkânsızdır. Toplumumuzun şimdiki kötülüklerinin kaynağı olan kapitalist sisteme öfke duymam doğaldı.

Yüksek rütbeli subaylar okulunun topçu bölümünde her zaman en üstün öğrenciler arasında idim. Öğretmenimiz general Zengene, balistik, kundak, boru mühimmat vb. topçuluğa ilişkin derslerde: öğrencilerden biri sorduğu sorunun cevabını veremediğinde «Doktor cevabını ver.» diyordu bana. Askeri akademiyi bitirdikten sonra hava saldırılarına karşı elektrik ve optik cihazların bilimsel yöntemlerini bulup çıkarmakta önemli başarılara ulaştım. «Hava saldırılarına karşı optik cihazların bilimsel yöntemleri» adlı bir kitap yazdım. Genellikle askeri uzmanlıklara ilişkin bilimsel, edebi, siyasi konularda yazdığım kitapların toplamı 36 cilttir:

1 — İhtisas Topçuluk Sahasında Yüksek Matematik Devresi 1. Cilt

2 — İhtisas Topçuluk Sahasında Yüksek Matematik Devresi 2. Cilt

3 — İç Balistik

4 — Dış balistik

5 — Kundak

6 — Kundak Planı (Kundak'ın bütünleştirilmiş Cildi.)

7 — Hareket Eden Hedeflere Karşı Hafif Toptan Ateş Açmanın Bilimsel Kanunları

8 — Müşahade (İlmi Kanunlar)

9 — Otomobil

10 — Hava Saldırısına Karşı Optik Cihazlarının İlmi Metotları

11 — Patlayıcılar

12 — Sahil Ateşi

13 — 4. Dereceli ve Yüksek Dereceli Denklemler Topluluğunun Bölme Yoluyla Çözülmesine Ait Kitapçık

14 — Geometri Problemlerinin Çözümüne Dair Teorik ve İlmi Prensipler

15 — II. Dünya Savaşı'nın Kısa Tarihi

16 — Felsefenin Temelleri (1. Cilt)

17 — Rezfrans

18 — Çocuk Evde ve Okulda

19 — İnatçı Köy

20 — Aşk Ile Ölümün Oyunu (Romain Roland' dan çeviri)

21 — Hiroşimalı Kız Somike

22 — Yoldaşlar (Çocuklar İçin Ders Kitabı)

23 — Rus Dilini Tek Başına Öğrenmek İçin Derslik (Fransız Dilinden Çevrilmiş ve Fars Dilinin Özelliklerine Uygulanmıştır.)

24 — Solmuş Goncalar

25 — Bilimsel Sosyalizm ve Ütopik Sosyalizm

26 — Felsefi Ekonomik ve Siyasi Sözlük ve Terimlere Ait Bilgi Kitabı

27 — Kore Savaşı

28 — Gözü Bağlı İtaat Etme

29 — Şuralar Ülkesi Nasıldır ve Nasıl İdare Olunur? (SSCB)

30 — Pehlevi Hanedanı

31 — (*)

32 — Satranç

33 — Kendi Kendine Satranç Öğrenme

34 — Artistik Satranç

35 — Satranç Nasıl Oynanmalı?

36 — Satranç Hakkındaki Yeni Geliştirilmiş Kitapçık (Oyunu Bitirme Kuralları.)

(*) Farsça metinde buna ait başlık boş bırakılmıştır. (Ç.N.)

Ayrıca, Statigrafik, Cebir Tamamlayıcısı, Analiz, Analitik Geometri, Çizim Geometri, Fiziki Işık, Termo Dinamik, Rasyonel Mekanik, Astronomi, Evren Bilimi vb. konulara ilişkin pek çok ders kitabı tercüme ettiğimi de ilâve etmeliyim. Bunlar hâlâ kitap haline gelmemiştir.

Yan topçu ateşi için mekanik ateş cetveli hazırlamıştım. Bu cetvelin bir asıl bölümü, bir de açı ölçeği vardı. Bu cetvel hesaplama işini kolaylaştırmak için sahifenin üzerinde birçok eğriler çizilmiştir. Bu eğrilerin formülleri okların dolanmasıyla elde edilen elipslerin bölümleridir. Bu elipslerin ana unsurlarının hesaplanması çizilip ve sonra şekiller elde edilmesi uzun zamana malolmuştur.

Savaş alanında yapılacak uzun hesaplamaları azaltmak amacıyla havada patlayan mermiler için bir sistem geliştirdim. Hafif topların hareket eden hedeflere karşı ateş etmeleri için, ateş açan top ve küçük uçak şeklinde sabit bir hedefi gezdiren hareket edici seki (Bugün SSCB uzayda yaptığı laboratuvar bir sekidir - Ç.N.) den bir sistemin yapılması teklifinde bulundum. Uçağın hızı ve mesafesine uygun olarak seki önceden hesaplanmış, turla hareket eder ve bu sistem, hedef alan uçaklar sisteminin zorunluluğunu ortadan kaldırıyor. Aynı zamanda kara kuvvetlerinin değişik silahlarının ateş açılarının birbirine karşı nisbetini tayin için teklifler verdim. Silah fabrikasında bir süre bazı girişimler yapıldı, ancak gizlenmeye zorlanmam sonucunda bu işlerin arkasına düşen olmadı ve iş bir yana itildi.

Ehvaz'a, daha doğrusu sürgüne gönderilmeme ilişkin ihbar olayı 1949 yılının soruşturma dosyalarında vardır; burada üzerinde durmayacağım. 1945 yılının eylül ayına kadar yüksek subaylık okulunda öğretmenlik yaptım. Bugün değişik rütbelerden iki bin kadar subay derslerime devam etmiştir ve bunların kimisi general rütbesindedir. Hayatım böylesine alt-üst olmasaydı, benimle aynı devreden olan Uskuri ve Cem gibi generallik rütbesine ulaşacaktım. Yolumun üzerine çıkan önemli dönemeçler, ya-

şamamın doğrultusunu değiştirdi ve getirip mahkeme karşısına çıkardı.

Başarılı öğretmenlik hayatımda çok arkadaş kazanmıştım. Hatta Melayir «kibarzadelerinden» bazıları benimle ilişki kurmayı onur vesilesi sayıyordu. Millet Meclisinde değişik devreler milletvekilliği yapmış, Melayir'in büyük toprak sahiplerinden Haşim Melik Medeni'nin kardeşi ve çocukları benimle dostluk kurmayı ısrarla istiyorlardı. Oysa yaşantım onlarla iç içe olacak düzeyde değildi. Bu yüzden sık sık gidip gelemiyordum. Kısa gezintilerle yetiniyorduk. Ordunun 1. Naiblik ünvanını aldığım gün işin neye varacağını düşünmeden Melik Medeni'nin evine bayram ziyaretine gittim. Onlar da bana karşı duydukları derin saygı yüzünden olacak, ziyaretime karşılık vermek için ısrarla evimin adresini aldılar. O günlerde evim Tahran matbaalarından birinin yöneticisi olan Bağırzade'nin Şua-is Saltene caddesindeki evinin karşısında bir tek kiralık odadan ibaretti. Odanın bir bölümünde birkaç renkli battaniye ve bir parça da iplik kilim döşeliydi. Sofra ve yatak bu dekoru tamamlıyordu. Bunların yanında raflar yabancı dillerde ve pahalı fizik ve matematik kitaplarıyla doluydu. Çünkü aylığımın büyük bir bölümünü kitaplara harcamaktaydım. Toplam üçbin cilt kadar seçme kitabım vardı. Ve bunlar özenle yerlerine yerleştirilmişti.

Düşüncem, bu saygıdeğer konukları ne yapıp edip başımdan savmaktı. Ancak faka bastım. Bir gün Dr. Mahmut Melik Medeni, kardeşi ve çocukları evime geldiler. Odaya girdiklerinde hepsinin yüzleri değişti. Kimi şaşırdı, hepsi çok rahatsız oldular. Ancak usta bir psikolog yüzlerimizden içimizden geçenleri anlayabilirdi. İhtiyatla yatağın üzerine oturdular, beni rahatsız etmemeye çalıştıkları anlaşılıyordu. Bir kısmı da bir süre sokağa bakan pencerenin yanında durdular ve biraz sonra çıkıp gittiler. Onların bakışlarındaki anlamı sezmiştim. Bir kısmı bana acıma duymuştu. Bense duruma sinirlenmiş, çok kızmıştım. Acımak yerine, zenginin

fakiri hor gördüğü gibi, beni hor görselerdi. daha az üzülürdüm. Ama böyle acımalarına katlanılmazdı.

«Yoksulluk tozuna bulaşırsam,
Eteğimi güneş çeşmesinin suyu ıslatsın
Himmetine ar olsun.»

Evet, ben ordunun 1. naibiydim. Yüksek subaylık okulunun öğretmeniydim. O güne kadar 10 ciltten fazla kitap yazıp tercüme etmiştim. Ordunun gelecekteki komutanları derslerimi çok dikkatle dinliyorlardı. Akıl ve zekâdan, bilim ve fenden söz ediyordum. Ancak yaşam koşullarım bütün bunlara uygun değildi. Ama ben başka kitaplaı yazmalı, çeviriler yapmalıydım.

Ve iliklerime kadar işleyen tahrikçi tavırlara karşı koymalıydım.

Aynı günlerde babam Tahran'a geldi. Onun güney nahiyelerinden, Melayir'e oranla daha yakın olan Hemadan'a tayin edilmesini sağladım. Elbette aylığımın verdiği olanaklar içinde ona belirli para yardımı yapıyordum. Ama yine de maaşı, karısı ve üç çocuğunu geçindirmeye yeterli değildi. Birkaç gün sonra babam Hemadan'a gitti. Oraya varır varmaz bir beyin kanaması sonucunda vücudunun sol tarafı tamamen felç oldu. Yüksek subaylık okulu öğrencilerine top atış manevralarına ilişkin ders verdiğim sırada hastalığını bildiren telgrafı aldım. Derhal General Yezdan Penahi'nin izniyle Hemadan'a gittim. Bakımının daha iyi yapılması amacıyla babamı kardeşimin evinin bulunduğu Tahran'a getirdim.

Bu ev, naib-üs saltane pazarının arkasında, kıyıda köşede kalmış sokaklardan birindeydi. Babamı Doktor Cihan Şah Salih'in ve Doktor Colam Rıza Şeyhin'in yanına götürüp tedavi ettirmeye başladım. Ancak o günlerin birinde öyle bir olay meydana geldi ki, acı etkisini aklımdan ancak mezar çıkarabilir. Malî durumumdan haberdar olan babam, amacını bana bildirmeden Malik Medeni'yi ziyaretine çağırmakta ısrar etti. Aynı gün Malik Medeni oğlu Hasan Melih Medeni ile birlikte eve gel-

diler. Babam biraz sohbetten sonra Malik Medeni' den bir miktar borç vermesini rica etti. Ve o da 50 Tümen (125 Lira) verip gitti.

Ancak bu değerli koca ihtiyarın, insana hüzün veren yüz hatları, gözünden akan bir damla göz yaşı hiç bir zaman aklımdan çıkmaz. O an dünyayı kaldırıp başıma çarptılar. Üzüntüm o kadar büyüktü ki, sözle anlatmam imkânsızdır. Bana azap veren bu olayı, ilk defa yüreğimi açarak başkalarına söylüyorum. Hatta kardeşlerim bile bunları benim dilimden duymadılar. Ve hatta bir çokları Malik Medeni ailesiyle dostluk bağlarımın neden ansızın kesildiğini ve düşmanlığa dönüştüğünü bilmezler. Burada bakış açım daha genel ve daha geniş bir çerçeveyi kapsıyor. Saldırımın hedefi Malik Medeni ailesi değildir. Malik Medeni'nin şahsına, ailesine karşı özel bir nefretim yoktur. Bende nefret uyandıran kapitalist üretim biçimi ve onun bu sistemdeki yeridir. Nefretim, bütün insanlığın ve İran toplumunun yoksulluğunun, ezilmişliğinin asıl nedeni olan Kapitalizme karşıdır.

Ben 18 milyonluk İran ulusunun bütününün talihsizliği, yoksulluğu, açlık ve ve mahrumiyeti pahasına hayatın nimetlerini bin imtiyazlı aile için temin eden rejime karşı derin nefret ve barışmaz düşmanlık hissiyle yaşıyorum. Hisrov Ruzbeh orta halli ailede büyümüş ve okumuştur. Onun yaşantısı kederle doludur. Benim durumum böyleyse, vay milyonlarca köylü ve işçi kölelerin haline! Onların durumu Hisrov Ruzbeh'in durumundan on kat daha kötüdür. Bunlar efsane değil, bin bir gece hikâyesi, bir serserinin hayal ürünü, ya da ateşli bir adamın safsatası ve heyecanı da değildir. Ülkemizde olduğu gibi, dünyanın birçok yerinde var olan kapitalist ülkelerin toplumsal hayatlarının gerçekleridir. Hayatım boyu hassas ve ince ruhuma indirilen darbeler, beni ezilen sınıfların ekonomik ve sosyal durumları hakkında düşünmeye zorladı. Ben artık eser yazan, çeviri yapan veya bilimsel buluşlar yaparak topluma hizmet etmek isteyen Hisrov Ruzbeh değilim. Köklü bir değişim geçirdim. Bir

tufan, bütün sinirlerimi ve ruhumu sardı. Artık dar kalıplar içinde hizmeti ve sınırlı fikirleri kenara atıp, işi kökünden ve temelinden çözümlemek ve bu yolla milyonlarca vatandaşımın talihsizliğine son vermek için çabalamaya karar verdim.

Ben kendi düşünceme sadığım. Düşüncemde hiç bir şekilde dar görüş ve mutlak bir yan yoktur. Tamamiyle iyi niyetle, kişisel çıkarlarımı düşünmeden ve ölümden korkmaksızın halkıma hizmet etmek için canımı dişime takarak çalıştım. Aynı şeyleri iddia eden başkaları yarı yolda dönüp kaçtılar. Ancak böyle yarı yoldan kaçmanın insana yakışan bir şey olmadığını da iyi biliyorum. Sadi, mumun çevresinde dönen kelebek hakkında ne güzel söylemiş:

«Ey iddiacı, aşk senin kârın değil ki... Çünkü ne sabrın, ne de ayakta durmaya kudretin var. Sen bir tek alevin önünden, daha yanmadan kaçıyorsun, oysa ben tüm varlığımla yanıncaya kadar ayakta duruyorum. Aşkın ateşi senin kanadını yakıyorsa, —bak— benim baştan ayağa her yanımı yakıyor...

...

Aşıksan başından bu derdi atma. Sadi gibi kinden el çek. Bir kere serden geçen insan, başına taş ve ok yağmuru yağsa da dileğinden el çekmez. Sana ben söylüyorum: «Sakın denize gitme!» diyorum; ama bir kere gittinse artık tufanlara bırak kendini...»

Bunlar beni İTP'ye iten sorunların özel yanıdır. Kuşkusuz içinde bulunduğum elverişsiz koşullar, bu ideolojiyi kabul etmem için elverişli zemin yaratmıştır. Ancak bu elverişsiz koşullar, beni bu ideolojiye sahip olmaya iten nedenlerin küçük bir bölümünü oluşturur.

Çünkü, sadece kendimi düşünseydim, ancak kendi çıkarlarımı dikkate alsaydım, kendimi tehlikeli olan siyasi hareketin fırtınasına kaptırmazdım. Zorluklar dönemi sona ermiş, kendi öğrenim ve hizmet geçmişimin gitgide meyvesini görmeye başlamıştım. Saati 100 Riyal'e (25 Lira) Yüksek Matematik dersi vermek, çeviri yapmak ve kitap yazmak yo-

luyla ve de gittikçe artan subaylık gelirimle kendim için iyi yaşam şartları yaratabilir, geçmişteki yaşantımı nispeten iyi ve rahat bir yaşayışa çevirebilirdim. Benim için orduda en yüksek rütbelere ulaşmak olanağı vardı. Bütün görevlerle birlikte her yönden iyi ve daha elverişli hayat beni bekliyordu.

Bu durumda eğer kişisel çıkarlarımı gözetseydim, şimdiki yola adım atmam delilik olurdu. Ancak benim düşünceme göre, hayat insanın iyi yemesi, iyi içmesi ve iyi gezmesinden ibaret değildir. Hayat, yalnızca oksijen alıp, karbondioksit vermek, yani soluk almak demek değildir. Sadi'nin söylediği gibi:

İnsanlık ruhu ile onurlanır insanın bedeni,
Güzel elbise değildir, insanlık alameti,
İnsanlık ağız, kulak, göz ve burunla olsaydı
Duvardaki resim ile insan arasında ne fark olurdu.
Yiyip, yatmak, kızmak ve ihtiraslı olmak
azgınlık; cehalet, karanlıktır.
İnsanlık aleminden yoktur, hayvanların haberi.

Gözümün önünde canlanan gelecekteki yaşantım ve mutlu manzaralara kapılarak çirkin hareketlerle karşılaştığım, zorluklarla dolu öz geçmişimi nasıl unutabilirdim. Daha zor ve daha pis şartlarda yaşayan, gelecek için ümidi olmayan yüzbinlerce Hisrov Ruzbeh'leri nasıl çıkarabilirdim aklımdan!

Şu anda olduğu gibi, hayatımın tehlikelerle dolu olduğu açıktır. Ancak görevinin tehlikelerle dolu olduğunu anlayan bir kimsenin görevden kaçması hoş görülebilir mi?

«Ey Sadi, sakatli âşık kaçmaz belâdan
Ahdine imanı boş olan zulümden korkup kaçar.»

Bence, söylenen ile yapılan ancak pratikte ayırt edilebilir. Masa başında devrimcilik yapıp, ahkâm kesip de demir parmaklıkların arasında en alçakça

işleri yapanlar, aynı zamanda görevden kaçan ve savunduğunu iddia ettiği harekete ihanet eden kişilerdir.

Önden ok, arkadan kılıç geldiğinde,
Tehlikeyi düşünen âşık değildir.

Sayın yargıçlar; bunları belirtmekten amacım, İTP'ye girmemin kişisel çıkarlarımı gözetmek nedeniyle olmadığını göstermektir. Bu açıdan bakacak olursak, siyasal partilerde görev almaktan çekinmem benim için daha çıkarlı olurdu. Oysa şimdi her türlü çıkarı bir yana itip, her türlü tehlikeye göğüs gerip İTP'nin yolunu seçip savunuyorum. Bunun iki nedeni olabilir: Delilik, ya da iyi niyetlilik. Elbette ben deli değilim, en azından normal bir insan kadar yetenek ve bilincim var. Yazdığım kitaplar, teknik alandaki bulgularım, özetle bütün geçmişim benim deli olmadığımın kanıtıdır. Bu konu ordunun yargı makamları tarafından da onaylanmıştır. Çünkü böyle olmasaydı, böyle bir mahkemede bulunmazdım, yerim akıl hastanesi olurdu. O halde beni iten etken, şerefli ve temiz duygularımdan, iyi niyetimden ve insan sevgimden başka ne olabilir? Bir taraftan haklı olarak sahip olabileceğim ve elde edebileceğim haklardan bütünüyle gönüllü vazgeçmişim. Diğer taraftan da şimdiye kadar 12 yıldan fazla süre zindanda yatmış, ya da saklanarak yaşamış ve akıl almaz koşullara katlanmışım. Şimdi de idam tehlikesi karşısındayım.

Şimdi soruyorum: Benim verdiğim ile aldığım arasında ne gibi ortak yan vardır? Doğal olarak hiç bir ortak yan yoktur. Hatta tamamiyle birbirine zıttır. Generallik rütbesini vermek ve idam kararı almak arasında ortak yan bulunabilir mi?

Beni bu noktaya ulaştıran, halka duyduğum sevgi ve iyi niyet gibi büyük ve ivme verici etkenlerdir. Bu etkenlerin varlığı nedeniyle her şeyimi davama verdim. Çok geçmeden canımı da vereceğim. Her türlü eziyetlere, güçlüklere katlandım ve katlanacağım. Ben bunu bir fedakârlık sayıyorum ve sizce buna ihanet adı verilmesine asla üzülmüyorum. Bu-

gün mahkeme yargıçlarını iyi niyetime inandıramıyor olabilirim. Ancak, kemiklerim çürüdükten sonra da olsa tarihin mahkemesi olan kamuoyu benim beraat belgeme damgasını vuracaktır.

İran toplumunun şimdiki durumunun öteden beri değerlendirilmesi ve değişik sınıfların yaşayış şartlarının karşılaştırılması, insana üzüntü ve acı verir. Toplumun egemen ve ezilen sınıfları arasındaki büyük, derin, aynı zamanda günden güne daha da derinleşen uçurum, duygu sahibi olan her insanı etkisi altına alır, üzer ve düşünmeye zorlar.

Böyle bir dengesizliğin ve şaşkınlığa neden olan adaletsizliğin varlığını kanıtlamaya gerek görmüyorum. Bu herkesin onayladığı bir konudur. Ülkenin savunma bakanı, Basra körfezi sakinlerinin yaşayışını gösteren filme dair bilgi verirken; onu dinleyen, seyreden bakanları, milletvekillerini ve senatörleri ağlatırsa, denebilir ki şiddetli yoksulluk ve sömürü İran ulusunun çoğunluğunun bilincinde var olan bir olgudur. Ülke Valileri Konferansında Kirman valisi açıkça şöyle demişti: «Ülkemizin çocukları öğleyin yemek odalarına değil, keçi yavrusu gibi otlayarak açlıklarını gidermek ve karınlarını doyurmak için başlarını alıp çöllere gidiyorlar.» O hal de «mübarek hatırınız asude olsun, ülkenin bütün bireyleri mutluluk ve güven içinde yaşıyor» demek olmaz. İş bulmak ve birkaç kuruş ücret almak için insanlar yüzer kişilik gruplar halinde ülkenin deniz sınırlarından dışarıya kaçıyorsa, denizin coşkun dalgalarında kayboluyorlarsa, ya da Kuveyt Şeyhinin askerlerinin silahları ile «öbür dünyaya» gönderiliyorsa; bu onların, şiddetli bir yoksulluk, açlık ve sefalet içerisinde olduğunu gösterir.

Sayın yargıçlar da kabul ederler ki; bütün bunlar sahte ve uydurma değildir. Ülkenin resmi makamları da bunların doğru olduğunu söylemiş ve hatta itiraf etmişlerdir. Bundan bir süre önce «İttilaat» gazetesinin verdiği bir haberde Hz. Hütcet'in (Şiilerin R. imamı) mevlüt gecesinde çok büyük paralar harcandığı, oysa aynı gecede bir Müslüman

kişinin açlıktan öldüğünü söylediği belirtilmiştir. Gazetenin «eleştiri sütunu»nda Ali Cevahir Kelan'ın bu konuda bir inceleme yazısı yer almıştı. Bunun anlamı nedir? Bunun anlamı, sayın başbakanın dediğinin aksine, açlıktan ölen insanlar olduğudur. Ve senato kürsüsünün arkasından bunu yüz defa tekzip etse de, bu düzende insanların açlıktan ölmediğine kimseyi inandıramayacaktır.

«İttilaat» gazetesinin verdiği habere göre, 1945 yılında bir kişi hastanenin duvarının arkasında, tekrar ediyorum hastanenin duvarının arkasında soğuktan donmuş. Ben bu olayı hiç incelemeye gerek duymadan, gözü kapalı savunmama geçirdim.

Bu düzende yurtsuz yuvasız kalmak, derdine derman bulamamak ve açlıktan ölmek artık günlük olağan bir haldir. Buna ek olarak aşağı yukarı her gece birkaç kişi Tahran ve diğer illerde sefalet ve yoksulluk yüzünden intihar ediyor. Acıdan ölmekle yoksulluk yüzünden intihar etmek arasında esaslı bir fark yoktur. Meclislerde bu olgu tekzip edilerek bu olayların önü alınamaz.

Eğitim bakanlığında 240 Tümen (600 Lira) maaş ile çalışan ve yedi kişilik bir aileye bakmakla yükümlü olan Nesrulallah Abbesi intihar etmişse, bu, ailesinin en zorunlu ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olması, ya da ölmeyecek kadar bir gelire bile sahip olamaması, buna bağlı olarak da bir aile reisi sıfatıyla ızdırap duyması nedeniyledir. Sayın başbakanın ikinci tekzibinin yer aldığı gazetede, tekzibin yanında 23 yaşında bir kızın yoksulluk yüzünden intihar ettiği haberi verilmişti. Bu iki haberin bir arada basılması, bakanın sözlerine ve senatonun tartışmalarına özel bir anlam kazandırmaktadır.

Elbette bu durum yalnızca bizim ülkemize özgü değildir. Baştanbaşa bütün kapitalist dünyada da durum böyledir. Birkaç gece önce İtalya'dan verilen bir haber, bu dediklerimi doğrulamaktadır. Bu habere göre, bir işsiz şiddetli yoksulluk yüzünden, vahşi hayvanlar parkında, aslanların saklandığı kafe-

sin millerinden yukarı çıkarak kendini aslanların ağzına atmış. Fransa'da böyleleri kendilerini, ya trenin altına atarak ezilip ölürler, ya da Sen nehrine atarlar.

Ezen ve ezilen sınıfların var olduğu her yerde bu tür olaylar mutlaka başgösterecektir. Kapitalist dünyanın en büyük kalesi olan ABD'de Marksistlerin belirttikleri gibi, gizli ekonomik bunalım olduğu ve işsizlerin sayısı 5.200.000 kişiyi geçtiği bu dönemde, kuşkusuz yoksulluk sonucunda intihar etme olayları başgösterir ve başgösterecektir.

Kısaca şunu söylemek istiyorum, düşüncelerim sadece İran'a ait değildir. Aynı zamanda kapitalist sistem içinde yer alan bütün ülkelere ilişkindir. Buna düşmanlığım ise ülkenin bağımsızlığından, toprak bütünlüğünden, halkların özgürlüğünden ve mutluluğundan yana olduğumdandır.

Kapitalist sisteme karşı olmak ulusal egemenlige karşı olmak demek değildir, aksine ulusal egemenliğin gerçek anlamına kavuşturulması ve güçlendirilmesidir. Şimdi toplumumuzun bütün ekonomik ve toplumsal nimetlerinin sahibi olan egemen zümrelere bağlı ve sayıca çok az olan bazı kişiler, ülke halkının çok büyük çoğunluğunun mutlak hakimi kesilmiş, gerçekte ulusal egemenliği zedelemiş ve ezilen sınıfların kendi kaderlerini çizme hakkını elinden almıştır.

Şimdiki hükümet, aslında demokratik bir hükümet değil, zenginlerin egemenliğindeki bir hükümettir. Eşraf ve ayanların, mülk sahiplerinin ve kapitalistlerin hükümetidir. Bu iktidarın demokratik iktidarla hiçbir benzer yanı yoktur. İşte bu yüzden benim, kapitalistlerin iktidarına karşı düşmanlığım tamamiyle yerinde, doğru ve namuslu bir şeydir.

Birkaç gün önce «İttilaat» gazetesinde yer alan bir habere göre, Isfahan'ın Geşnizcan köyünde kızıl hastalığı salgını, 79 çocuğun ölmesine neden olmuş. Bilindiği gibi, bu hastalık; tümör, lösemi veya verem gibi ağır bir hastalık değildir. Bu hastalık iyi bakım ve beslenmeyle kolayca atlatılabilen bir

hastalıktır. İşte böyle önemsiz bir hastalık, 79 çocuğun ölmesine neden olmuşsa, bunun sorumlusu sömürüye dayalı kapitalizmdir. Oysa bu köyün ağasının nazlı çocuğu hasta olsa idi; ülkenin en iyi doktorlarına tedavi ettirmekle kalınmaz, ayrıca hemşirelerin, dadıların eşliğinde Avrupa'ya gönderilirdi. İşte bir tarafta önemsiz bir hastalıktan onlarca çocuk ölüyor, diğer taraftan ise, nazlı bir çocuk için ülkenin bütün doktorları ve olanakları seferber ediliyor. Ben böyle olaylar karşısında hemen duygulanıyor ve tepki gösteriyorum. Bu tür olaylar, sizin vicdanınızda nasıl bir tepki yaratır?

Bu pis olayları görüp anlayan her şerefli insanın, kuşkusuz bunların kaynağı olan kapitalist sisteme karşı uzlaşmaz düşmanlık beslememesi mümkün olmayacaktır.

«İttilaat» gazetesinin «Eleştiri sütununun» yazarı bay Ali Cevahir Kelami, bir yazısında; misafir olarak gittiği bir köy ağasının evinde, köyün kadın erkek bütün ihtiyarlarının kış mevsiminde Tahran'a, ağaya bayramlık olarak 100 Tümen (250 Lira) verebilmek için dilencilik yapmaya gönderildiklerine tanık olduğunu belirtiyor. Bunu Komünist Hisrov Ruzbeh söylemiyor. Bunu ülkenin en büyük trajlı gazetesinin yazı işleri müdürü bay Cevahir Kelami yazıyor. Üstelik bu gazete, egemen sınıfların en önemli propaganda aracı olan gazetedir. Ancak yürek parçalayan gerçekler o kadar çok ki, mahrumiyet, zulüm, yoksulluk ve açlık o derecede herkesi sarmış ki ister istemez «İttilaat» gazetesine de yansıyor.

İran köylerinde kadın, erkek, çocuk, ihtiyar, genç, evlerine bir avuç ürün götürmek, yalnız ölmeyecek kadar yaşamalarına yeterli olan yıllık ekmeklerini elde etmek için, sıcakta, soğukta, karda, tipide, bütün yıl boyu çalışıyorlar. Ağa, kâhya, gökten düşen bir bela gibi üzerlerine gelir. Aynı ürünün büyük bir bölümünü değişik isimlerle ellerinden alır. Sonra bunları kabarelerde dansinglerde boyuna posuna bakmadan harcar.

Ancak daha fazla sömürme hırsı hiç bir zaman azalmaz. Bu yüzden ağa, kocamış kadın ve erkeklerin eline baston verip dilenciliğe gönderiyor Onlar ağanın istediği «Bayramlığı» toplayıp elde edemediklerinde kendi köylerine ve yuvalarına dönmek hakkından yoksun kalacaklar.

İşte bu gerçekler yüzünden İTP saflarına katılmakta haklıyım. Kapitalizmi darmadığın etmeyi ve sosyalizmi kurmayı hedef alan partinin bayrağı altında, bütün bu haksızlıklara son vermek uğruna vicdanımın gerektirdiği gibi çalışmaya hakkım yok mudur? Ülkede hüküm süren kapitalizmin sayılamayacak kadar çok olan kötülüklerine karşı mücadele etmek, vatan hainliği midir?

Bir süre önce devlete ait olan «İttilaat» gazetesinin haber sütununda Fatma adlı 13 yaşında bir kızın 65 yaşındaki bir kişi ile evlenmesine ait hayret verici bir habere rastladım. Bu olay beni çok etkiledi. Fatma'nın bakmakla yükümlü olduğu yoksul ana ve babası, evin en büyük kızını birkaç yıl önce 13 yaşındayken zengin ihtiyar bir kişi ile evlendirmişler. Kızın yaşı evlilik için küçük olduğundan, resmi nikâh dairesi defterlerinde kayda alınmamış. O olaydan birkaç yıl geçmiş ve iki üç çocuk sahibi de olmuşlar. Fatma da ablasının akibetine uğramış. 13 yaşındayken 65 yaşında zengin bir ihtiyar adamla evlendirilmiş. Fakat komşular bu olayı yargı makamlarına ulaştırmak istediklerinde, Fatma'nın babası komşularını susturmak için ablasının nüfus kâğıdını nikâh dairesine götürmüş ve Fatma'nın kocası adına onun nikâhını yaptırmışlar. Artık Fatma'nın ablasının iki kocası vardır. Aynı zamanda Fatma ve ablası bundan böyle aynı kişinin karısıdırlar. Bu dosyaya halen Isfahan mahkemeleri bakmaktadır. Bu tür kanunsuz, utandırıcı, aynı zamanda üzüntü ve acılara neden olan olayların baş sebebi, ailenin yoksulluğu ve bu yoksulluktan kurtulmak istemeleridir.

Sadi'nin «Genç kadının bir gözüne ok batması bu gözüne ihtiyar bir kişinin batmasından iyidir.»

demesinin aksine, yüreği binlerce umut ve arzu ile dolu olan 13 yaşındaki kızın 65 yaşında bir ihtiyarla aynı yatakta yatmaya, işten düşmüş ihtiyar bir adamla oturup kalkmaya ve konuşmaya zorunlu kılan neden de yoksulluktur.

Fatma'lar «anne beni kurda verme» ve «körebe» oyunu yaşlarında iken, gelin odasına gönderilirlerse, bu masum meleklerin bütün körpe, şirin vücutları kendilerinden önce soğuk mezara gömülüyorlarsa, toplumda hüküm süren «alınyazısı'nın değişmezliği», ona karşı koymanın mümkün olmadığı ortaya atılarak hiçbir şikâyet yeri bırakılmıyorsa, kuşkusuz bütün cinayetlerin sebebi; bir tarafta ihtiyacın ve yoksulluğun, diğer tarafta ise servet ve zenginliğin olması ve genellikle kapitalizmden doğan toplumsal adaletsizliklerdir. Binlerce Fatma'lar bu tür tutumlardan sonra Tahran genelevi kalesine ve ona benzer yerlere gidiyorlar.

Binlerce Fatma, yoksulluk yüzünden hizmetçilik yapıyor ve namusu lekelendikten sonra da intihar ediyor. Ya da şehrin Fatma'larına katılıyor. Aşkî' nin (*) üç tablodan ibaret «Meryem» isimli eserini defalarca okumayan ve her defasında yanaklarından gözyaşı damlacıkları akmayan kişi var mı? Bu cinayetler, yok olmaya mahkum edilmiş kapitalist rejimin ürünüdür. Bu rejimde aile ve namus temelinden sarsılır, yıkılmaya yüz tutar. Evlenmelerin çoğu aşk, sevgi esasında değil, birisinin yoksulluğu ve diğerinin zenginliği üzerinde kurulur. Gerçekte bu, evlenme değil, basit bir ticarettir. Genç bir erkek ihtiyar bir kadına koca olmayı, yalnız onun arabasından, para ve yaşam nimetlerinden faydalanmak amacıyla kabul ediyorsa; güzel ve genç bir kız da aynı nedenlerle yaşı geçmiş bir kişinin karısı olmaya razı oluyorsa, onları hiç bir sevgi bağının bağlamadığı bir gerçektir. Bu yüzden de böyle bir evlilik uzun ömürlü ve namuslu olamaz.

Herhangi bir sakalı kınalı pazar hocası, faiz-

(*) **Bir İran şairi**

cilik ve ticaret yaparak elde ettiği maddi güçle harem kurabiliyorsa, şer'i olarak dört kadın alıp imam nikâhı yapıyor ve sonra onları, birbirini takip eden olayların seyrine bırakıyorsa, toplumun namusunun korunması için teminat bulunabilir mi? Bu haremlerdeki kadınların, melekler gibi hiç bir eğri yola sürklenemeyeceklerini hangi mantık kabul edebilir?

Eğer böyle olsaydı, hiç bir sınırlama zorunluluğu ortaya çıkar mıydı? Tarihte kadınların rolü ortadan kalkar, gereksiz bir varlık olur ve bu nedenle de namusu korumak için birtakım sınırlamalara ihtiyaç kalmazdı. Devamlı karşılaştığımız bu gerçeklerden niçin kaçalım? Niçin namus yüzünden meydana gelen bu tür cinayetler karşısında kayıtsız kalalım?

Her yıl birçok kız kardeşin ve kadının, erkek kardeş, baba ve koca elleriyle namus yüzünden öldürüldüğünü, ya da yaralandığını niçin unutuyoruz? Bütün bu facialarn nedenleri konusunda niçin birleşmiyoruz? Bunların kökünü ve asıl nedenlerini niçin aramıyoruz? Kanımca bu cinayetlerin nedeni, daha doğrusu toplumdaki facialarn temeli kapitalist rejimin varlığıdır.

Sosyalist toplumda kadın ve erkek arasındaki toplumsal ve ekonomik farklılık kaldırıldığından, aile yapısı sevgi temeli üzerinde kurulmakta, bu yüzden de en güçlü, en doğru ve en devamlı bir aile oluşmaktadır.

Sosyalist toplumlarda karşılıklı sevgi ve anlayışa dayalı olmayan evlilikler için zemin yoktur. Çünkü bu ülkelerde kapitalizm kökünden kazınmış ve zenginliğin tek elde toplanmasının önüne geçilmiştir. Bu yüzden kapitalist rejimlerdeki boşanmaların sayısı sosyalist rejimlerdekiyle asla kıyaslanamaz.

İşte bu yüzden kapitalist rejimin yıkılması ve sosyalist rejimin kurulması için çalışıyorsam, böyle kutsal bir arzunun gerçekleştirilmesi için her türlü fedakârlığa hazırsam, bunda hayret edilecek bir yan yoktur. Hafız'ın dediği gibi:

Aşıklık âleminden yanıp yakılmaktan
çekilmek olmaz,
Mum gibi dayanıp durmuşum
Beni odla korkutma.

İddianamede «burnuna şereflilik kokusu değmemiştir.», «şereften yoksun» ve bunun gibi sözler kullanarak ahlâk ve şerefime mümkün olan en ağır şekilde hakaret edilmiştir. Ben ise ahlâk ve şerefimi savunmayı kendime bir görev sayıyorum. Ahlâk ve şeref, hayatımın en büyük sermayesidir ve ben böyle bir hakaret karşısında susamam.

Bir gün general rütbeli bir ordu savcısı benim iki üç yerde ahlâk sözünü kulandığımı duymuş ve komünist bir kişi ahlâktan ne diye bahseder diye şaşırmış.

Başka olgular gibi ahlâkın da toplumun ekonomik ve toplumsal şartlarından etkilenmemesi imkânsızdır. Böylelikle iki değişik sistemde ahlâkı ayırdeden ve tarifini belirleyen belirti ve özellikler birbirinden farklı ve ayrıdır. Teori ile pratik arasında, düşünceyle uygulama arasında her zaman tam bir uygunluk olamaz.

Din yolunu gösterenlerin ve din kurucularının şerefli ve iyilik isteyen insanlar olduğuna, onların her birinin, kendi çağında toplumda adaleti sağlamak, bozukluğun önünü almak, insanlara sevgi duyguları aşılamak amacıyla yasa ve kurallar koyduklarına, bu kuralları genelleştirmek için çaba gösterdiklerine şüphe etmiyorum. Ve hiç şüphe edemem. İnsanlık tarihinin gelişiminde toplumsal yapıyı ayakta tutmak için birtakım ahlâk ölçü ve yasaları oluşmuştur. Ancak topluma egemen olan yasaların ve bunlara bağlı olan ahlâk ölçütlerinin insanlık tarihi boyunca değiştiğine ve her zaman aynı halde kalmadığına, yani her çağın zorunluk, ihtiyaç ve isteklerine göre, çağa özgü olan yasa ve kurallar ortaya çıktığına dikkat etmek gerekir.

Ezelden gelen ve ebedi olan hiç bir kanun yoktur. Meselâ köleci, feodal ve kapitalist toplumlarda özel mülkiyet ilkesi kutsal, sosyalist toplumda ise

toplumsal, kollektif mülkiyet kutsal karaktere sahiptir.

Meseleye ahlâk açısından baktığımızda ise kolaylıkla hatırlanır ki, İslâm'dan önceki devrelerde, barbarlık zamanında Bedevî Arapları, kendi kızlarını diri diri mezara gömüyorlar ve bu uygulamayı kendileri için iftihar kaynağı sayıyorlardı. O zamanın ahlâkı da bu çirkin ve işe yaramaz uygulamayı onaylayarak buna imkân sağlıyordu. Ancak, şimdi bir kızı diri diri mezara gömmek yalnızca cinayet değil, aynı zamanda ahlâksızca, iğrenç ve barbarca bir olaydır. Bunları bir kenara bırakırsak, birbirine zıt olan iki toplumsal-ekonomik yapıda beğenilen, iyi sayılan herhangi bir ahlâk kuralının uygulaması ve ona uyulması aynı biçimde değildir.

Ömrünün büyük bölümünü fabrika sahibinin emri altında geçiren ve kovulup işsiz kaldığında karısı ve çocukları ile aç kalacak olan işçi, fabrika sahibinden küfür işitse de, dayak yese de kendi hakkını savunamaz. Çünkü o, hakkını savunursa, gece eve eli boş gideceğini ve masum yavrularının aç kalacağını bilir.

Bu işçi manevî yönden zayıf olursa, gururunu kendi çiğneyecek, yapılan hakarete karşı çıkmayacaktır. Hatta bunlar yeterli olmazsa, özür de dileyecektir. Çünkü ağasının sinirlenmesine neden olmuş ve ağanın ince eli onun çirkin ve tozlu yüzüne değerken kirlenmiştir. Bu gibi koşullar gururu yok eder. İnsanı haksızlığa boyun eğdirir, yaltaklanmaya zorlar. Maliye Bakanlığındaki arşiv işçisi, sekreter ve odacının müdür ve başmüdür karşısındaki durumunu incelersek, ekonomik şartların ahlâk kurallarına nasıl etki yaptığını ölçebiliriz. Odacıların maddi yaşamları aybaşında aldıkları maaşa eklenen yan ödemelere, mesai ücretine, olağanüstü hizmet şartlarıyla verilen paraya, ikramiye, bayramlık vb.'ye çok bağlıdır.

İşçi, iş sahibinden ve köylü, ağasından ne gözlüyorsa; hizmet işçisi de müdür ve başmüdürden aynı şeyleri umuyor. Bu ekonomik bağlılık, hizmet işçilerinin ahlâkına olumsuz etki yapar. Gazeteler-

de müdürler, muavinler ve onların sekreterleri ve de arşiv işçileri hakkında bütün bu karikatürlerin basılması sebepsiz değildir.

Şüphesiz sekreter, idare müdürünün kel kafasından, beyaz saçlarından ve yüzünün kırışıklıklarından nefret eder. Bu inkâr edilemez. Doğal bir şeydir. Ancak maddi yaşamının bu adamın elinde olduğunun da bilincindedir. Bilir ki, onun düşmanlığını kazanırsa maaşı kesilecek, böylece ihtiyar anasının ve kardeşlerinin ihtiyaçlarını karşılayamacak, ya da en azından maddi yaşantısında büyük zorluklarla karşılaşacaktır.

Gerçi, bakkal, aktar, tuhafiyeci ve başkaları kendi mallarını fazla fiyata satmak ve birkaç kuruş fazla kâr elde etmekle yaşantısını biraz daha düzeltebilmek için ant içer, yalan söyler. Hiç şüphe yoktur ki, bu adamlar hangi yoldan olursa olsun kendi ailelerinin maddi yaşantılarını sağlamak için böyle işler yapıyor ve ahlâk ilkelerini çiğniyorlar.

Fatma'ları geneleve çeken, halkın bir kısmını dilenciliğe sevk eden ve bir kısmını hırsızlığa mecbur eden, aynı maddi koşullar, yani sistemin bozukluğudur. İslâm dini ve ona bağlı olan ahlâk ilkeleri, namus satmayı, hırsızlığı, yalan konuşmayı, yaltakçılığı ve bunlara benzer şeyleri lanetlemiş ve onlardan uzak olmayı öğütlemiştir. Ancak kapitalizm koşullarındaki ekonomik zorlukların ve engellerin toplum üyelerinin bütün yaşam alanlarını etkilediği ve mutlaka ahlâk alanını da içerdiği durumda, ahlâk ilkelerine uyulduğunu iddia etmek mümkün mü? Ahlâkın, yani o manevi zenginliğin kendi görevini yerine getirebildiği söylenebilir mi?

Asla! Öyle bir toplum düşünün ki, o toplumda herkesin yaşantısı garanti altına alınmış, çocukların bakımı için kreşler, çocuk bahçeleri gibi olanaklar yaratılmış, bütün eğitim kapıları herkese açılmış, yaşlı ve çalışamaz duruma gelmiş olanların yaşantısı kimseye muhtaç bırakılmadan sağlanmış, kadınlara eğitim ve çalışma olanakları, erkeklere olduğu kadarıyla verilmiş olsun. İşte böyle bir top-

lumda işveren işçiye hakaret ettiğinde, işçi onun karşısına dikilir. Çünkü o, maaşı kesildiğinde ihtiyar ana ve babası, karısı ve çocuğunun maddi zarar görmeyeceğini bilir. Ve bu yüzden kimsenin, gururuna dokunmasına izin vermez. Çünkü başkalarının yükü omuzuna binmemektedir.

«Aslanları tilki tabiatlı yapan ihtiyaçtır, ihtiyaçtır, ihtiyaç.»

Özellikle himayesinde olan insanların yaşamını sağlamaktan doğan ihtiyaç böyledir. Bir aile reisi idam edileceğini, ya da zindana atılacağını anladığında, ölüm ve işkencelere maruz kalmasına bakmaz. Sevdiği, bakmakla yükümlü olduğu kimselerin hayatına zarar gelmeyeceğini kestirdiği zaman, şüphesiz aslan tabiatlı olacak ve tilkiliği kabul etmeyecektir. Saygınlığını koruyacak ve kimsenin önünde boyun eğmeyecektir.

Işte sosyalist toplumlarda ekonomik yapı, ahlâk kurallarının bozulmasını ve çiğnenmesini engeller. Kapitalist toplumlarda ulusal ve özgürlük hakları sözde ve biçimsel olduğundan bu toplumlardaki ahlâk da ancak karikatür olabilmektedir.

Değerli yargıçlar, işte ben sosyalizmin diğer sistemlerden üstün olduğunu, bütün akıl, bilinç ve mantık anlayışımla hissettiğim için onun izleyicisiyim. Yaptığım bütün işlerde bana güç veren inanç, bu sistemi hayata geçirmek, bunun sonucu olarak da yepyeni, sömürüsüz, bütün halkın mutlu ve refah içinde olmasını sağlamak isteği olmuştur.

Beni tanıyanlar, hakkımdaki iddianameyi okuduklarında «bu ne biçim adam, hiç bu kadar suç işlenir mi?» diyebilirler. Ancak en değer verdiğim şerefim ve namusum şahittir ki, hiç bir zaman kişisel çıkarlarım için bir iş yapmadım. Aksine, çoğu zaman kişisel çıkarlarımı ayaklar altına aldım ve hiç bir zaman da ne değerli yargıçları, ne de soruşturma makamlarını aldatmadım, aldatmaya yeltenmedim. Fakat bazı zayıf kişiler, zor durumda kaldıklarında siyasi ve toplumsal düşüncelerini inkâr ettiler ve bu yüzden zindandan salıverildiler. Bu adamlar ya yirmi yıl bize yalan söylediler, ya da

can korkusundan soruşturma makamlarına yalan söylediler. Ne olursa olsun, onlar yalancı, âciz, fırıldakçı ve hokkabaz adamlardan başka bir şey değiller. Onlar kişiliksiz, iki damla kanlarına her şeyden fazla değer veren insanlardır Gaani* şöyle diyor:

Aşk değil bir yürekle iki dilberi sevmek,
Ya canandan, ya da candan geçmek gerek
Canusiyyar ve Mahiyar gibi hem Dara'nın dostu olmak,
Hem de İskendere'e sevgi beslemek kişilik alameti değil.

Bence ya tamamiyle ak olmalı, ya da kara. Bu işe yaramaz dostların davranışı çirkin ve pistir. Bir adam belirgin amaç için tuttuğu yolun doğru olmadığını anladığında, o yoldan dönmelidir. Diyelim ki bu beyler böyle bir sonuca varmış ve yollarını değiştirmişler. Ancak bence, yirmi yıl hiç bir baskı altında olmadan, gönüllü ve özgür olarak seçilip izlenen yol yanlış, zindan ve demir parmaklıklar arasında idam edilmek korkusuyla seçilen yol ise, doğru olamaz. Bu yolların izlendiği süreye ve geçiş şartlarına bakacak olursak, sebep bu adamların ikinci yolun doğru ve mantıklı olduğunu görmeleri değil, korkmaları ve bireysel çıkarlarını toplumsal çıkarların üzerinde tutmalarındandır.

Ey sevgi ve dostluktan konuşup bana öğreten, nasihat veren adam,
Ben muhabbet şarabını içtiğimde sen yoktun,
Sen git kendi durumunu düşün. Çünkü ben
Canımı senin yoluna koymaya yeminliyim.
Sözünü sonuna kadar yerine getirmeyen kişi değilim.

Şeref de ahlâkın parçasıdır ve buna göre de iddianamenin yazılış şekli son derece üzülmeme sebep olmuştur. İddianamede benim ifade ve itiraf-

(*) Bir İran şairi

larımın bir bölümü verildikten sonra dil değiştiriliyor ve şöyle cümlelerle karşılaşıyoruz:

«Hisrov Ruzbeh şerefli bir adam değildir ve son savunmasını yaparken Muhtari Gulpayr Kani gibi gençler için ağlaşması ahmakçasına yalancılıktan başka bir şey değildir. Çünkü Hisrov Ruzbeh'de zerre kadar haysiyet olsaydı, ne kendi ülkesine ihanet eder, ne de adam öldürürdü. Ne de baştan başa alçakça ve arsızca olan hayatını birkaç gün fazladan devam ettirmek için bu delikten o deliğe sürünürdü.»

«Hisrov Ruzbeh biraz şerefli olsaydı, bütün İran'lıların nefret ettiği ve iğrenç saydığı işlere el atmazdı.»

Fikrimce, bu cümledeki dil, iddianame gibi resmî, hukukî belgelere uygun bir dil değildir. Siyasi makam sahibi olan bu kişi, bir basın toplantısında kendi söylediği sözün sonuçlarını dikkate almadan böyle bir dille konuşursa, belki de bu olağan bir iş sayılır. Fakat söz konusu olmayan ve kanunun belirgin maddesine göre, suç sayılmayan bir meselenin ortaya atılması, ancak iddianameyi zayıflatır ve etkisini azaltabilir.

Siyasi, toplumsal ve bilimsel düşünce sahibi olan bir sanığı, hukukî bir iddianamede şerefsizlikle suçlamak hiç bir yasaya uymaz ve hiç bir hukukî kural da bunu affetmez.

Kapitalist sistem taraftarı olan, bu düzen üzerine oturtulmuş kurumları korumayı şeref bilir. Sosyalist sistem taraftarı ise, sosyalist toplumun temelini yaratmayı ve onu koruyup güçlendirmeyi şeref bilir. Bu iki sistem birbirine zıt olduğuna ve birbirini reddettiğine göre, şeref meselesinin nasıl inceleneceği ve bu iki değişik düşünce taraftarlarının hangi birinin iddiasının haklı olduğunu belirlemek meselesi doğal olarak ortaya çıkar. Bence kişi kendi düşüncesine candan, yürekten sadakatle bağlı ise, bu bizim kendi yapımıza ters de düşse o kişiyi şerefli saymamızı gerektirir. Öküze tapan veya putu Allah tasavvur eden kişi, öküze veya puta sadakatle iman ve itaat ediyorsa şereflidir. Mevlânâ demiştir ki:

Biz yüzeyden söylenen sözlere bakmayız
Biz içe ve varolan duruma bakarız.

Halis maneviyat, samimi niyet, temiz ve öz yürekle puta tapan adam, inancı zayıf olarak Allaha tapandan kat kat iyidir. **Hafız** diyor ki:

İçki içen fakat zararsız ve riyasız olan adam
İki yüzlü ve riyakar müminden iyidir.

Demek ki, yalnızca düşünce meselesi üzerinde durulursa cesaretle söylenmeli ki, belli bir düşünce sahibi olan sonuna kadar şerefli insandır. Böylelikle birbirine sadık, imanlı ve vefakâr kalan iki kişinin ikisi de şereflidir. Ve onların hiç birinin şerefinden şüphe edilemez. Fakat sorunu derinden açıp yoklamak istediğimde, yargılamak için hassas bir ölçü ve teraziye ihtiyacımız olacaktır. Ve yalnız bu terazinin yardımıyla sorunun görece değerini ölçmek mümkün olacaktır. Görüşümce bu hassas terazi halkın çoğunluğunun çıkarından başka bir şey olamaz. Yani herhangi bir sorun halkın çoğunluğunun çıkarlarına uygun gelirse kutsal ve doğrudur; uygun gelmezse kutsal ve değerli değildir. Ben resmî, hukukî bir iddianamede şerefime saldırıldığını görerek teessüf ediyorum derken, bunun meraklısı değilim. Çünkü İran ulusunun kendi işçi ve emekçilerinin sizi yargılayacağı gün sonunda gelip çatacaktır. Durum böyle olduğuna göre, bu konuya son verip, İTP'ye katılmamın nedenlerini açıklama konusuna yeniden dönüyorum.

Sayın yargıçlar; benim İTP'ye katılmamın önemli nedenlerinden biri de, toplumsal adaleti yaymaya, sınıfsal çelişki ve çatışmaları ortadan kaldırmaya gerek duymamdır. Şu anda kapitalist sistemle yönetilen İran toplumu, çıkarları değişik olan sınıflardan oluşur. Ve birbirlerine zıt çıkarlar ise, ister istemez sınıf kavgalarına neden olur.

Egemen sınıflar ellerinde olan bütün olanak ve güçlerden, bu arada hepsi onların çıkarına olan Anayasa ve tüm kanunlardan faydalanarak daha fazla çıkar elde etmeye çalışırlar. Bu durum sınıflar ara-

sında var olan uçurumu daha da derinleştirir ve yoksul sınıfların hayat şartlarını daha fazla güçleştirir. Sermayenin, sayıca az bir kesimin elinde toplanması, emekçi sınıflar ve orta tabakanın günden güne daha fazla yoksullaşıp, işsizler ve açlar ordusuna katılmasına yol açar. Köylüler yaşam masraflarının artmasına göre elde ettikleri az ürünle geçinemeyip tarlalarını terk eder ve iş bulmak ümidiyle grup grup şehirlere akarlar. Fakat şehirde de çok kısıtlı olan iş olanağı karşısında dilencilerin sayısı günden güne artar. Bunlar hepimizin gözlerimizle gördüğümüz gerçeklerdir. Biz halkımızın yoksulluk içinde kıvranmasının ve bu durumun sürekli artmasının tanıkları olmaktayız.

Bugünkü durumda ülkenin çıkarları pratikte egemen sınıfların çıkarlarını sağlama yönünde dönüyor. Bazı durumlarda halkın çoğunluğunun yoksulluk yükünü hafifletmek için belirgin çaba gösteriliyorsa da, bu çabalar hem sınırlı, önemsiz ve yetersiz olduğu gibi, hem de egemen sınıflar tarafından bu reformların önüne çıkarılan engeller, onların etkisini ve sonucunu azaltıyor. Başka bir deyimle, bu reformlar egemen sınıfların ezilen sınıfların gözünü boyayan göstermelik reformlar olmaktan başka bir anlam taşımıyor. Bu adaletsizlikleri ortadan kaldırmak için iki tür düşünce ve iki özel yöntem vardır. Bazıları diyorlar ki, kapitalist sistemi korumakla birlikte ezilen sınıfların yararına belirgin tedbirler almak ve onların dayanılmaz ızdıraplarını ve dertlerini hafifletmek için yaşantı seviyesini bir miktar yükseltmelidir.

Bazıları da diyorlar ki, herhangi bir ülkede kapitalist sistem var oldukça, ezilen çoğunluğun yoksulluk ve ıstırapları devam eder. Önemsiz ve yüzeysel reformlar ise, ezilen sınıfların yaşantısında önemli bir rol oynamayacaktır. Bu düşünceye göre, kapitalizmi kökünden yıkmak gerekir. Toplumsal hastalıkların son çaresi ve tek tedavi yolu budur. Ben bu son yolu beğenen ve onu savunanlardanım ve bunun için İTP'ye girdim.

Ben bir askerî mahkemede Azeri sorunlarından bahsetmek, ya da diyalektik materyalizm ve tarihî materyalizmden söz açmak, felsefi konular ortaya atmak, iktisat bilimlerinin ilkeleri ve bu gibi sorunlar konusunda konuşmak düşüncesinde değilim. Çünkü bütün bu konular için uygun koşullar yoktur. Fakat bu iki fikrin bilimsel sonuçları ve karşılaştırılmaları konusunda kısaca konuşabilirim.

Bir süre önce ABD Cumhurbaşkanı General Eisenhover'in ekonomik danışmanı İran'da vergilerin durumunu öğrenmek, ıslah konusunda teklifler vermek için İran'a geldi. Sayın yargıçlar, kabul ederler ki ABD Cumhurbaşkanının ekonomik danışmanı komünist değildir ve ülkemize komünizmin propagandasını yapmak için de gelmemiştir. Fakat bu adam kendi rapor ve önerilerinde İran'da toplanan tüm vergilerin %95'ini dolaylı vergilerin teşkil ettiğini belirtmişti.

Büyük toprak sahipleri, kapitalistler ve zenginler verginin yalnız %5'ini veriyorlar. Yani ülkenin yoksul sınıfları kesme şeker, şeker, kumaş, sigara vb. mallar üzerinde konulan vergilerle ülkenin vergi gelirinin %95'ini ödüyorlar. Çünkü dolaylı vergilerin tahminen hepsinin ülkenin yoksul sınıflarına yüklendiği tamamiyle açıktır.

Böyle bir vergi sistemi zorunlu olarak genel yoksulluğu günden güne artırıyor ve kitlelerin maddi sıkıntılarını daha da yoğunlaştırıyor. Eisenhover'in danışmanı, getirdiği öneride zenginlerin vergi vermekten kaçınmalarının önlenmesi için vergilendirme sisteminin gelire göre değil, mülkiyetin, evin ve gelir getiren her şeyin değeri esasına göre kurulmasını belirtmişti.

Bu öneri yayınlanır yayınlanmaz, çıkarları tehlikeye düşen egemen sınıflar telâşa düştüler. Büyük mülk sahiplerinden milletvekili Arselan Halatbari bütün mülk sahiplerinin de temsilcisi olarak Eisenhover'in danışmanı aleyhine şiddetli nutuklar çekti. Sonuçta ise, bu öneri engellendi. Bu, bütün organları kendi nüfuzu altına alan egemen sınıfla-

rın, reforma doğru atılan her adıma nasıl engel olduklarını gösteren örneklerden biridir.

Bir zaman dostlarımdan biriyle seçimler hakkında konuşuyordum. Bu, okumuş, üniversite öğrenimi yapmış bir kişiydi. Konuşma sırasında Sultan Zafer'in Nehavendi'de birçok köyü var dedim ve onun, jandarmaların yardımı ve köylülerin oyu ile milletvekili olduğunu söyledim. Dostum şaşkınlıkla «evet, ancak bu önü alınabilmesi mümkün olmayan bir şey» diye cevapladı ve sözünü şöyle sürdürdü: «Çünkü ağanın sahip olduğu köyün halkı ona oy verip seçmişler.» Ben dostumun okumuş olmasına rağmen meseleden çok uzak bir kişi olduğunu bildiğimden uzun boylu tartışmak yerine ona sadece bir soru sordum: «Peki sayın dostum, eğer ağalık gelirinin yarısının köylülere bağışlanması hakkında meclise bir tasarı verilirse ve bu konu da mecliste görüşülürse, sizin dediğiniz gibi kendi köylülerinin oylarıyla gerçek ve tabii yolla milletvekili olan Bay Zaferi tasarının lehine mi oy verecek, yoksa aleyhine mi?» Dostum, doğru ve insaflı bir cevapla, «Aleyhine oy verecektir» dedi. Peki bu olaydaki örnek size bir fikir vermiyor mu? Bir kitlenin yararına olan mesele mecliste görüşülürken, onların vekili kendi seçmenlerinin zararına oy veriyor. Çünkü, kendi çıkarları tehlikeye düşüyor. Böyle olduğunda, o aynı insanların vekili olabilir mi? Dostum kızardı ve basit bir sorunu anlayamadığı için rahatsız oldu. Durum böyledir. Millet Meclisi ve Senato kürsülerini tutan şahıslar ya kendileri toprak sahibi, tüccar ve kapitalistdirler, ya da bu sınıfların tam güvenini kazanarak onların dolaylı veya dolaysız onayı ile halkın temsilcisi değil, o sınıfların temsilcisi gibi meclislerde yer almışlardır. Böyle olunca da onların yoksul sınıfları lehine köklü bir sonuç alınmasına izin vermeleri mümkün değildir. «Ittilaat» gazetesi her akşam en az 10.000 satır ilan basıyor. Bu yoldan gecede ortalama 20.000 Tümen (50.000.— Lira) kasasına akıyor. Günde 50 bin traja varan bu gazetenin ayrıca «haftalık İttilaat», «aylık İttilaat»,

«Çocuklara İttilaat», «Hanımlara İttilaat», «Havai İttilaat», «Journal De Tahran» ve İngilizce olan bir gazeteden ibaret yedi başka yayını vardır. Bakanlıkların defter ve kâğıtlarının tahminen büyük bir bölümü, «İttilaat» müessesesinde basılıyor.

Eğer senatör Abbas Mesudi 10 Riyal (1'25 Lira) vergi verdiğine dair bir makbuz bana gösterebilirse boynumun vurulmasına hazır olurum. Ben inanıyorum ki, o şimdiye kadar 10 Riyal vergi vermemiştir. Fakat her akşam aynı gazetenin zenginlerden vergi alınmasının zorunluluğu konusunda verdiği öğüt ve tavsiyeleri okuyup faydalanmak mümkündür.

Egemen sınıfların durumu ve onların yoksul sınıflar yararına her türlü reform hareketlerinin önüne engeller çıkarmaları ve bunlara tepki göstermeleri hakkında birçok örnekler verilebilir.

Suni şekilde ve hokkabazlık yoluyla toprağın fiyatlarını dehşet verici derecede yükselten bunlar değil midir? Senatör Gülşaiyan'ın topraklarını gaspedenler konusunda yaygara koparması ve bunun üzerine kurulan 5 kişilik heyetin çalışmaları sonucu bir yere varıldı mı? Tahran Belediye Başkanı, Kereç Çayı Bulvarının yapılacağı yerin değiştirilmesi konusunda şöyle diyor: «Bütün toprak sahiplerinden yalnız benim akrabam olan bir alicenap lütfedip yerinin her metrekaresini 500 Tümene (1250 Lira) belediyeye satmaya razı oldu.»

Bu alicenap ve fedakârca sözlere ve Kereç Çayı Bulvarının yerinin metrekaresi 500 Tümene satılması sözlerine bir daha dikkat ediniz. Doğrudan esef verici, şaşırtıcı bir meseledir. Bundan birkaç yıl önceye dek metrekaresi 1 Tümene satılan toprak şimdi, alicenaplık ve fedakârlıkla aynı zamanda belediye başkanına akrabalık hatırına 500 Tümene satılıyor.

Bu gerçekler gösteriyor ki, kapitalist sistem durdukça toplumsal adaletsizlik de olacaktır. Bu sistem korunup, devam ettirildiği sürece ve sermaye egemenliğinin hüküm sürmesi halinde yoksul sınıf-

lar yararına köklü reformlar için hiç bir adım atmak mümkün olmaz. Sayın Elai'nin kabinesi bozgunculuğa karşı mücadele etmek isteğini bildirdi. Ve gece gündüz radyoda «vatandaş, vatandaş!» diye bağırdı. Ama bu mücadele sonucunda hangi bozgunculuk ortadan kaldırıldı? Benim hatırımda kalan tek şey, bozgunculuk ile mücadele eden kabine başkanının özel katibi bay Nucumi aleyhine ortaya atılan ithamdır ki, bunu da sonradan örtbas ettiler. Sadi bir olay anlatıyor:

«Bir müneccim, bir gün kendi evine geldiğinde, karısının biri ile oturduğunu görür ve onlara söğüp, ağzına geleni söyler. Fitne kopar ve ortalık karışır. Bir güngörmüş kişi durumdan haberdar olup falcıya gider ve der ki, «Evinde kimin oturduğunu bilmediğin halde, evrenin yüksek katlarında ne olduğunu nereden bilirsin?»

Bu örnek o kadar aydınlatıcıdır ki, daha bu konuda benim başka bir açıklama yapmama gerek kalmıyor. Aynı kanıtlara göre de bu devletin elinden hiç bir iş gelmeyeceği düşüncesindeyim. Halka arka çıkan ve ona hizmet eden kudretli devrimci bir hükümet işleri kendi eline almalı ve bu karışıklıklara son vermelidir. Bugün yerküresi ailesinden bir milyar kişi doğru yolu seçmiştir. Kalanları da çok geçmeden onlara katılacaklardır.

Benim İTP'ye katılmama etki etmiş olan diğer bir yön, eğitimi yaymak ve ülkenin gelişme ve ilerlemesi için toplumun ayrı ayrı üyelerinin yeteneklerinden azami ölçüde yararlanmak sorunudur. Şu anda çocuklarımızın çok büyük bir bölümünün okuma olanağı yoktur. Memleketin yavrularının %90'ı hiç okula gitmiyor. Sararmış yüzleri ve şiş karınlarıyla çeşit çeşit hastalıklara tutuluyorlar. Canlarını kurtarabilirlerse de koyun otlatmakla ve sonra ekin işleriyle uğraşıyorlar. Kalanların çoğunluğu ise ilkokulun dördüncü sınıfına kadar okuyorlar, bundan fazla okuma yolları onların yüzüne büsbütün kapalıdır.

Şehir halkı için de okuma imkânı sınırlıdır. Çoğunluğu maddi yönden yoksul oldukları için orta-

okulları dahi bitiremiyorlar. Orta halli ailelere mensup olanların da ancak çok az bir bölümü üniversiteye girebiliyor. Aynı zamanda dikkat etmeliyiz ki, yoksul ve orta halli gençler her zaman zengin aile çocuklarından daha iyi okuyor ve daha başarılı oluyorlar. Çünkü onlar yalnız okuma başarılarına ve kişisel yeteneklerine ümit bağlıyorlar. Başka dayanakları olmadığını biliyorlar. Ayrıca başka hiç eğlence olanakları olmadığına göre, dersten çıkar çıkmaz bir başına eve gidip derslerini hazırlıyorlar. Ama zengin sermayedar sınıfın çocukları, önce kendi servet ve aydın geleceklerine ve hatta öğrenim süresince akraba, kardeş ve destek sahibi olduklarına güvendikleri için, ikincisi otomobil, para, eğlence ile gece yarısına kadar kabarelerde ayyaşlık ettikleri için, aklı başında bir eğitim yapmaya vakit bulamıyorlar.

Açıktır ki, böylelikle İran halkının doğal ve gizli kalan yeteneklerinden İran'ın yükselme ve gelişmesi için asla faydalanılmamaktadır. Bu yetenekler boğuluyor, filizlenmeye, gelişmeye ve kendini göstermeye hiçbir zaman olanak bulamıyorlar. Kim bu gerçeği inkâr edebilir? Loristanlı ve Kirmanlı bir köylü yavrusunun okuma imkânları olursa, o, dünyanın ünlü kişi ve dahilerinden veya mucitlerinden biri olabilir. Fakat pratikte bu doğal ve gizli olan yetenek boşa gidiyor. Ve hatta onun boşa gittiğinden kimsenin haberi olmuyor.

Ortalama hesapla her 10.000 çocuğun içerisinden bir üstün yeteneğe sahip olan çocuk çıkarsa doğaldır ki, 1.000.000 çocuk içinde 100 ve 5.000.000 çocuk içinde 500 fevkalâde kişilik sahibi insan çıkacaktır. Yahut hiç olmazsa 50 olağanüstü yetenek çiçeklenecek ve kendi varlığının yararlı etkilerini gösterecektir.

Ülkemizin geri kalmışlığının sebepleri vardır. Ve bu sebeplerin ortadan kaldırılmasıyla dünyanın en gelişmiş ve ileri ülkelerinden biri olabilir. Halkın içerisindeki bütün yeteneklerden en yüksek seviyede yararlanmak ve herkes için, okuma, eğitim ve öğretim koşulları yaratmak yoluyla, 500 Kg.'lık

Sputnik, 14,5 Kg.'lık Discoverer (ABD'nin 1. uzay araştırma peyki) birkaç ay önce dünya etrafında dönmeye başladı. Ve şimdi de aya gönderilmek için 5 tonluk Sputnik hazırlanmıştır.

Aynı ilerlemeler devlet yönetimi ve ekonomide sosyalist sistemin kapitalist sistemden üstün olduğunu ispat ediyor. İTP ülkeyi böyle bir gelişme ve ilerleme yoluna sevketmek istiyor. Kendi yeteneğinin boğulmasına dair acı anıları olan Hisrov Ruzbeh bu yola katılmakta, tam içtenlik ve ilgi ile ve ölüm tehlikesinden hiç korkmadan İTP'nin kutsal yolu ile sosyalizmin kurulmasına, gerçek toplumsal adaletin yayılmasına ülkenin gelişme ve yükselmesine, özgürlük ve bağımsızlık yolunda yürümeye karar vermekte haklıdır. Sadi «Madem gülün aşkını aklından çıkarmıyorsun, - öyleyse ayağına cefa dikeni batmalıdır» der.

Sayın yargıçlar! İran halklarına hizmet etmek amacıyla kalbimin ve bilincimin gösterdiği yolu, İTP' nin yolunu seçtim ve itiraf etmeliyim ki canım, kemiğim, kanım, etim, derim ve vücudumun bütün ağları bu yolu kutsal tanımaktadır. Bedenimin bütün hücreleri ve varlığımın bütün zerreleri Tudeh'lidir. Benim ölmem ve İran'da sosyalizmin kurulmasını gö-rememem mümkündür. Ancak kesinlikle biliyor ve inanıyorum ki, ülkemde kapitalist sistem yıkılacak ve yok edilecektir. Ve bu günler pek uzak olmayacaktır.

Bu devranın viran olacağına iman ederim
Çünkü haraplık sınırı aşarsa abadlık olur.

Hısrov Ruzbeh ve onun gibileri ölecek. Fakat İTP'nin tuttuğu yol mutlaka devam edecek ve başarıya ulaşacaktır.

Benim konuşmamı ölüm sustursa da
Senin aşkının destanını vazgeçmem
söylemekten
Hicran hikâyesi ve ayrılık destanı
Sona ermeden yazı defterim sona erdi
Sadi sen bütün ömrünü aşk macerası ile
sona erdirsen de
İnanmıyorum aşk destanının biteceğine.

Evet aşk destanı hiç bir zaman sona ermeyecektir. İnsanlar bu kavgada canlarını, kanlarını vereceklerdir. Fakat onların kanlarında lâleler bitecektir. «Vatan şehitlerinin kanında lâleler bitmiştir.»

Dostun da düşmanın da kabul ettiği gibi, İTP 50 yıllık meşrutiyet devrinin en büyük, en ilkeli ve en örgütlü partisidir. Bu partinin en büyük ayırdedici özelliği, onun devrimci bir parti olmasıdır. Parti, tarihin zorunluluğu sonucu meydana gelmiş bilimsel kurallar üzerine kurulmuş, gerek pratik, gerekse teorik kaynağını bilimden alan ve bu bilimle donatılmış bir partidir. İTP halk kitlelerinin gücüne dayanmakla ve halkın çıkarları için çalışmakla gurur duyar. Halkların kudreti tükenmez ve sarsılmaz olduğuna göre, İTP de sarsılmayacak ve kendi tarihi görevini yerine getirecektir.

Merkezi komitenin organı olan gazetelerin başında yazılan «Partimiz her türlü sömürgeciliğin karşısındadır» sloganı bu gerçeği iyi gösteriyor. Partimizin sömürgeciliğe indirdiği darbeler bu yurtseverlik şiarının pratikte görünmesidir. Buna göre de iddianamede bana «vatanı satan» denmesine çok üzülüyorum. Yalnız ben değil, hiç bir ITP üyesi hiç bir zaman İran toplumunun çıkarlarını gözden kaçırmamıştır. Aynı zamanda sömürgeciliğe karşı mücadele ettiğim için yargılandığımı söylersem bir gerçeği açıklamış olurum. İnanıyorum ki, İTP'nin düşmanları tarafından ortaya atılan suçlamalar asılsızdır. Partimizin merkez komitesini «Rus taraftarı ve İngiliz taraftarı» diye ikiye bölmek de asılsız yalanlardan başka bir şey değildir.

Dr. Musaddık'ın da mahkemede buna işaret etmesinden üzüntü duydum. Ben partinin bir yetkilisi, İTP'nin istihbarat şubesinin sorumlusu olarak açık şekilde bildiriyorum ki, partimizin merkez komitesinde böyle ayrılıklar olmamıştır ve yoktur.

Şerefli bir insan olarak Dr. Musaddık'ın komünizme karşı olduğunu da belirteyim. Bu nedenle düşüncelerimiz ayrıdır. Fakat ben onu Haceniza-

mülmük ve Mirza Tagihan Emirkebir düzeyinde şerefli bir başbakan sayıyorum. Yaptığı bütün hatalara, yanlış işlerine ve partimizin faydalı, yapıcı çalışma ve önerilerine iltifat etmeyerek petrol sanayinin millileştirilmesi uğrunda, hareketi yenilgiye doğru yönelttiğine bakmayarak, petrol alanında gördüğü işleri olumlu ve İran toplumunun yararına sayıyorum.

Şimdi, sayın yargıçlar; komünistlerin ve antikomünistlerin nasıl insanlar oiduğu ve nasıl yargılandıkları konusunda kendi düşüncelerini söylesinler. Sömürgeciliğin en büyük düşmanı olan Parti konusunda bu tür tahrik edici sözler söylemeyi ben Dr. Musaddık gibi bir insandan asla beklemiyordum.

Bizim partimiz, sömürgeciliğe darbe indiren, ülkenin bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü savunan bir partidir. Partimizin toplumsal amaçlarının ve sloganlarının hepsi, insanlığa saygı ve halka hizmet ırmağından besleniyor. Biz bütün toplumsal felâketlerin kaynağı olan insanın insan tarafından sömürülmesine ebedi olarak son verilmesini istiyoruz. Biz istiyoruz ki, bütün üretim araçları toplumun mülkiyetine çevrilsin, köylü ile işçi kendisinin sahip olduğu fabrikada çalışsın; üreticiler ile tüketiciler arasındaki aracılar ortadan kaldırılsın, bütün toplumsal alanlarda kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olarak ekonomik esaretten kurtulsunlar ve ülkenin yükselişi ve gelişmesi için erkeklerle omuz omuza çalışsınlar.

Sömürgeciliğin kökünün kazınmış olduğu her ülkede ulusal egemenlik hakkı hayata geçirilir ve toplumun yarısını teşkil eden kadınlar kendi haklarını ele alırlar. İran ülkesinin ilerici kadınları son 17 yıl içinde övülmeye lâyık olan İTP'nin öncülüğünde halkın yürüttüğü parlak mücadelelere aktif bir şekilde katılmakla kendi vatan ve halklarının mutluluğu için erkeklerle omuz omuza çalışabildiklerini kanıtladılar.

Habire Tömbeki isyanında ve meşrutiyet devriminde kadınların yürüttükleri mücadeleler bu ger-

çeğin açık örnekleridir. Doğaldır ki, halkın mücadelesinin zafere ulaşacağı, işçi sınıfının önderliğinde İran'ın ulusal egemenlik ve bağımsızlığının sağlanacağı gün, kadınlar kendi haklarını elde edecekler ve özgürlüğe ulaşacaklardır. O gün ise, uzakta değildir.

Biz istiyoruz ki, ülkenin bütün çocuklarına, köylü yavrusu veya milletvekili veya bakan çocuğu olmasına bakılmayarak en yüksek düzeyde eğitim için eşit şartlar yaratılsın. Biz ülkenin her yerinde genel parasız sağlık işlerinin hayata geçirilmesini, ihtiyar, kadın ve erkeklerin emekli olarak sanatoryum ve istirahat evlerinde yaşamalarını, yaşamlarının bu son döneminde acı ve ıstırap içinde değil, sefalete terkedilmiş durumda değil, sağlıklı ve mutlu olmalarını istiyoruz.

Bunlar ve daha birçok diğer kutsal amaçlar partimizin uğruna mücadele verdiği istemlerdir. Ben bu düşünce ve fikirlerimden ötürü mahkeme karşısında yargılandığıma ve koğuşturmaya uğradığıma hayret etmekte kendimi haklı görüyorum. Çünkü, eğer bizim bu dediklerimiz ve yaptığımız işler cinayet ise, halka hizmet nedir? Ülkedeki geçerli kanunlarda bir deli varisin servetini korumak için yüzlerce madde vardır. Ve ona en küçük zarar dokunmasın diye bu mesele her yönden ölçülüp biçilmişken, şiddetli yoksulluk sonucunda ölüme terkedilen, kendini öldüren yüz binlerce akıllı ve ergin, kadın ve erkek için hiç bir kanuni madde yoktur. Bunların hiç bir hamisi ve savunucusu, imdada koşanları da yoktur.

Biz bu duruma son verilmelidir diyoruz. Halkın çoğunluğunun hukuku, belirgin adamların özel hukukundan üstün tutulmalıdır. Böyle bir düşünce sahibi olmak mahkemeye çağrılmayı mı gerektirir? Ve ortak düşüncede olanların katıldığı bir örgüt kurmak adı altında takibata uğramayı mı gerektirir? Ayrıca katılına sözcüğü sahte ve eksik bir söz olup komünizm anlamını ifade etmiyor ve onu açıklamıyor. Bunu bir yana bırakarak sözün gerçek anlamında kullanıldığını düşünün. Bu kadar insancıl,

halkın istek ve arzularına uygun, toplumun mutluluğu ve ülkenin özgürlük ve bağımsızlığı için gerekli olan fikir ve düşünceleri günah saymayı, düşünce sahiplerini izletmeyi, ortaçağdan kalma yöntemlerle baskı altına almayı kabul etmenin olanağı yoktur.

Ben ümit ediyorum kî, sayın yargıçlar; şimdiye kadar görülmedik ve cesurca bir tavırla bu suçlamada kanuni bir temel olmadığını ve bunların suç sayılamayacağını ilan edeceklerdir.

2) Silahlı Kuvvetlerin Ülkeye Olan Bağlılıklarının Bozulması:

Sanığın amaçlarının cezalandırılması gerektiğini belirten bölümün 2. kısmında şöyle deniliyor:

«Silahlı Kuvvetlerin ülkeye olan bağlılıklarının bozulmasına sebep olan amaç, gene ceza kanununun 62. maddesinin son bendine göre cezaya layıktır.»

Burada «amaçların» özel bir yönüne işaret olunması da askeri teşkilâta üye olma meselesidir. (O cümle de benim verdiğim ifadelerden alınmış 11. ve 47. bendler) Bunun üzerinde defalarca durulmasından, her yerde askeri teşkilât konusunda verilen açıklamalardan ve «kara kitap'ın» iddianameye eklenmesinden açıkça şu sonucu çıkarıyorum: «Suç»un Genel Ceza Kanununun 62. maddesinin son bendine istinat edilmesine «İran Özgürlükçü Subaylar Teşkilâtına» veya yayılan yanlış söylentilere göre, «İTP'nin askeri teşkilâtına» üye olmam ve onu yönetmem sebep olmuştur. Öyleyse önce İÖST'nın nasıl bir teşkilât olduğunu ve amaçlarını, bu teşkilâta kimlerin katıldığını, bu teşkilâtın ilkesel olarak meşrutiyet esaslarına karşı olup olmadığını aydınlatmak lâzımdır. Daha sonra suçun sabit olduğunu varsaymak ve sonra bu suça kanun uygulanması hakkında ilişkili 62. maddenin son bendini incelemek, uygulanabilirliğini saptamak gerekir. İran Anayasası askerlerin parti örgütlerine katılmalarını hiç bir zaman yasaklamamıştır. Hatta aksine, milletvekillerini, memleketin işlerini denetlemek ve

kendi kaderlerini tayin etmek için de tüm ülke halkı ve toplumun bütün bireyleri siyasal alana ciddi ve etkin bir şekilde katılmalıdırlar. Hatta askerlerin Meclise temsilci seçme hakkından yoksun bırakılması, Anayasaya aykırıdır. Örgütlenme ve toplantılara katılmak yalnız sivillere has değildir, subayların ve erlerin katılmaları yasaklanmıyor. Oysa ilk defa 1946 yılında meclisin Fetret devrinde Kevamas Saltane tarafından bir kararname çıkarıldı. Aynı kararnameye göre askerlerin partilere katılması yasaklandı. Yani 1946 yılına kadar askerlerin partilere katılmalarını yasaklayan hiç bir kanun olmadığı açıktır. İÖST ise aynı emirnameden beş yıl önce kurulmuştur. 1946 yılından sonra da bu haklar askerlerden alınamazdı. Çünkü emirname kanun yerini tutmaz. Hatta meclislerin onayladığı yasalar Anayasaya aykırı olursa ve ülke halkının haklarını kısıtlıyorsa, bu kanunlar hiç bir değere ve kanuni güce sahip olamaz. Böylelikle askerlerin fakülte ve okul öğrencilerinin ve avukatların partilere katılmalarına engel olan yeni kararname ve kanunlar geçerli değildir. Çünkü bunlar Anayasanın ve ulusal egemenliğin ruhuna aykırıdır. Benim fikrimce ülkenin en ileri eğitim görmüş kesimlerinden olan ordu subayları siyasetten ve hükümetin denetimine katkıda bulunmaktan yoksun bırakılamazlar. Aslında onlar yine siyasete katılmaktadırlar. Bu mahkemenin teşkil subayların siyasete katıldığının bir örneğidir. Siyasi ve toplumsal meseleleri yüzeysel ele alan, meselenin derinliğine dikkat etmeyenler şöyle diyorlar:

«Askerler siyasete iştirak etmemelidirler. Askerler hükümetin bir gücü olup hükümetin emirlerini uygulamalı ve hükümetin hangi sınıfın elinde olduğu meselesiyle ilgilenmemelidirler. Eğer hükümet kapitalistlerinse askerler kapitalistlerin silahı olmalı, işçi ve köylüler egemen olduğunda onların emirlerine tabi olmalıdırlar.»

Bu, görünüşte bir çeşit derviş düşüncesi, tarafsızlıktan beslenen düşünce tarzıdır. Ben 1948 yılında hapisteyken General Defteri'nin raporunda şu cümle vardı:

«Örnek vermek gerekirse eğer, birinci ordunun subayları İTP'nin, İran Demokratik Partisi'nin, Adalet, Milli İrade partilerinin üyesi olurlarsa ve savunma bakanlığı tarafından bu orduya bu partilerin yararına veya zararına olan bir emir verilirse, bu durumda her bölüm ayrı ayrı hareket edecek ve ordu parçalanacaktır.»

Sonra da ordunun birliği için subay, çavuş ve erlerin siyasete katılmalarının önü alınması gerektiği sonucuna varılıyordu. Fakat gerçek şudur ki: Defteri ve bu düşüncenin diğer savunucuları; birliği, birlik hatırı için istemiyorlar. Böyle bir birlik kapitalistlerin ve egemen sınıfların zararına olan her çeşit hareketi bastırmak için gereklidir. Ülkede egemen olan şimdiki rejimin siyasi bir rejim olduğu gerçeğini kim inkâr edebilir? Ordu ve diğer güvenlik güçleri mevcut düzeni korumak için. yani sermayedarların yoksul sınıflar üzerindeki egemenliğini korumak için bütün gücünü seferber ediyor. onu savunuyor. Bu rejimin düşmanlarını eziyor ve onun yıkılmasına engel oluyor. Bütün bunlar siyasete katılmak değil mi? Siyasete katılmak başka nasıl olabilir? Şu halde açıktır ki, ordu aslında tam anlamıyla siyasete aktif biçimde katılmaktadır. Egemen sınıflar, ordunun gücünden, yoksul sınıflar üzerindeki egemenliklerini korumak için faydalanır. İşte buna göre de ordunun tarafsız kalması ve siyasete katılmaması konusundaki görüş safsatadan başka bir şey değildir. Bu demektir ki; ordu siyasete en aktif biçimde katılıyor ve bilinen bir kural olarak da toplumda yaşayan tüm insanlar siyasete katılırlar. İş böyle olduğunda çözülmesi gereken sorun, siyasete hangi yönde müdahale etmek gerektiğidir.

Ordunun bütçesi tahminen 822 milyon Tümendir. Başka güvenlik güçlerinin bütçesiyle birlikte 1.145 milyon Tümene ulaşır. Önceden bilindiği üzere egemen sınıflar gelirlerinden vergi olarak bütçenin en çok %10'unu, yani 114 milyon Tümenini vermektedirler. (Aslında bu da onlardan toplanmaz.) Bütçenin kalan 1.029 milyon Tümenini ise, bezden elbise giyen yalınayaklılar, kullandıkları ku-

maş, şeker, çay, kibrit, sigara vb. şeyleri alırken, vergi olarak ödeyecekler. Buna göre de demokratik hükümette güvenlik güçlerinin halka hizmet ve halkın egemenlik hakkının garanti edilmesi ilkesini bir yana bıraksak bile aslında görürüz ki, güvenlik güçlerinin masraflarının her 10 Tümenden 9 Tümenini yalınayaklılar ve yalnız 1 Tümenini zenginler ve paralılar ödüyorlar. Bundan şöyle bir sonuç çıkar; sermayedarlarla toplumun yoksul sınıflarının çıkarları arasında zıtlık ve ihtilaf başgösterdiğinde, güvenlik güçleri yalınayaklıları bir tarafa bırakrak sermayedarların çıkarlarını savunmaktadırlar. Görüldüğü gibi; güvenlik güçleri yalınayaklıların ekmeğini yedikleri halde, kendilerinin bütün güçlerini sermayedarların orta ve yoksul sınıflar üzerindeki egemenliğini korumak için seferber etmektedirler. Çünkü aslında egemenlik zengin sınıfların elindedir ve ordunun tarafsız kalması «iddiası»nın taraftarları güvenlik güçlerini aslında egemen güçlerin eline veriyorlar. Halihazırda köy ağası tarafından tamamiyle soyulup varı yoğu alınmış olan bir köyün çiftçileri kendi emekleriyle ürettikleri ürünün bir bölümünü toprak sahibine vermekten kaçınırlarsa, önce jandarmalar onları ezmeğe başlayacaktır. Jandarma bu işi bitiremezse, ordu işe karışacak ve gerekirse köylü top ve tank altında mahvedilecektir. Silah çeken erler ise, komşu köyde veya yörede yaşayan köylülerin gençleri de aynı işi zorunlu olarak komşu köyde veya yörede yapacaklar. Böylelikle ordu yoksulların parası ile yoksulların yaratıcılığı ve kollarının gücü ile meydana gelir ki; yalınayaklıların çıkarları aleyhine ve sermayedarların çıkarları uğruna işe salınır. Buna ordunun tarafsızlığı ve siyasete karışmaması denmektedir. Güvenlik kuvvetleri buna benzer bütün hallerde böyle hareket ediyorlar. Eğer işçiler kendi haklarını isteyip grev yapsalar, aynı grev de güvenlik kuvvetlerinin eliyle bastırılacak ve işin sonucu doğrudan para babalarının çıkarına olacaktır.

İddianame metninin onuruma saldırılan yerinde aynen şöyle yazılmıştır:

«Kutsal ve ulusal 19 Ağustos 1953 isyanını her yerde «darbe» olarak adlandıran tahkikat dosyasının 259. sayfasında; «Elbette 1953 yılının 19 Ağustos darbesi petrol meselesine ilaveten Iran'da özgürlüğün boğulmasına sebep oldu. Aynı zamanda geçmiş olan 4 yıl içinde ülkede askerlerin diktotoryası hüküm sürüyor. Devlet ve meclis ordunun denetimi altına girmişlerdir. Ve bu vaziyet İran toplumunun şeref ve haysiyetine, onun bağımsızlığına ve özgürlüğüne aykırıdır.» diye yazmış olan Hisrov Ruzbeh, Kutsal ve Ulusal 19 Ağustos 1953 hareketini «darbe» diye nitelemekte ve ülkemizin emniyeti ve güvenlik nimetine kavuşmasını «ÖZGÜRLÜĞÜN BOĞULMASI» olarak; askerlerimizin sıkı bir şekilde bağlı oldukları ve onu korumak için yemin ettikleri davamıza sadık kalmalarını «ASKERİ DİKTATÖRLÜĞÜN HÜKÜMRANLIĞI» diye adlandırmaktadır.

Kutsal ve ulusal 19 Ağustos hareketine karşı çıkmayı şeref sayan bu şereften uzak sanık adam...» (Tahkikat dosyası Sf. 259)

Yukarıda üzerinde ayrıca konuştuğumuz bu cümlelerin mahkemeye yakışmayacak dilini bir tarafa bıraksak bile, iddianamenin bu bölümünün esas konusu «özgürlük nimeti» ve «özgürlüğün boğulması» kavramlarından ibarettir. Ve genel olarak bu gibi kavramların hepsi görelidir, onları mutlak anlayışlar gibi kabul etmek mümkün değildir. Çünkü özgürlük nimetinden konuşmaya başladığımızda açık olarak ortaya konması gerekli olan şudur: Özgürlük nimeti kimin için, kimin çıkarına ve hangi sınıfın yararınadır? Toplumun sınıflarından biri için «özgürlük nimeti» diye adlandırılan bir olgu, çıkar açısından bu sınıf ile zıtlığı olan diğer sınıf veya sınıflar için özgürlüğün boğulması anlamına gelir.

İşçi sınıfı ve köylülüğün sömürülmesinde kapitalistler özgürdürler. Ama bunun aksine, işçi sınıfı ve köylülük, kendilerinin sömürülmelerine karşı mücadele etmek özgürlüğünden yoksun edilmiştir. **Bu çelişkili çıkarları barıştırmak** asla mümkün değildir.

Mülk sahiplerinin özgürlüğünü sağlayan etkenler, yasalar, hudutlar ve kurallar zorunlu olarak ve gereken biçimde halkımızı özgürlükten mahrum ediyor. Buna göre de, eğer özgürlükler konusunda konuşuyorsak, emniyet ve güvenlik kavramları hakkında konuşuyorsak, bu kavramları da açıklayarak ortaya koymalıyız, emniyet ve güven; bu kimin yararına ve kimin zararınadır? Bazıları şöyle sanıyorlar: Yollarda, dağda, bayırda yol kesmenin, silahlı soyguncuğun önü alındığında emniyet ve güvenlik sağlanıyor ve halkımız özgürlüklerden yararlanıyor, demektir. Böyle olduğunu kimse inkâr etmiyor ki; silahlı soyguncuğun, yol kesmenin vesairenin önünü almak, emniyet ve güvenliğin sağlanması ve özgürlüğün korunması için gereklidir. Fakat hepsi bundan ibaret değildir. Bu, meselenin bir yanı ve de çok küçük bir parçasıdır. Bu tür soygunculukların (farzedelim ki kabaca ve tekrar baş verse de) neticesinde en çoğu, birkaç milyon Tümen çalınır. Ve birkaç adam öldürülür. Bu gibi olaylardan nefret etmekle beraber belirtmek gerekir ki; «Sermayedarlar, hükümetinin emniyet ve güvenlik nimeti» sayesinde her yıl 15.000.000 aç ve çıplak köylünün ve 1 milyon halı dokuyan, ip eğiren, kerpiç kesen, şişe yapan işçilerin emeğinin ürünü olan milyarlarca Tümenle para sağlamakta ve bu 1000 ailenin cebine girmektedir. Bu vahşî soyguncuğun sonucunda, halktan bir çoğu açlıktan, işsizlikten ve bakımsızlıktan, mesken ve giyiminin olamaması yüzünden mahvolup aradan çıkıyor ve vakitsiz ölümlerle ailelerini kedere boğuyor, onların yüreklerini dağlıyor. Eğer bu büyük insan kaybını ve maddi zararları silahlı soyguncuktan meydana gelen zarar ile mukayese edersek, büyük ölçüde şaşırır ve hayrete düşeriz.

Bir Tümene satılması gereken bir malı alıcı, 3 Tümene ve bazı hallerde 5 Tümene almak zorunda kalır. Sonuçta ise milyonlarca Tümen para bu aracı ve tefecinin cebine akıyor. Görmeliyiz ki, «özgürlük nimetinden» en yüksek derecede bu ağalar faydalanıyorlar. Bunlar yalınayaklıların parası ile olu-

şan emniyet ve güvenlik güçlerinin sayesinde yalınayaklıların kanlarını daha fazla emebilme özgürlüğünün nimetine sahip olmuşlardır. Aynı sermayedarlara ve toprak sahiplerine, özgürlük nimetinden faydalanıp faydalanmadıklarını sorsak, onlar; zevkle ve gayet doğal bir biçimde bu sorumuza olumlu cevap vereceklerdir. Fakat bakalım gerçekte böyle bir durumu özgürlük diye adlandırmak mümkün müdür? Asla olamaz! Benim kanımca, bu «özgürlükten» yalnız azınlık bir kesim en yüksek derecede faydalanıyor ve ülke halkının esas ve çok büyük bir bölümü tam düzensizlik ve güvensizlik şartlarında yaşıyor.

Karışıklık ve güvensizliğin olduğunu göstermek için hiç de bir kişinin, işçinin veya köylünün evine gidip onun semaverini veya tenceresini veya ibriğini çalması gerekmez. Ağanın sahib olduğu topraklar için köylünün ürününün elinden alınması ve 10 saatlik iş karşısında işçiye 2 saatin ücretinin verilmesi toplumsal güvensizliğin ve düzensizliğin özüdür. Çok üretilen malın elden ele geçmesi birtakım aracının sonuçta halkın gözüne görünmeden çarpıp, soyması, toplumsal güvensizliğin ve düzensizliğin en büyük örneğidir. Böylelikle sayın yargıçlar görüyorlar ki, düzen ve güven anlayışı ve «özgürlük nimeti» anlayışı, değişik gözlerle bakıldığında aynı değildir. Yaygın bir bakışla emniyet ve güvenlik olarak adlandırılan hal, başka bir gözle bakıldığında tam bir emniyetsizlik ve karışıklıktır. Bu, kavramların nisbi, şartlara bağlı, yani değişken olduğunun açıklamasıdır. Şimdi bu kavramların hangisinin asıl adalete yakın olduğuna bakalım.

Benim kanımca bu tür değerlendirme yapmak, ölçüp kararlaştırmak için her zaman bir kaynak, bir temel vardır. Bu da halkın çoğunluğunun çıkarlarıdır. Bir amaç veya bir düşünce çoğunluğun çıkarlarını temsil edebilirse, gerçek adalete daha yakın olur. Ve onun için başka bir formül ve ölçü aramaya gerek yoktur. Bu konuda sonuç olarak söylenecek şudur; evvela ordu ve diğer güvenlik kuvvetleri haklı olarak, siyasete bireyler olarak katıl-

malı ve Anayasa gereğince ülkenin bütün yurttaşlarının sahip olduğu haklardan faydalanmalıdırlar. Bu haklardan faydalanmaya karşı hiç bir engel yaratılmamalıdır. İkincisi, ordu ve diğer güvenlik kuvvetleri, aslında en kaba ve en aktif bir biçimde siyasete katılmaktadırlar. Güçlerin tarafsızlığı ve siyasetten ayrı kalması meselesi, hayalden başka bir şey değildir. Bu amaçla verilen bütün öğütler, istekler ve taleplerin hepsi yalnız tek bir nedene dayanmaktadır. Bu güçler, şimdi yanlarında yer aldıkları, başka bir deyimle tabi oldukları hâkim sınıfların çıkarlarının aksi yönünde siyasete katılmasınlar, güçlerini hâkim sınıfların karşısına çıkartmasınlar. Hakim sınıfların tarafsızlık masalının altında yatan işte budur.

İran Özgürlükçü Subaylar Örgütü, Anayasanın, İran toplumunun bütün bireylerine tanımış olduğu haklardan doğmuştur. Bu örgütün amacı, güvenlik güçlerini hâkim sınıfların emrinden çıkarıp halk çoğunluğunun hizmetine vermek idi. Görülüyor ki, bu amaç ihanet değil, yoksul sınıflara, yani halkın çok büyük bir kesimine hizmettir. Bu, her şeyden önce ordu subaylarının ülkeye besledikleri bağlılığın bozulmasına değil, onların vatan toprağına hizmet etmek yolunda birleşmelerine yardım ediyordu.

Bu şüphesiz örgütün bütün üyelerinin ordunun en güzide ve en iyi subaylarından oluştuğu anlamına gelmez. İnsanseverlikte, bilim ve kültürde onlar ün kazanmış insanlardır. Bu subayların hapse atılması, hem devre subaylarının, hem de arkadaşlarının ve emrindekilerin ve hatta üstlerinin derin üzüntüsüne sebep oldu. O günlerde elverişsiz propaganda şartlarına rağmen aynı etki, kışla duvarlarını yarıp geçti ve bütün ülkeye yansıdı.

İran Özgürlükçü Subaylar Örgütü'ne bağlı olan subaylardan hiç birisi ihanet fikriyle bir araya gelmemişti. Hatta aksine onlar, canlarını, mevkilerini, yaşantı ve aile ocaklarını tehdit eden tehlikeye karşı göğüs gererek, kişisel çıkarlarını bir yana bırakan ruhla böyle bir yola girdiler ki, bu yol yüce vatanlarının özgürlük, bağımsızlık ve saygınlığı-

nı, vatandaşlarının mutluluğunu, ulusal egemenlik hakkının korunması ve güvenli bir geleceğin yaratılması amacını taşıyordu. Ne yazık ki, onların bu güzel niyetleri ve parlak geçmişleri dikkate alınmadı. Onlar hakkında şiddetli bir karşı propaganda yürütüldü. Bir kesimi de şehit edildi. Fakat kesin ve açıktır ki, bu konuda halkı etkilemek için yapılan propagandalar umulduğu biçimde etkisini göstermemiştir. Radyodan, basın röportajlarından, yayınlardan gördüğüm kadarıyla, yoldaşlarıma karşı yürütülen karşı propaganda, gerçek dışı, kasıtlı yalanlarla doludur. Fakat buna rağmen, kamuoyunun, azıcık olsun etkilendiğine inanmıyorum.

Tutuklamadan önce «öp beni» şarkısı meşhur olmuştu. Herkes bu şarkının sözlerinden, onu, Tudeh'li subaylardan birinin yazdığını ve onların kurşunlanmadan önceki gece, içinde bulundukları ruh halini tasvir ettiğini anlamıştı. Her gün yüzlerce kişi, telefon ve mektupla, Tahran radyosundan ve Hava Kuvvetleri radyosundan bu şarkının çalınmasını istiyordu. Nihayet bu mesele devletin sansürü altında olan basına da yansıyarak tartışıldı. Fakat bundan amaç, bu olayın halk arasında yaratmış olduğu büyük manevi etkiyi ortadan kaldırmak idi. Bu girişimin de etkisiz kaldığı konusunda söze gerek yok. Fakat vurgulayarak kaydediyorum ki, halkın yüreğinde kök salan bir şeyi propaganda gücüyle etkisiz hale getirmek olanaksızdır.

Bu olay, subayların idamının, halkın kalbinde yaratmış olduğu üzüntünün büyüklüğünü göstermektedir. Bu, onların tarih önünde ve kamuoyunda beraat ettiğini görmek için yeterlidir. İşte ben bu gerekçelerle «sanık, silahlı güçlerin ülkeye olan bağlılıklarının bozulmasına sebep olmuştur» sözlerinin yazılmasından, çok üzüntü duydum. Bu cümlede, hepsinden daha çok beni iliğime kadar yakan, «ülke» sözüdür. Var gücümle haykırarak «bu suçlama değil, bir iftiradır» diyorum. Benim fikrimde, düşüncelerimde, hayalimde, işimde, davranışımda ve sözlerimde asla böyle bir amaç olmamıştır. Ben soruşturma sırasında İTP'nin, İran Özgürlükçü Subay-

lar Örgütü'nün hakim sınıflara ve onların etkisi altında olan hükümete karşı ve halk kitlelerinin, işçilerin, köylülerin ve baskı altında olan başka yoksul sınıfların yararına olduğunu defalarca yazdım. Bizim yaptığımız işlerin hepsi ulusal halk hükümetini yaratmak, ulusal egemenliği kurmak, aziz vatanımızın yükselişini, özgürlüğünü ve bağımsızlığını sağlamak için, vatanın yüceliği ve onun saygınlığı adına olmuştur. Biz hiç bir zaman kendi ülkemize saldırmadık, saldırmayız. Çünkü, ülke ile onun üzerinde hüküm süren, zengin ve müreffeh yaşayan sınıfların arasında yerden göğe kadar fark vardır. Hâkim sınıflar ülke için yararlı değil, zararlıdırlar.

Bir an için zihnimizde, büyük bir uzay gemisi ile sömürücü bin ailenin aya götürüldüğünü farzedelim. Görelim o zaman ülkenin durumu bozulacak mı? Görelim o zaman halkın yaşantısı daha mı kötüleşecek? Görelim o zaman ülkemizin bağımsızlığına ve ulusal egemenliğine zarar gelecek midir? Asla! Aksine, bin ailenin sömürüsünden kurtulan halkın hayat düzeyi yükselecektir. Çünkü artık hiç kimse halkın emeğinin ürününü yağmalayamayacaktır. Ülkenin durumu kat kat iyileşecektir. Çünkü, toplumda her türlü fitne, kargaşalık ve düzensizlik üreten sınıfsal zıtlıklar ortadan kalkacak ve nihayet sözün asıl anlamında ulusal egemenlik sağlanacak ve bu yoldan ulusal egemenliğin gerektirdiği ülke bağımsızlığı kazanılacaktır.

Böylelikle eğer İTP'nin İran Özgürlükçü Subaylar Örgütü'nün ve benim ülkenin egemen sınıflarıyla barışmaz düşmanlığımız varsa, bu düşmanlığın anlamı, hiç bir zaman, ülkeye düşmanlık değil. belki ülkeye karşı en büyük dostluk ve içtenliktir. Bana yapılan bu garip suçlamaya şaşırdım. Burada bir daha açık yüreklilikle tekrar ediyorum ki, ülkemin bağımsızlığını ve yurttaşlarımın özgürlüğünü, mutluluğunu istiyorum. Ben İran ordusunun bu istekleri gerçekleştirmekte önemli rol oynayabileceği görüşündeyim. Akyuvarlar insan vücudunda asker rolünde olup onu fedakârca savunduğu gibi; ordu ve diğer güvenlik güçleri de ülkenin savunmasını, onun

bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünün güvencesini, halkın mutluluğunu sağlayan güç olma görevini yerine getirmelidir.

Benim, ordu ve başka güvenlik güçleri içindeki bütün parti çalışmam bu amaca yönelmiş, bu kutsal davadan kaynaklanmıştır.

Şimdi sorunu, ülkenin yürürlükteki yasalarının uygulanması açısından tartışıyoruz: Sayın mahkeme savcısı «silahlı güçlerin ülkeye karşı kışkırtılması» suçlamasını gözönünde tutarak genel ceza yasasının 62. maddesinin son bölümüne dayanmıştır. Bence bu dayandırma asla mantıkî değildir, yersizdir. Genel ceza yasasının sayfalarını çevirirsek, ikinci bölümün başlığı şöyledir: «Genel çıkarlara zarar getiren suçlar ve cinayetler». Sonra bu bölüm 6 kısma ayrılmıştır. Kendi içinde 3 bölüme ayrılmış olan 1. kısım başlığında «Ülkenin güvenliğine karşı olan suçlar ve cinayetler» sözlerini okuyoruz. Aynı üç bölümün başlıkları sıra ile şunlardan ibarettir: «a) Ülkenin dış güvenliğine karşı olan suçlar ve cinayetler, b) Ülkenin iç güvenliğine karşı olan suçlar ve cinayetler, c) Ülkenin yöneticilerine yapılan suikast.» Bu başlıklardan çıkan sonuca göre, 1. bölümün konusu genellikle iç ve dış güvenliğe karşı veya ülkenin yöneticilerine suikast yapmak amacıyla yapılan suçlar veya cinayetlere aittir.

Fakat, dış güvenlik sorunu aynı kısmın 1. bölümünde, iç güvenlik sorunu 2. bölümünde sıralanmıştır. Böylelikle eğer 61, 62, 63, 64, 65, 66 vb. maddelere dikkat edilirse görürüz ki; her yerde «Dış devletlerle İran devleti arasında düşmanlık yaratmak. Ülke düşmanlarının Iran'a girmesini kolaylaştırmak. İran devleti ile düşman olan ülkenin yurttaşıyla mektuplaşmak. Devlet ordusunun hareketi konusunda düşmana bilgi vermek. Liman, iskele, silah deposunu ve harekât planını düşmana vermek. Düşman devletin casusunu veya askerlerini saklamak» vb. konulardan söz edilmektedir. Birinci bölümün «Ülkenin dış güvenliğine karşı olan suçlar ve cinayetler» adlı başlığına dikkat edildiğinde, bu bölümün maddelerinin hepsinin savaş zamanına ait

olduğu açıktır. Barış ve olağan dönemle hiç bir ilgisi yoktur. Bu, düşünce ve benzer suçlamaların, 1 ve 2. bölümde tekrar edildiğini görerek de tesbit edilebilir. Örneğin 62. maddenin son bölümünde subayların ve erlerin ülkeye bağlılıklarının bozulmasından söz ediliyor. Ve ülkenin savaş halinde olmasından ileri gelen buhranlı duruma göre bu suç için idam cezası veriliyor. 2. bölümün 74. maddesinde «eğer orduda hizmet etmeyen siviller, askerleri isyana veya savaş görevlerini yerine getirmemeye tahrik ederlerse, bu tahrik etki ettiği durumlarda, onlar 1 yıldan 3 yıla kadar hafif hapse (eğitici hapis) ve 200 Tümenden 1000 Tümene kadar para cezasına, tahrik etki etmediği durumda ise 6 aydan 2 yıla kadar hafif hapse veya 100 Tümenden 500 Tümene kadar para cezasına mahkum edilirler» diye yazılıdır.

Görüldüğü gibi 74. maddede isyana ve savaş görevlerini yerine getirmemeye tahrik etmek amacı için, bu tahrik, etki ettiği durumda en çok 3 yıl, olağanüstü ve savaş zamanına, diğeri ise olağan ve barış zamanına ait olan bu iki benzer suçun ve onların cezalarının karşılaştırılması benim iddiamı doğrular ve kanıtlar.

Burada göze çarpan diğer önemli bir yan şudur: 62. maddede sorun, dış güvenliğe ve savaş zamanına ait olduğundan şöyle yazılmıştır: «Subayların veya askerlerin ülkeye sadakatlerinin bozulmasına neden olursa». Halbuki 74. maddede yalnız isyana ve savaş görevlerinin yerine getirilmemesine değinilmiş ve bu iş, subayların ülkeye karşı bağlılığının bozulmasına neden olan bir amaç olarak dikkate alınmamıştır. Bu yüzden kesindir ki, 62. madde savaş dönemine aittir ve benim suçlanmamla hiç bir ilgisi olamaz.

1942 yılının Ağustos ayından günümüze kadar İran devleti, yalnız birkaç yıl, Mihver devletleriyle savaş durumuna girmiştir. Dünyanın diğer ülkeleri ile ise, iyi ve tam dostluk ilişkileri sürdürmüştür ve sürdürüyor. Veya en azından onlarla savaş durumunda değildir. Buna göre de mahkemenin sayın savcısı şunları açıklamalıdır: 1 — İran, dünyanın

hangi ülkesiyle savaş durumuna girmiştir? 2 — Ben ordu subaylarını ülke düşmanlarından hangisi yararına tahrik ettim ki, bu tahrik onların ülkeye sadakatlerinin bozulmasına neden olmuştur?

Benim bildiğime göre, son 16 yıl süresince ordu içinde olan gruplaşmalardan yalnız bir grup genel ceza yasasının 62. maddesinin son bölümünde gösterilen suçu işlemiştir. Ve bilindiği gibi bunlar idam olunmadı, aksine rütbe ve görevleri yükseltildi. Bu grubun başında olan ve o gün (1943'de) albay vekili olan kişi, bugün Generalliğe yükselerek İran ordusunun Kara Kuvvetlerinin Komutanlığını almıştır. Eğer o gün bu adamın soyadı Memçehri idiyse ve bu adı eski İran şahlarından birinden alarak bunu kendisi için İranlılık nişanesi sayıyorsa, şimdi o, bu soyadını Arıyanoloy olarak neden değiştirmiştir? Bu soyadı ile o, Alman faşistlerinin söylediği gibi, İranlılarla Almanların ortak soya, ortak Arya ırkına mensup olduklarını, kendisinin ise İranlı bir Alman olduğunu göstermektedir. (*) Ben kendi yazılı savunmalarımda Orgeneral Arya'nın adını bile bile yazdım ki, bu konuyu onun da bulunduğu bu mahkemede tartışabileyim ve bunu inkâr etmesine yer kalmasın. Ve gene istiyordum ki, gece yarısı Sg tepesi üzerinde (Akdassiye ordugahının kuzey batısındaki tepe) kendi çömezlerine nutuk atarken, onun gafil avlanmasının bütün ayrıntılarını kendi huzurunda açıklayayım. Onun Hitler ordusunun İran'a girmesi hakkındaki sözlerini bir daha ortaya atayım ve sonraları beni aynı gruba çekmek için gösterdiği çabaları açıklayayım. Oysa açıktır ki, Gn. Aryana, Albay Vekili Memçehri'den çok deneylidir. Bu yüzden de beni savunmaktan çekinmiştir.

O günlerde İran, Alman devleti ile savaş durumundaydı. Hitler ordusu Kafkas'ın güneyinde May-

(*) Arya, eski bir ırktır. Egemen sınıflar İranlıların bu ırktan geldiğini söyler ve Şahın kendisine Arya Mehr (Arya güneşi) takması buradan kaynaklanır. (Çevirenin notu.)

kop bölgesine kadar ilerlemişti. Her an İran'a girmesi bekleniyordu. Albay vekili Memçehri, şefkatle iki yaşındaki oğluna sevgisini gösteren ve ona «köpoğlu» diyen bir baba gibi içlenerek şöyle diyordu: «Bu köpoğları niçin bu kadar geciktiler? Moralimiz tükendi...» Ve o anda yere inen iki Alman paraşütçüsünü paraları, telsiz aletleri ve başka araçlarıyla şehre götürüp, gizlenmelerini sağlayan bu adam ve grubu idi.

Aryana tarafından verilen aynı görevi yerine getiren merhum Sultan Yusuf Murtazani, Memçehrinin grubundan çıktıktan sonra, bu konuyu bana ve Sultan Abdülhasan Abbasi'ye anlattı. Bundan da görüldüğü gibi İran ordusunda yalnız tek bir grup vardır ki, İran yabancı bir devletle savaş halindeyken o devletle ilişki kuran ve subaylarıyla yakınlık kuran ve sonuç olarak subayların İran'a sadakatsizliklerine neden olan grup bu gruptur. Buna rağmen bungün bu grubun başı, yüksek bir dereceye ve makama varmış, onun bütün çömezleri de büyük rütbe ve görevlere erişmişlerdir. Bunları cezalandırmak yerine, yüreği vatan sevgisiyle dolu Hisrov Ruzbeh gibi yurtseverler darağacına gönderiliyorlar. Hafız ne kadar güzel söylüyor:

«Ey yürük rindilik (beleşçilik) yolunu
muhtesibden (bekçiden) öğren,
O mesttir (sarhoştur) ama onu kimse böyle
hayal etmiyor.»

Bu açıklamanın sonunda İTP'ye üye olan subaylar örgütü yaratılmasını gizlemeden, onun oluşturulmasında, yayılmasında, gelişmesinde ve korunmasında etkili çalışmamı inkâr etmeden, tekrar ediyorum ki, bu örgütün özsuyu, esas amacı yurtseverlik, insanseverlik gibi duru ve temiz bir çeşmeden; halka hizmet ve ezilen sınıfların mutluluk ve refahını sağlamak, İran'ın yükselişi, bağımsızlığı, özgürlüğü ve yüceliği yolunda çalışmak gibi saf ve temiz bir çeşmeden akmaktadır. Ve aynı örgüt, kendi varlığı ile İran toplumuna hizmet edebilirdi. Şimdi

ordunun adalet organı beni Arya'nın yerine koymuşsa bu benim günahım değildir.

«Ey Sadi dostun aşkı yolunda,
Serzeniş oklarına kalkan olman şarttır.»

3) Bilgi Toplamak:

İddianamenin sonunda kaydedilen, sanığın amaçlarının yasayla cezalandırılma halleri 3. bendde şöyle yazılmıştır: «3. Hile yolu ile ve değişik amaçlarla devlet örgütlerinden bilgi toplayarak, bu bilgiyi bilmeye yetkisi olmayan kişilere vermiş olan sanığın suçu Genel Ceza Yasasının 67. maddesine göre cezalandırılmalıdır.»

Genel Ceza Yasasının 2. bölümünün 1. kısmının 1. kesiminde kaydedilmiş maddelerin hepsi savaş durumuna ilişkindir. Son 16 yıl içinde İran devleti başka devletlerle savaşmadığına göre, Genel Ceza Yasasının 67. maddesine dayanmaya gerek yoktur. Bu maddelere dayandırıldığı zaman, şu soruya cevap verilmelidir: «İran devleti hangi yabancı devlet ile savaşmış ve sözkonusu suç hangi devletin hangi memurlarına ve uyruğuna yönelmiştir?» Yoksa yasa maddelerinden birine yalnız dayandırmakla bir suç sabit olmaz.

Sorun aydınlansın diye Askeri Mahkeme Yasasının 313. maddesine de işaret ediyorum. Bu maddede, casusluk diye adlandırılacak değişik durumlar belirtilmiş ve 4. bendde şöyle yazılmıştır: «Ülkenin çıkarlarının aksine olarak askeri, siyasi sırları ve şifre anahtarlarını yabancıya veren her bir kişi,» Bunun için de ülkenin Yüksek Mahkeme'sinin 8. şubesi, yasanın bu maddesinin yorumundaki zorluğu ortadan kaldırmak için 23.4.1952 tarihli 273 no.lu kararında özel bir yargı formülü düzenlemiş ve bu formül, «Askeri Muhakeme İdaresi»nin topladığı yasalar dergisinin 713. sayfasında 377 no ile basılmıştır. Bu yargı formülü veya benim deyişimle yargı modeli şöyledir:

«Askeri mahkeme ve ceza yasasının 313. maddesinde gösterilen suç konusunda mahkeme, casusluktan yarar ve çıkar elde eden tarafın düşman olduğunu soruşturmalı ve saptamalıdır. Bu madde ile yükümlü tutmak için casusluktan yarar ve çıkar elde etmiş tarafın yalnızca yabancı olması yetmeyecektir.»

Böylelikle görüyorsunuz ki, ülkenin yüksek mahkemesinin deneyli yargıçları sorunu son derece aydınlatmışlardır. İran ceza yasaları içinde casusluğa ilişkin en ağır madde, askeri mahkeme ve ceza yasasının bu 313. maddesidir. Örneğin; idari bir genelge ile bu madde gelişigüzel uygulanmasın diye ülkenin yüksek mahkemesi titiz davranmıştır. Benim dosyamda yabancılarla ilişkili olduğuma dair bir cümle bile yoktur. Üstelik farzedilen yabancı, düşman da olsa, buna bakmayarak iddianamenin birkaç yerinde bana casusluk suçlaması yapılmış ve 3. bendde ise «hile yolu ile» sözü ortaya atılmıştır. İddianameden aynen ilk mahkeme kararının metnine aktarılmış «hile yolu ile» sözünün yasal temeli yoktur. Benim bu mahkeme yargıçlarının verdikleri kararın metnine bu sözün niçin yazıldığına ciddi olarak şaşma hakkım vardır, sanıyorum.

Dünyanın bütün komünist partileri gibi İTP'nin de başka komünist partiler ile ilişkisi olmuştur ve vardır. Fakat soruşturma belgelerinde açıkça yazdığım gibi, bunlar şerefli ilişkilerdir. Partimizin Merkez Komitesinin, dünya komünist partileri merkez komiteleriyle, aynı zamanda Sovyetler Birliği Komünist Partisinin, Doğu Avrupa'nın halk cumhuriyetlerindeki komünist partilerinin, Çin Komünist Partisinin ve dünyanın diğer komünist partilerinin merkez komiteleriyle ilişkisi vardır. Böyle bir ilişkinin olması bu partilerin devrimci deney alışverişi yapmaları içindir. Yaratıcı Marksizmin önemli özelliği, Marksizm - Leninizmin genel ilkelerinin her ülke ve toplumun özel şartlarına uygulanmasıdır.

Biz toplumumuzu, sınıfların mevzilenmesini, ekonomik yapıyı, devrimci durumu ve İran toplumu-

nun özgül gelişim perspektifini, bize yardımcı her ögesini öğrenmek için, derinliğine değerlendirmeli, devrimci teori ve pratik alanındaki deneylerimizin sonuçlarını kardeş komünist partileri ile ortaya koymalıyız ki, onların ve başta SBKP'nin deneylerinden yararlandığımız gibi onlar da bizim partimizin deneylerinden yararlansınlar. Kardeş komünist partileri temsilcilerinin diğer parti kongrelerine katılmalarının anlamı budur. Eğer İTP'nin temsilcileri başka komünist partilerin kongrelerine katılmış ve katılıyorsa bu, sözkonusu devrimci deneylerden yararlanmak içindir. Buna göre de partilerin bilgi alış-verişi temelinde ilişkilerinin olmasının, casusluk ile ve benzeriyle hiç bir ortak yanı yoktur.

Kendi sorgularımda açıkça yazdığım gibi, birincisi, şahsen hiç bir yabancı ile azıcık da olsa ilişkim olmamıştır. İkincisi İTP'nin ister kendi ülkelerinde iktidarda olan isterse henüz olmayan komünist partilerin merkez komiteleriyle olan ilişkisi asla casusluk olarak görülemez. Soruşturma celselerinden birinde silah, mühimmat vb. istatistiklerin yabancılara verilmesi konusunda bir soru sorulmuştu. Bu soruya, aynen hatırlamıyorum ama, şu anlamda cevap vermiştim:

«Bu gibi konulardan benim hiçbir haberim yoktur. Ben iyice eminim ki, İTP'nin Merkez Komitesinin yabancılarla olan ilişkisi onurlu bir ilişkidir.» Bu konudaki diğer soruların cevabında ise: «Ben bu tür işlerden her zaman nefret ettim ve ediyorum.»

Benim düşüncem ve anlayışım böyledir. Dosyamın başından sonuna kadar bunun tersini gösteren hiçbir nokta bulamayacaksınız. Mücadelemiz ile ülkenin, partinin siyasi sırları konusu birbirinden tamamıyla farklı olan iki ayrı sorundur. Ben hiçbir zaman bu iki sorunu birbirine karıştırmadığımla övünürüm.

Elbette ben, İTP'nin ve İran Özgürlükçü Subaylar Örgütü'nün haberalma şubelerinin üyesi olduğumdan ve üzerime düşen sorumluluk gereği, bilgi toplamak konusunda yol gösterdim ve toplanmış bil-

gilerden yararlandım. Fakat fikrimce, bu bilgileri gönderdiğim İTP'nin Merkez Komitesi'nin üyeleri ve kendilerine ait bilgileri almış olan değişik parti örgütleri, sorumsuz olmamışlardır. Onların hepsi Iranlıdır, halkın görkemli kişileridir, kutsal amaçlar uğruna İTP saflarına katılmışlardır. Onların, İran'ın bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne, özgürlüğüne ve onuruna karşı hiç bir şekilde zararlı eylemleri olmamıştır. Bu nedenle onlar ile, Genel Ceza Yasasının 67. maddesinde göz önünde tutulan «sorumsuzlar» arasında hiç bir şekilde benzer yön yoktur. Buna göre de aynı maddeye dayandırılarak suçlanmalarının hiç bir yasal dayanağı olamaz.

Önce, hakkında konuşulan genel bilgiye ek olarak partimizin başka bilgilere de ihtiyacı vardır. Sayın yargıçlar da biliyorlardı ki, anayasanın 21. maddesine aykırı olarak İTP, Şah hükümeti tarafından 1949 yılında yasa dışı ilan edildi ve polisin takibine uğradı. Parti örgütünü, Şahın güvenlik güçlerinin saldırısından korumak için bu alanda bilgi toplamak ve polisin kurduğu tuzakları boşa çıkarmak gerekiyordu. Biz parti üyelerinin hapsedilmesine, evlerinin aranmasına, tutuklulara işkence edilmesine vb. işlemlere ait bilgileri ele geçirerek bu provokasyonları zamanında boşa çıkardık. Bu bilgileri elde ederek partinin gazetelerinde yayınlıyor ve bu yolla halka ispat ediyoruz ki; bu iktidar hiç bir iş görecek güçte değildir. Yalnız İTP iktidara geldiğinde devlet ve toplumun bütün sorunlarını çözebilecektir.

Bu «sır»ların açıklanması suç değil, aksine dünyanın bütün ülkelerinde alışılagelmiş bir şeydir. Bundan iki, üç ay önce ABD'nin dış ülkelere yardımı konusunda ve bu yardımdan edinilen yararlar hakkında ABD basınında büyük yaygaralar koparıldı. Konu, ABD'nin kongresinde tartışılacak kadar uzatıldı. Muhalefette olan Demokrat Parti bir sürü belgeler yayınladı. Bu belgelere dayanarak yoğun hırsızlıkların başgösterdiği ispat edildi. Demokrat Parti bu arada şöyle bir yolsuzluğu ortaya çıkardı: Güney Kore'ye gönderilmesi gereken değişik

makina parçaları çalınıp, pazarda ucuz fiyata satılmış ve yeniden ABD'ye ithal edilmiştir. Bu mallarla, onları üreten fabrikalara karşı rekabet edilmiştir.

Bu tür belgelerin açıklanmasını kim casuslukla veya «sırları yabancılara vermek»le adlandırabilir? Hiç bir partiye bağlı olmayan değişik gazetelerde de bazen bu tür haberler yayınlanıyor. Bu haberlerin gazetelerde yer alması kovuşturma konusu bile olmuyor.

Partimiz ABD askeri danışmanları hakkında da belgeler topluyordu. Bunlar, bu danışmanların ülkenin tüm siyasi ve askeri alanlarına ne derece sokulduklarını, silah ve mühimmat konusundaki sırları nasıl ele geçirdiklerini gösteriyordu. Aynı belgeler, buna ek olarak ABD danışmanlarına verilen maaşların ve başka maddi imtiyazların İran ordusundaki benzer imtiyazlardan büyük oranda farklı olduğunu gösteriyordu. Biz, her ikisi de İran Ordu Sandığı'ndan maaş alan ve aynı dereceye sahip olan ABD'li ve İran'lı subayı karşılaştırıyor ve onların arasındaki derin farkı aydınlatıyorduk. Ben şahsen yüksek öğrenimli bir subayım. İran ordusu subaylarından 2000 kişinin eğiticisi olarak şunu ilan ederim: İranlı subaylar zeka, yaratıcılık ve kavrayış gücü, doğru teşhis ve karar yeteneği, bilim düzeyi yönünden dünya orduları subaylarının herhangi birinden asla geri değildir. Eğer onlar için uygun koşullar yaratılırsa ve okumaya özendirilirlerse dünyanın en başarılı subayları arasında yer alabilirler. Böyle olduğu halde okur yazar olmayan Amerikalı assubayın, öğrenim görmüş İranlı bir subaydan kat kat fazla para aldığını ve ek olarak ona ev kirası, sekreter, otomobil, hizmetçi ve uşak verilmesini gördüğümde gerçekten üzülüyordum.

Öğrenim ve eğitim görmüş subaylara sahip olan İran ordusunun böyle subaylara asla ihtiyacı yoktur. Bu danışmanlar İran'a 1 milyar 100 milyon tümene mal olmaktadır.

Benim verdiğim ifadelerin 17. kısmından, askeri bilgi topladığım iddia edilmiştir. Bu bölümde ve

ifadelerimin başka yerlerinde belirtildiği gibi, İTP'ye göre ülkenin en güçlü karşı-devrimci güçleri güvenlik kuvvetleridir. Bunların içinde de birinci yeri ordu tutar. Jandarma ikinci ve polis de üçüncü sıradadır. Diğer bir karşı-devrimci güç ise, aşiretlerin güçleri olup onlar da genellikle kendi hanları, başkanları ve bunların emrindekilerdir.

İTP ister 19 Ağustos 1954 darbesi sırasında, isterse ondan önceki ve sonraki dönemlerde bu güçleri iyi tanımalı, hangi güçlerle ittifak ettiklerini bilmeliydi. Onların ideolojisini, siyasi isteklerinin ve saldırılarının nereye yöneldiğini öğrenmeliydi. Bu nedenle, bu alanlarda bir dizi bilginin elde edilmesi zorulu idi.

Bu tür bilgiler yalnız ve yalnızca Iran Devrimini ileriye götürmek için gerekliydi. Bunlar asla yabancılar için değildi.

Meşrutiyet kurucularının ilerici eylemlerini takdir etmemiz, bizim devrimci yolumuzun doğru olduğunu tesbit etmek için yeterlidir. Meşrutiyet devrimi, istibdat hükümetinin darmadağın edilmesi ve bir çeşit meşrutiyet hükümetinin yaratılmasıyla sonuçlandı. Eğer bu devrim kutsalsa sosyalist egemenliği kurmak için verilen mücadele neden daha kutsal değildir? Eğer kutsalsa, böyle bir devrim için bilgi toplamak da cinayet olamaz. İlke olarak İran sınırları içinde baş gösteren ve gerçek toplumsal adaleti yaratmak. İran halklarının mutluluk ve refahını sağlamak amacı güden her çeşit eylem tamamıyla haklıdır. Bu yolda çalışmak ve yaratıcı eylemler koymak İran toplumunun vazgeçilmez hakkıdır; bir günah değil, herkes için bir görevdir.

Böylelikle sayın yargıçlar, görüyorsunuz ki, İTP ve şahsen ben, casusluk adı verilecek türden en küçük eyleme bile el atmadık. Bu, halkımızın bize güveninden de bellidir. Partinin düşmanları bize birçok iftira atabilirler. Fakat şu bir gerçektir ki, atılan iftiralar siyasi iftiradan öteye gitmiyor.

Biz hiçbir casusluk eylemine bulaşmış değiliz. Hatta aksine bir casusluk olayını teşhis etmiş, ortaya da çıkarmıştık: 1953 yılında İran'da ABD se-

fareti bir casusluk kursu açtı, özel şartlar ve önlemlerle İranlılardan seçilmiş bir grubu, eğitmek için topladı. Raslantı olarak bunlardan birisi İTP üyesi Diş Hekimi Dr. Şirazi idi. Dr. Şirazi kursun gidişi konusunda partiye bilgi verdi. Dr. Şirazi'nin kursa devam etmesi ve yeteri kadar belge toplandığında partinin konuyu ifşa etmesi kararlaştırılmıştı. Kursun bütün eğitim belgeleri İTP Haberalma Şubesi arşivinde saklanıyordu. Fakat bir yangın sonucunda bu belgeler tamamıyla ortadan kalktı. Bu kursta casusluğun genel kuralları, özellikle şifre açma, telsiz telgraf ile haber verme, araçları onarma öğretiliyordu. Kurstakiler ayda 500 tümen maaş alıyorlardı. ABD'liler kursu bitirenlerin İran'ın her yerine yayılmalarını ve hekimlik, öğretmenlik gibi kendi mesleklerini sürdürüp ajanlık görevlerini sağlamak istiyorlardı. Onlara gerekli araçgerecin verilmesi de kararlaştırılmıştı.

Dr. Şirazi'ye verilen görev, Mahabat'ta diş hekimliği yapması ve ABD Sefareti için casusluk çalışması idi. Fakat Dr. Şirazi Kürdistan Demokratik Fırkası'nın lideri Gazi Muhammed'in kızı ile evlenince ABD elçiliği ondan şüphelendi. Ona diş hekimliği malzemesi, telsiz telgraf aleti ve diğer araçlar vermeyi sürüncemede bıraktı. Buna rağmen ayda 500 tümeni düzenli olarak veriyordu. Dr. Şirazi ise bu paranın bir kısmını Beyrut'ta okuyan oğluna gönderiyordu. Kalanını ise tamamıyla partiye veriyordu. Bizim amacımız, bu casusluk eylemini belgeleriyle birlikte ülkenin yüksek mahkemesine, savcısına, ordu savcısına ve diğer sorumlulara bildirmek, böylelikle de ABD sefaretinin bu casusluk alanındaki eylemini boşa çıkarmaktı. Fakat, 19 Ağustos 1954 olayı ile Şura Meclisinin (Milliyet Meclisi) katibi, haberalma bölümünün belgelerini saklayan Azim Asker'in hapse atılması ve ihanet etmesiyle ve nihayet Dr. Şirazi'nin hapsedilmesiyle casusluk konusunun ispatı mümkün olmadı. Gördüğünüz gibi, casusluk yapmamak İTP'nin merkezi haberalma şubesinin övüncüdür. Hatta casusluğa karşı önemli görevler de yapmıştır. Ben bunların da

iddianame metninde yer almasını beklerdim. Ne yazık ki, bana «şerefsizlik» lakabı taktılar. Olabilir ki casusluğa karşı çıkanın ödülü budur! Bense bunu anlamıyorum.

4. Ülkenin Bütünlüğünü ve Bağımsızlığını Zedelemek

Sanığın amacının yasayla cezalandırılması hallerinin 4. bendinde de şöyle okuyoruz:

«Ülkenin bütünlüğüne ve bağımsızlığına zarar vermeye yeltenen sanığın eylemi, 13 Haziran 1932'-de onaylanan yasanın 2. maddesine göre cezalandırılmalıdır.»

Benim baştan başa bütün dosyamda ülkenin parçalanmasını, bütünlük ve bağımsızlığına darbe vurulmasını istediğimi gösteren her hangi bir şey yoktur. İfadelerimin iddianameye kaydolunan bölümlerinde de durum böyledir. Eğer sayın savcı 4. maddeye dayanırken hiç olmazsa kendi delillerini gösterseydi iş birazcık kolaylaşırdı. Ancak, ne yazık ki birbiriyle ilgisi olmayan, ilgisi olsa da aralarından zaman geçmiş bir dizi bağımsız cümleler benim ifadelerim gibi aktarılmış. Bu cümleler düzene sokulmadan, onların birine veya bir kaçına işaret olunmadan on suçlama birbirinin arkasınca dizilmiştir. Şimdi ben onların her hangi biri üzerine parmağımı koyarsam «Karga Bende Ceviz Var» masalını tekrarlamış olurum. Suçlamaların bu bölümü konuşulmuş olsun diye onlardan bir ikisini ele alıyorum. Şimdiden vurgulayarak söylüyorum ki, benim verdiğim ifadelerin bu bölümüyle, ülkenin bütünlüğüne ve bağımsızlığına darbe vurma suçlaması arasında hiç bir ilişki yoktur. İddianamenin girişinde ifadeleri kaydetmeden önce, her biri için sonradan özel bir veya birkaç madde göz önünde tutulan suçlamalar için şu cümleye dayanılmıştır: «Hisrov Ruzbeh'in görüşüne göre «Pişeverinin ama-

cı» (*) tüm ülkede hayata geçirilmesi gereken genel İran devriminin bir bölümü ve kutsal bir isyandır.» İfadelerin 48. bendinde de şöyle yazılmıştır: «Sanık soruşturmanın 163. sayfasında lağvedilmiş İTP'nin askeri örgütüne subayların girme koşulları konusunda şöyle yazmıştır: 'Azerbeycan, hareketini İran'ın çıkarlarına uygun saysaydı askeri örgütün üyesi olabilirdi'.»

Böylelikle 1945 yılından şimdiye kadar Azerbeycan Demokratik Fırkası'na karşı egemen sınıfların yürüttüğü bütün propagandanın ve her yerde bu ilerici ve yurtsever eylemin gerçeğin aksine olarak ayrılıkçı bir hareket gibi adlandırıldığını görüyorum. Böyle bir aldatmacaya dayanarak iddianamede, benim Azerbeycan hareketi konusundaki düşüncelerimi ülkenin bütünlüğüne ve bağımsızlığına darbe vurmaya ilişkin bir kanıt saymışlar sanırım. Ama gerçek şudur ki, 1945-46 yıllarında başgösteren Azerbeycan ve Kürdistan hareketinin asla bölücülük yanı olmamış hatta aksine bizim ulusal özgürlük ve bağımsızlığımızın korunmasına ve güçlenmesine sebep olmuştur. Azerbeycan ve Kürdistan demokratları ne diyorlar? Onlar, Azeri ve Kürt halkları İran sınırları çerçevesinde bağımsızlıklarına sahip olmalı ve kendi geleceklerini tayin etmelidirler, diyorlar. Bugün dünyada birçok ülke, değişik halkların birliği temelinde ve federatif hükümet şeklinde yönetilir. Onların bağımsızlığı ve bütünlüğü hiç bir zarara uğramamıştır.

Kapitalist ülkelerin başı olan ABD, 48 bağımsız eyaletten oluşur. Bu eyaletlerin kendilerine ait anayasaları, medeni ve ceza yasaları vardır. Hatta değişik eyaletlerde ceza derecesi de birbirinden farklıdır. Bazen öyle olur ki, bir suçlunun başka bir yerde işlediği suçun cezası şiddetli, kendi eyaletinde bu suçun cezası daha hafif olur. Böyle bir birleşme ABD'nin bağımsızlık ve bütünlüğüne gölge düşür-

(*) Azerbeycan'da kurulan devletin 1945 yılında Başkanı.

memiştir. İsveç de eyaletlerden meydana gelmiş federatif hükümet şeklinde yönetilen ülkelerden biridir. SSCB'de 16 Sosyalist Cumhuriyete, birçok özerk cumhuriyetler ve ulusal azınlıklara sahiptir. Geçmişte krallık ülkesi olan Yugoslavya bugün federatif sosyalist şekle dönüşmüş, onun bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne hiç bir zarar gelmemiştir. Bugün Hırvatlar, Sırplar ve Slavlar, iç bağımsızlığa sahiptirler ve hep birlikte Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyetini oluşturmaktadırlar. Hindistan'ın da özerk eyaletleri vardır.

Görüyorsunuz ki, federatif bir devlet yaratmak yolunda çalışmanın salt ayrılmayı istemekle veya ülkenin toprak bütünlüğünü bozmakla hiç bir ortak yönü yoktur. İran'da değişik halklar bir bayrağın, Iran'ın üç renkli bayrağının altında yaşıyorlar. Bu halkların kendi ulusal özellikleri ve dilleri vardır. Azerbeycan, Kürt, Fars halklarının ve diğer ulusal azınlıkların kendi geleceklerine daha etkili olarak katılmaları, İran'ın tek bayrağı altında federatif hükümet kurmaya çalışmaları hiç bir zaman ülke bütünlüğünü bozmak diye gösterilemez. Ne Azerbeycan halkının, ne Kürt halkının ve ne de onların siyasi liderlerinin, ülkenin toprak bütünlüğüne en küçük bir zarar verecek düşünceleri olmamıştır. Azerbeycan demokratik hareketi Meşrutiyet Devriminin devamı ve geliştiricisi idi. Anayasanın tamamıyla unutulmuş 29. maddesini çağımıza uygun biçimde geliştirmek istiyordu. Anayasanın 29. maddesi şöyledir: «Her eyalet, vilayet ve mahallin kendine özgü meseleleri, encümenlerinin onayıyla özgül yasalar çıkarılarak çözümlenir.»

Bu maddenin uygulanması, elbette 20. yy.'ın 1. çeyreğinin sonları ve 2. çeyreğinin başlarında, halkın bütün isteklerine cevap vermiyordu. Bu, genelleştirilmeli ve hayata geçirilmeliydi. Bu tarihsel görev ise Azerbeycan ve Kürdistan partilerinin üzerine düşmüştür. Ne var ki, ülkedeki bu güçlü hareketin varlığını kendi istibdat rejimine karşı sayan İran egemen çevreleri, onları siyasi yönden suçlamak

ve ezmek için var güçleriyle çalıştılar. Elbette başarı kazanamadılar.

Çünkü bulut hiç bir zaman güneşin varlığını gizleyemez. Bulut geçip gidince güneşin keskin ışınları herkesi ısıtacaktır. Bu örneği vermekteki amacım, uzun ömre sahip olan insan topluluklarının tarihine ilişkindir. Tarihin yaşı karşısında birkaç yıl ancak «bir an» sayılır. Kuşkusuz bu fırtınalar yatışacak ve açık gerçekleri ortaya çıkacaktır. İran toplumu bu gibi sorunlar konusunda özgür olarak kendi düşüncelerini ortaya koyacağı günü de görecektir. O gün o kadar da uzakta değildir!

Sayın yargıçlar! Ben inanıyorum ki, siz de içinizde, yüreğinizde benim onurluluğuma saygıyla bakıyor ve vatan satıcısı olmadığıma inanıyorsunuz. Hisrov Ruzbeh İran toprak bütünlüğünü bozmak amacıyla hiç bir eylemde bulunmamıştır. Ne Hısrov Ruzbeh'in ne de İTP'nin asla böyle bir düşüncesi olmamıştır.

Biz Bahreyn'in yeniden İran'la birleştirilmesinde defalarca ısrar ettik. Egemen sınıflar istemediler. İran'ın toprak bütünlüğüne sekte vuran bizler değiliz, egemen sınıflardır. Ben İran'ın Bağdat Paktına (Irak bu pakttan ayrılınca adı CENTO Paktı oldu - çevirenin notu) katılmasının toplumun zararına olduğunu vurgulamakla birlikte şunu da söylüyorum: Son yüzyılın içinde Bahreyn'in geri alınması için elverişli bir durum oluştu, ne yazık ki yararlanılmadı. Bence eğer İran Devleti, Bağdat Paktına katılmadan önce Bahreyn'in İran'a geri verilmesi gibi bir şart koşsaydı ve bunda ısrarlı olsaydı, paktın kurucusu olan ve bunda özel çıkarları bulunan İngiltere, buna razı olmak zorunda kalırdı. Çünkü İran Bağdat Paktına girmezse onun en önemli halkası çalışmayacaktı. Pakistan, Türkiye ve Irak arasında büyük boşluk olacaktı. Ne yazık ki gördüğünüz gibi İran egemen çevreleri bu durumdan yararlanmadılar ve İran'ın toprağının bu bölümünün geleceğine ilgisiz kaldılar. Bugün bu tür olaylara karşı sorumlu uluslararası bir organ vardır. Egemen sınıfların iyi niyeti olsaydı, Bahreyn'in geri

alınması için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine şikayet edebilirlerdi. Ama niçin etmiyorlar? İran devleti bugün bile İngiltere'ye ültimatom verip ciddi olarak uyarabilir. Sözgelimi şu isteği ileri sürülebilir: «Bir ay süre içinde Bahreyn İran'a geri verilmezse, İran Bağdat Paktı'ndan çıkacaktır!» Kuşkusuz böyle ciddi bir uyarı etki edecektir. Eğer etmezse —ki mümkün değildir— İran ile İngiltere arasında ortaklığın ne anlamı kalır. Bu nasıl birliktir ki, ortağın biri diğerinin toprağının bir bölümüne sahip çıkıyor, onu gaspediyor. Biri diğerinin toprak bütünlüğünü tehdit ediyor ama yine de ikisi bir paktın üyesi ve müttefiki diye sayılabiliyor?

Bence İran Devleti Suudi Arabistan'a nota vereceğine, ilk önce kendi müttefiki İngiltere'ye karşı nota vermeli ve onu siyasi ilişkileri kesmekle tehdit etmelidir. Bizim hükümetlerimiz Bahreyn hakkında yalnız yüzeysel ve etkisiz önlemlerle uğraşıyor. Hiç bir zaman ciddi önlemler almaya hazır değiller. Bazan Mısırlılara saldırıyorlar, niçin Fars Körfezi (Basra Körfezi) yerine Arap Körfezi diyorsunuz diye... Bazen de Hindistan'a itiraz ediyorlar, Bahreyn'i gaspetmiş olan şeyhin kardeşini davet ediyorlar diye... Vb. Oysa Milli Banka yayınladığı takvimde Bahreyn'i yabancı ülkeler arasında gösteriyor. Tekel ve Gümrükler Bakanlığı ise 21 azer (12 Aralık) adıyla çıkardığı sigaraların paketinde askerlerin Azerbeycan'a doğru hücumunu resimlerken Fars Körfezini tamamıyla unutmuş görünüyor. Onlar unutuyorlar ama, Bahreyn İran'ın Fars Körfezinde yer alan adalarından biridir Hapishanenin bürosunda olan bu haritaya bakın! Bahreyn sahillerinin İran sınırlarının çizildiği renkle çizilmediğini görürsünüz. Bunların anlamı nedir ve o «mektupçuluklar» ne demektir? Ben, İran'ın Bahreyn hakkındaki iddiasını tesbit etmek için her fırsattan yararlanmayı istemekle birlikte, bizim devletimiz yönetim ve devlet araçlarımız başkalarına fırsat vermemelidir düşüncesindeyim.

Aynı zamanda köklü önlem almak, uluslararası

organlara başvurmak ve hatta Bağdat Paktından çıkmayı bile düşünerek Bahreyn sorununu çözmek gerekir. Kendi vatanının bütünlüğüne ve bağımsızlığına gölge düşürmekle suçlanan bir kişinin düşüncesi budur!

Sayın yargıçların insafını acılarımın yargıcı sayıyorum. İddianamenin bu bölümünün doğru kabul edilmesiyle reddedilmesinin önemli bir farkı yoktur. Çünkü bir adam üç kere idama mahkum edildiği zaman, bırakın bir kere de ömür boyu hapse mahkum olsun. Ama iddianamenin bu bölümünün doğru kabul edilmesi benim haysiyetime yaraşmaz. Ben üzülüyorum ama sayın yargıçlar da kuşkusuz ağır vicdan azabına boğulacaktır. Bundan sonrasını kendiniz bilirsiniz.

5. Hükümetin Temelleri ve Şahlık Taç ve Tahtını Dağıtmak Amacıyla Suikast Yapmak

İddianamenin sonunda kaydolunan «sanığın cürmünün yasayla cezalandırılması hallerinin» 5. bendi şöyledir: «Hükümetin temellerini ve Şahlık taç ve tahtını dağıtmak için sanığın yaptığı suikast askeri mahkeme ve ceza yasasının 317. maddesine uygun olarak cezalandırılmalıdır.»

Bu madde sanık için idam cezası öngörmüştür. Buna dayanan suçlama bana yapılan suçlamalar içinde en önemlisidir. Bu konuda yeteri kadar konuşmanın yeridir.

Bugünkü İran Hükümeti, Anayasa gereğince kurulmuş meşruti şahlık olmalıdır. Bu hükümetin temel ilkelerini —soya bağlı şahlığa göre— biri diğerinden ayrı üç kuvvetin —yürütme, yasama, yargılama— varlığı ve birliği ile ulusal egemenlik oluşturuyor. Bununla beraber İran Anayasasına göre İsna Aşeri ilkelerinin etkisi hükümetin bütün iş alanlarında yerleşmiştir. Özel mülkiyet ilkesi İslam Dini tarafından benimsendiğine göre İran Anayasası ve ona uygun olarak ülkenin medeni ve ceza yasaları her yerde kapitalist rejimin kayıtsız ve şartsız savunucusudur. Kısaca İran rejimi kapitalizmdir.

Dinin devlet ve siyaset işlerine karışması ve onlardan ayrılması sorununun uzun tarihi geçmişi vardır. Halkların tarih sayfalarını geriye doğru çevirdikçe egemenlik konusuna dinin karıştığına, nüfuz ve etkisine daha sık rastlarız. Hatta bunların tamamıyla birleştiğini görüyoruz. Daha doğrusu devletin dine göre gölgede kaldığını, dini kuralların bütün toplumsal işler üzerinde mutlak egemen olduğunu görüyoruz.

Dinin ikinci derecede rol oynadığı dönemlerde ise, Hristiyanlık dini ortaya çıktıktan sonra onun egemenliği günden güne artarak kökleşmiş ve hükümeti kendi etkisi altına almıştır. Eski Yunan devletlerinde, terazinin dine ait kefesinin, devlete ait kefesinden daha hafif olmasına rağmen, dinin egemenliği yine de dikkati çekecek derecede var olmuştur. Dinin aksine propaganda yapan, din ilkelerinin tersine olarak yer küresinde olduğu gibi, ay küresinde de taş toprak, uçurum ve tepelerin olduğunu savunan Sokrat'ın tarihi mahkemesi ve ölüme mahkum edilmesi, ötedenberi din egemenliğinin güçlü olduğunu gösterir. Nihayet ortaçağda, uzun bir tarihi dönemde, kilise toplum üzerine tam egemenlik kurmuştu. O zamanın hakimleri ya kilise tarafından seçilir veya tamamıyla kilisenin nüfuzu ve etkisi altında olurlardı. Ortaçağ öyle bir karanlık döneme girdi ki, engizisyon kural ve yasaları koyuldu. Düşünceleri kovuşturan bu kural ve yasaların egemenliği sonucu din ilkelerine ters bir şey söyleyen bir adam, ya da bir konuyu Tevrat veya İncil'de yazılanların dışında açıklayan veya yeni bir buluş yapan herkes «kafir» diye adlandırılırdı. Bunlar kalın ateş yığınları içine atılarak kemiğinin iliğine kadar yakılır ya da diri diri vahşi hayvanların ağzına verilirdi. Yer küresinin evrenin merkezi olmadığı, gezegenlerin yer küresi çevresinde dönmediği, güneş çevresinde döndüğü konusunda konuşmak ya da dünyanın, gök cisimlerinin oluşması ve yok olması konusunda düşünceler ortaya atmak mutlak küfür sayılırdı. Çünkü bunlar, dünyanın beş gün içinde oluştuğunu anlatan dini teoriye aykırıydı.

Kilise ise dini kitaplarda yazılmış şeylerin her hangi birinin doğru olmamasına dayanamazdı. Böyle bir şeyi din otoritesinin zayıflaması ve dini inançların gevşeme nedeni sayıyordu.

Engizisyon döneminde Giardano Bruno gibi bilginler diri diri yakıldılar. Ünlü bilim adamı Galile ise alnını toprağa sürterek yer küresinin güneş çevresinde döndüğünü kanıtlayan kendi keşii için bağışlanmasını dilemeye zorlandı. Ama bunlara rağmen kilise yerin güneş çevresinde dönmesini önleyebildi mi? Yer küresini bütün evrenin merkezi yapabildi mi? Açıktır kilisenin böyle bir gücü yoktu. Yerküresi ve evren kendi hareketini sürdürdü. Şimdi ilkokul çocukları bile bilir ki, yerküre oyun topu gibi yuvarlaktır, güneşin çevresinde döner. Öküz, balık ve yerin düz olduğu konusundaki masal ise çoktan unutuluyor.

Kilise becerdiği kadar bilimin gelişmesine karşı direndi. Bilimin gelişimi ve toplumun ilerleme yolu üzerinde engeller yarattı. Fakat halk giderek uyandı. Rönesans dönemi görkemli şekilde tarihi yerini aldı. Avrupa'da toplumsal devrimler birbiri ardınca baş gösterdi. Devlet kiliseye bağlı olmaktan kurtuldu. Şimdi Avrupa'nın hemen bütün ülkelerinde din siyasetten ayrılmıştır. Kilise yalnız halkın din ve vicdan ile ilişkili işlerine bakıyor. Siyasi ve toplumsal sorunlar ise seçilmiş organların yetkisine aittir.

İslam dini de doğduğu ilk zamanlar devleti kendi içinde eritiyordu. Uzun bir süre her islam ülkesinin yönetimi İslam kurallarıyla yürütülüyordu. Şimdi Suudi Arabistan'da Kuran'ın mutlak egemenliği hâlâ hüküm sürüyor. Fakat İslam ülkelerinde din bütün işler üzerinde mutlak egemenliğini koruyamadı ve etkinliği yavaş yavaş azaldı. Suudi Arabistan Hükümetinin temelleri de sarsılmıştır ve o da er geç yıkılacaktır.

İran Anayasasına da dini maddeler konulmuştur. Anayasaya ek 71. maddede şöyle deniyor: «Büyük adalet divanı ve adliye mahkemeleri bütün halkın başvuracağı resmi organlardır. Şeriat işlerinde

yargıçlık etmek ise Büyük Cam-ül Şeriat Müçtehidlere aittir.» (İran'daki şii bilginleri —çev. notu—)

Dinin devlet işlerinden ayrıldığı bir çağda, tarihin ve toplumların amaç ve isteklerinin hayata geçmesini istedikleri bir zamanda ben ülke anayasasının dini, siyaseti ve hükümeti birbirine karıştıran maddelerine karşı çıkmakta haklıyım.

Benim düşünceme göre din tamamıyla vicdani, içsel ve kişisel bir konudur. Herkesin istediği dine inanması, özgürce tapınması, dini için propaganda yapması hatta tersine hiç bir dini beğenmiyorsa dinsiz yaşaması hakları olmalıdır. Ben din işlerinin hükümet işlerinden tamamıyla ayrılmasından, hükümet yönetiminin dini kurallara dayanmamasından söz ediyorum. Bunun önümüzde güçlü bir kılavuzu da vardır. Bu kılavuz, toplumdaki sınıfların kendi ve devletle aralarındaki ilişkilerde, devlet örgütlerinde ve yönetimde değişiklik yapılmasını dayatan çağdaş toplumun durmdan gelişmesindedir.

Dini kurallar tamamıyla doğma halindedir. Onların donmuşluğu ve durgunluğu toplumda değişen ilişkilere ve şartlara uygun gelmiyor. Toplumdaki değişmelere, gelişmelere ve devrimlere cevap veremiyor.

Ben din ile devlet ilişkilerinin tarihi geçmişine dayanarak, bu ilişkilerin kesilmesine, dinin sırf vicdani ve içsel bir alanda kalmasına ciddi bir düşünce ile taraftarım. Bu nedenle Anayasa eklerinin 1., 2., 21., 27., 58. ve 83. maddelerine ve ülke işlerinde dinin etkisini düzenleyen 1949 Nisan'ında çıkarılan maddelere karşıyım. Bu maddeler bundan 50 yıl önceki şartlara uygun olmuşlarsa da şimdi İran halklarının gelişmesiyle çelişmektedirler. Bunca yasaların onaylanmasında din kurumlarına veto hakkı verilmesi doğru bir şey değildir. Savcının, şeriat temsilcisinin onayıyla seçilmesini düzenleyen Anayasa ekinin 82. maddesi gereksiz ve yanlıştır.

Bence Müslüman olmayan İranlıların bakan olma haklarından yoksun tutulmaları ülke halkının büyük bir çoğunluğuna karşı açık zulümdür. Bunu hiç bir şekilde kabul edemiyorum. Bu nedenle ana-

yasanın bir bölümüne karşı isem ve onun değiştirilmesini, düzeltilmesini istiyorsam bu doğaldır. Bunu yalnızca akıl ve mantık göstermiyor! Hısrov Ruzbeh'in kemikleri çürüyüp toprak da olsa İran toplumunun tarihi gelişmesi ister istemez bu yanlışlıkları düzeltecektir.

Bundan başka özel mülkiyeti savunması İran Anayasası'nın kötü yönlerinden biridir. Anayasa ekinin 15. 16. 17. maddeleri İran'da sermaye sınıfının yönetim biçiminin sürekliliğini garanti altına alıyor.

Bu kapitalist sömürünün düşmanı olduğuma göre bu maddelerin değişmesini ve kaldırılmasını istemeyebilir miyim?

Kanımca İran toplumunun bugünkü bütün yoksulluğunun asıl nedeni sömürü sisteminin varlığıdır. Bugün, toplumun bütün nimetlerinden faydalanan çok az aile vardır. Tersine toplumun büyük bölümü en ağır ekonomik şartlarda yaşıyor. Bu yalın ayaklılar, bez elbise giyenler, keçe kalpak takanlar, ülkenin bütün tarım ve sanayi ürünlerinin gerçek üreticileri ve toplumun bütün yaşam nimetlerinin yaratıcılarıdır. Fakat, onlar sofra başından yarı-aç, yarı-tok kalkıyorlar. Sağlık, eğitim, barınma, giyim ve yaşam için gerekli olan bütün araçlar yönünden en ağır şartlarda geçiniyorlar. Her yıl onların birçoğu yalnız tedavi olmak için bile azıcık paraları olmadığından vakitsiz ölümle dünyadan göçüyor. Bir çokları da yoksulluk yüzünden intihar ediyor, bir kesimi de yollarda soğuktan ve açlıktan ölüyor. Yahut iş bulmak ve birkaç kuruş kazanmak umuduyla kendilerini ateşe atıp kaçak olarak yabancı ülkelere gidiyorlar. Bazen de onlardan 100 kişilik gruplar, coşkun denizin dalgaları arasında kayboluyor veya Kuveyt Şeyhinin sınır koruyucları tarafından öldürülüyorlar.

İTP'ye üye olmam bölümünde kapitalist sistemin çürüyüp çöktüğü ve sosyalizmin üstünlüğü konusunda yeteri kadar konuşmuştum. Bu yüzden burada fazla bir şey söylemiyorum. Yalnız inanıyorum ki, ilkel komünal, köleci ve feodal toplumlar gibi

kapitalist toplum da yok olacaktır. Sömürü sistemi 20. yy.'ın tarihi şartlarına uygun değildir. Kesin olarak 20. yy.'ın 4. çeyreği başlamadan önce dünyanın hiçbir yerinde sömürüye karşı mücadelenin başlamadığı ülke kalmayacaktır.

Bu gün Iran'da ülkenin en önemli kuruluşlarından bazıları; petrol kaynakları, Milli Banka, demiryolları, posta, devletin mülkiyetindedir. Şah toprakların ve verimli yerlerin satışını çok ağır şartlarda ve eleştirilecek biçimde uygulasa da her halde büyük toprak mülkiyetinin ve feodalizm temellerinin dağıtılması yolunda atılan bir adımdır.

Bu 16. yy.'da önü alınmaz bir güç halini almış zorunlu bir sonucun işaretidir. İran'ın bir numaralı büyük toprak sahiplerinden olan, «Merdun» adıyla bir parti kuran ve «büyük toprakların bölünmesi» sloganını ortaya atan Bay Asedullah Alem'in amacını nasıl yorumlayabiliriz? Bu olayın nedeni ve yönlendiricisi tarihin zorunluluğu değil midir? Kesin olarak böyledir. Bay Alem yıllar boyu sömürdüğü köylülerin yararına kendi mülkünden gerçekten vazgeçmek niyetinde değildir. Bu yolda o, zaman kazanmak, kapısının önüne gelmiş olan zorunlu akımın baş göstermesini geciktirmek istiyor. O, köylülerin devrimci heyecanını azaltmak istiyor. Onun amacı, sonu yaklaşmış mutlak ağalığın ömürünü gücü yettiği kadar uzatmaktır. Ulusal sosyalizmin yeni modeli üzerine sohbetlerde bunlardan dem vuruluyor.

Bunların hepsi gelişim treninin yükünü ağırlaştırabilen ve onun yalnız süratini azaltabilen; fakat bir an bile durduramayan ağırlık gibidir. Bilimsel, felsefi ve ekonomik kılavuzlara dayanarak bütün gücümle inanıyorum ki, kapitalist mülkiyet yıkılmaya ve ölmeye mahkumdur. Bu nedenle Anayasanın sömürü sistemini garantileyen maddelerinin kaldırılmasını istiyor ve kendimi haklı görüyorum. Hatta sorunu İslam dini ilkelerince ele alırsak; herkes belirli toprak ve sermayenin sahibi sayılacaktır. Bu durum toplumsal adalete şimdikenden daha yakındır. İslam dini öncülerinden hangisi mülk sa-

hıbi veya kapitalist olmuştur? Oysa cömert, cesur, düşünceli, sabırlı ve barışmaz olan Imam Hüseyin ve silahdaşları, Muaviye ve Yezid'in pilavı yağlı olduğu için şehit olmadılar mı? Oysa toplumun büyük bir bölümü —özellikle altın ve gümüş umuduyla— bu şerefli kişilerin üzerine kılıç çekmediler mi? Niçin Yezid çok taraftar topladı da Imam Hüseyin daha az taraftar buldu? Yoksa Yezid'in sözü Imam Hüseyin'in düşüncelerinden daha mı haklı ve daha mı mantıklı idi? Hiç bir zaman!.. Yezid'in altını ve gümüşü çoktu. Bu lanetli altın ve gümüş Yezid'in kazanmasına ve çok adamın şehit olmasına neden oldu. Benim İslamın ilkeleri ve Fıkıh hakkında geniş bilgim yoktur. Fakat bu genel bilgilere göre, eğer İslam dininin kural ve yasaları tamamıyla yerine getirilirse sermayenin toplanmasının önü epeyce alınır. Yoksul sınıflar ile sermayedarlar arasında bu derinlikte uçurum olmaz. Daha doğrusu beşte bir ve zekat, baştan savma etmeden verilirse, selamcılık tamamıyla ortadan kaldırılırsa, ticarette 1/10 kazanç kuralına uyulursa; dinin vakıf, yoksullara yardım etme, komşuluk borcunu yerine getirme, dost ve akrabayı düşünme konularındaki emirleri hayata geçirilirse, kuşkusuz kapitalistlerin zenginliğinin artışı büyük ölçüde zayıflar ve bütün bu fark ve uçurumun bir dereceye kadar önü alınır. Mirasın bölünmesi kuralının servetin toplanmasının önünü almak için bir önlem olduğuna özellikle dikkat edersek şu görüşümüz daha da kuvvet kazanır:

Islam dininin kurallarına eksiksiz uyulursa sömürü sistemini tamamıyla ortadan kaldırmasa da ona büyük ölçüde darbe vurur ve servet yönünden eşitlik yolunda önemli rol oynar. Böylece eğer soruna bütünsel ve tarihi zorunluluk açısından bakacak olursak kapitalizmde, anayasanın hakkında konuştuğumuz maddelerine karşı olmak mantıklı bir iştir. İslam dini ilkelerince bu muhalefete kesin ve sınırsız şekilde izin verilmese de büyük ölçüde izin verilir. Çünkü şeriatın izin vermediği yollarla toplanmış şeyler değil, yalnız meşru yolla kazanılmış şeyler İslam dini ilkelerince mülk sayı-

lır. Şimdi sermayenin elde edilmesi ve onun toplanması konusunda biraz düşünürsek kolaylıkla büyük mülk sahiplerinin ve kapitalistlerin elinde olan servetin onların kendi ürünü olmadığını görürüz. Bu servet halkın kanıdır, bütün Müslümanların ve İran toplumunun tüm bireylerinin malıdır. Sadi ne kadar güzel söylemiştir:

«Müslümanın malını yürütürsün, Fakat senin malını yürüttüklerinde haksızlık sayarsın! Bu Müslümanlık olamaz.»

Büyük toprak sahipleri ve kapitalistler Müslümanların malını bin türlü hile ile çalıyorlar. Ama biz onların mülkiyet haklarına karşı çıktığımızda hemen dini, Allah'ı ve Müslümanlığı öne sürüp bağrışıyorlar. Fakat eğer bir gün —öyle bir günün gelmesi de çok geç olmayacaktır— bu tür Müslümanlar, Müslümanların çoğunluğunun ve toplumun diğer üyelerinin yararına olarak mülkiyetten yoksun olursa herkes buna sevinecek ve hak verecektir. İran toplumunun genel isteği, eşitlikten ve adaletten uzak olan duruma son vermektir.

Benim Anayasada karşı olduğum yönlerden birisi de Senatonun kurulmasına izin veren ve bu meclisin ülke işlerine karışmasına hak kazandıran maddelerdir. Kanımca senato —ayanlar ve şeyhler meclisi— gerici bir meclistir. Hatta Anayasayı yaratanların kendileri, bu senatonun temelini çok isteksizce koymuşlar. Bu temele göre de İran Meşrutiyetinin 40 yıllık ömründe bu meclis asla kurulmamış ve bilerek unutulmuştur. Bu meclisin kurulup çalıştırılması her yönüyle İran Toplumu için zararlı olmuştur. Zaten aksi olsaydı, meşrutiyetin kurucuları bu konuya özen gösterirler ve bu meclisin kurulması 40 yıldır unutulmazdı.

Eğer Anayasa ekinin «Meşrutiyet ilkelerinin bu bölümü veya tamamı uygulamasız kalamaz» diyen 7. maddesi doğru ve gerekli bir maddeyse ve değerini koruyorsa; anayasadaki 40 yıldır uygulanmayan senatonun kurulmasına ait maddeler zorunlu olarak gereksiz ve yanlıştır.

Bütün dünyada yasa koyuculuğun eğilimi giderek Senatoları sona erdirme yönündedir. Eski Roma'da Senato mutlak yetkiye sahipti ve daha çok ülkeyi bu meclis yönetiyordu. Senato mutlak yetkiye sahipti ve ülke temsilcileri ise sayı yönünden azınlıkta kalıyordu ve önemsiz haklara ve yetkilere sahipti. Fakat günümüzde durum tersine dönmüştür. Millet Meclisleri birinci, Senatolar ikinci derecede rol oynarlar. Hatta İran Anayasasında 46. maddeye göre, ülkenin maliye işlerine ait sorunları görüşmek Şura Meclisine (İran Parlamentosu) özgü görevlerdendir. Bu, Şura Meclisine göre Senatonun sorumluluk alanının çok dar olduğunu gösterir.

Anayasa ekinin 27. maddesi ise «yasaların açıklanması ve yorumlanmasını, Milli Şura Meclisine» özgü görevlerden sayıyor. Hatta 34. maddede şöyle deniyor: «Şura meclisinin infisali (bırakıldığı) süre içinde senatoda müzakereler, geçersizdir.

Bugün, sosyalist ülkelerde senato olmadığı bir yana, birçok kapitalist ülkelerde bile, örneğin Mısır, Suriye, Hindistan, Türkiye'de (*) senato yoktur. Bu durum senatonun kaldırılmasının ve tüm yetkilerin milli meclise verilmesinin tarihi zorunluluk olduğunu gösteren bir işarettir.

Anayasada ve ekinde senatonun kurulmasıyla ilgili maddelere karşı olduğuma ve kaldırılmasını istediğime göre, beni bu yüzden idama mahkum etseler bile üzülmem. Bu, benim yüreğimdeki açık düşüncedir ve onu belirtmekten asla korkmam; açıkça söylüyorum ve söylediğim için seviniyorum.

Eğer senatörler de benim idamımı sağlamak için kendi güçleriyle işe katılsalar önemli bir olay olmayacak ve kıyamet kopmayacak! Hısrov Ruzbeh idam olacak, fakat onun düşünceleri mahkum olmayacak, er geç kazanacaktır. Bu ise onun için sonsuz hayattır!

(*) Savunmanın yapıldığı dönemde Türkiye'de Senato yoktu. (Ç.N.)

«Eğer temiz bir yürekle ölmek mutluluğuna erişirsen, öyle bir hayata kavuşursun ki o hayat için ölüm yoktur.»

Tac, taht ve şahlığa muhalefet etme konusuna gelince! İnsan toplumlarının tarihini gözden geçirirsek, şahlık veya benzeri rejimin hemen her yerde olduğunu görürüz. Hatta ilkel dönemlerde toplum ataerkil sistemle yönetilmiş, kabile ve tayfa şefleri, ihtiyarları kendi bölgelerinin şahı, hükümdarı imişler. Demek ki şahlığın uzun tarihi geçmişi olmuştur. Bu, yakın ve erken ölüp geçen bir toplumsal dönemin şartlarından doğmamıştır. Tarihin gösterdiğine göre İran'da eski çağlardan başlayarak doğmamıştır. Tarihin gösterdiğine göre İran'da da eski çağlardan başlayarak bugüne kadar şahlık egemenliği olmuştur. Yalnız Arap işgaliyle birlikte Iran'da şahlık egemenliğinin yerini İslami egemenliğin bir modeli almıştır.

Bir toplumsal sistemin veya fikrin tarihi yönden eski olması, ebediliği için bir gerekçe olamaz. Örnek olarak hatırlatmak gerekirse, insan toplumu ilk döneminde ilkel komünizm sistemine sahip idi. Bütün doğal varlıklar ve zenginlikler kimsenin özel malı değildi. Fakat gitgide güçlüler doğal servetleri ele geçirip, bunları özel mülkiyetine geçirmiş, hatta başkalarını ücretsiz çalışmaya zorlamış, böylelikle giderek köleci sistem doğmuş ve gelişmiştir.

Köleci toplum ise üretim araçlarının gelişmesi sonucunda yerini feodalizme bırakmıştır. Feodalizm, de aynı ekonomik ve tarihsel zorunluluk sonucunda kapitalizme dönüşmüştür. Bilindiği gibi bugün ülkelerin birçoğunda milyonlarca insanın üzerinde yaşadığı topraklarda kapitalist sistemin yerini sosyalist sistem almıştır.

Buna dayanarak, toplumların ekonomik yapısı tarih boyunca değişiyorsa, üreticilerin üretim sürecinde birbirleriyle, sınıfların birbirleriyle ve devletle olan ilişkileri sürekli değişiyorsa, o zaman şahlık rejiminin her zaman için geçerli, sarsılmaz ve ebedi olacağı düşünülemez.

Dünyada asla mutlak bir şey olmadığına göre, her şey göreli, şartlı ve değişken olduğuna göre, elektrondan güneş sistemine kadar her şey sürekli hareket, değişme ve gelişme halinde olduğuna göre, hiç bir mutlak rejim, hiç bir değişmez ebedi yasa olamaz.

Şahlık rejiminin kökü çok eski tarihlere dayanır ve bunun için de zorunlu olarak her zaman için kalmalıdır diyen adamların iddiası bilimsel, felsefi ve toplumsal teorilerin hiç birine uymuyor. Tarihsel zorunluluk belirli bir sistemin değişmesini dayattığında bu değişiklik ister istemez başgösterecektir.

Osmanlı, Rus imparatorlukları, İtalya, İspanya, Fransa, Mısır, Tunus, Hindiçini vb. ülkelerin krallık hükümetlerinin anayasalarına baksak kuşkusuz bu rejimlerin ebediliğini savunan maddelere rastlayabiliriz. Ama bu rejimler kendilerini koruyabilmişler mi? Nerde ebedilikleri? Yine bir kimse Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu ve kurtarıcısı M. K. Atatürk'ü hain sayabilir mi?

Mısır'da cumhuriyet ilan olduktan sonra İran'ın başı Mısır'ın ilk cumhurbaşkanına tebrik telgrafı göndermedi mi? Şimdi de İran'la Birleşik Arap Cumhuriyetleri arasında siyasi ilişki yok mudur? O telgrafın ve bu siyasi ilişkinin anlamı nedir? Şimdi 82 ülke Birleşmiş Milletlerin üyesidir. Bağımsız, bağımlı ve sömürge ülkeler bu uluslararası örgüte üye olmaya ve ona katılmaya çalışıyor. Kesin bilgim olmadığını ve gerekli bilgileri edinemediğim için dünya ülkelerinin gerçek sayısı ve onların rejimleri hakkında tam ve düzgün kanıt gösteremiyorum. Fakat kayıtlarıma göre kesin olarak diyebilirim ki, şimdi bütün bu ülkeler içinde şahlık rejimine sahip olan ülkelerin sayısı cumhuriyet rejimi ile yönetilen ülkelerin sayısının 1/5'i hatta en çok 1/4'ü kadar değildir.

Elbette bu oran zaman geçtikçe daha da azalacaktır. Şöyle ki, 2. Dünya Savaşından şimdiye kadar ülkelerin bir çoğu rejimlerini cumhuriyet reji-

miyle değiştirmiştir ve bu değişme hâlâ sürmektedir.

Sorunun özü daha iyi aydınlansın diye başka bir örnek getiriyorum: Herkesin bildiği gibi İngiltere'nin rejimi krallık rejimidir. O, sömürge halklarının istek ve iradesi karşısında onlara bağımsızlık vermek zorunda kaldığı zaman, orada krallık yönetimini egemen kılmak için bütün gücüyle çabalamıştı. Fakat sonunda hepsinde bunu başaramamıştır. Hindistan bağımsızlığını kazandığı ilk günlerde cumhuriyet rejimini seçti. İngiliz Topluluğu ülkeleri içinde cumhuriyetle yönetilenin bulunması yasal bakımdan çelişkili olsa da bu ister istemez hayata geçirildi. Pakistan'da bir hükümdar seçilmesi ile krallık rejiminin özel bir modeli yaratılmıştı. Fakat o da hemen cumhuriyet rejimine çevrildi.

Bunların hepsinden daha güncel bir olay Malaya'nın yeni egemenlik rejimi modelidir. Geçen yıl Malaya'daki İngiliz valisi, yönetimi Malaya kralının emrine verdi. Fakat Malaya'daki bu rejim, soydan gelen krallık rejimiyle cumhuriyet arasında özel bir rejimdir. Öyle ki, kral, cumhurbaşkanı gibi belirli bir dönem için seçilir. Bir yandan cumhurbaşkanı yetkisindedir, diğer yandan krallığın imtiyazlarına sahiptir. Bundan da anlaşılacağı gibi İngiltere çevrelerinin çabası, Malaya halkının direnç ve istekleri ile aynı doğrultuda olmamış, sonuçta böyle bir yeni egemenlik modeli kurulmuştur.

Aynı rejimlerin tarihsel kökünü ve geçirmiş oldukları değişim sürecini, şimdiki durumlarını ve krallık rejimlerinin cumhuriyet rejimlerine olan oranını (% kaç olduğunu) dikkate aldıklarında saygıdeğer yargıçlar, bu rejimin değişmez olmadığını kabul edeceklerdir. İkincisi dünya nüfusunun 9/10'unu oluşturan yaklaşık 2400 milyonluk kitlenin kendilerini yönetmek için seçtikleri yön mantıki olarak daha doğru ve ulusların isteklerine daha uygun olmalıdır. Dünya nüfusunun her on kişisinden dokuzunun seçtiği yolun doğru bir yol olmadığını ben nasıl kabul edebilirim? Şimdi dünya ülkelerinin 3/4 veya 4/5'inden fazlası neden cumhuriyet rejimi-

ni seçtiler ve dünya nüfusunun 9/10'u ne için böyle bir rejimi yeğlediler?

Kanımca cumhuriyetin en büyük özelliği belirli süre için seçim kuralına dayalı olmasıdır. Bir kere cumhurbaşkanlığı için çıkacak adayın yaşı, öğrenimi, siyasi geçmişi, yurtseverliği, halka bağlılığı, işbecerisi, yetkinliği, hoşgörülülüğü ve diğer yetenekleri halkın çoğunluğu tarafından benimsenmelidir. İkincisi o yerinde kalabilmek için çok çalışmaya, kitleler ile yakın bağ kurmaya, yasalara dikkatle uymaya, halkın kendini seçmekle yerinde ve doğru karar verdiğini göstermeye zorunludur; ancak böylece yeniden cumhurbaşkanı seçilmek şansına sahip olacaktır. Üçüncüsü, yaltak ve bencil çıkarcı adamlar makamını koruyamaz, çünkü süreli olan makamın sorumluluğu ve zorlukları bunlara fırsat vermez.

Ben bu reddedilmez nedenlere dayanarak, cumhuriyet rejiminin krallık rejiminden üstün olduğu düşüncesindeyim. Geçmişte ülkede Cumhuriyet rejimi kurmak için birtakım çalışmalar olmuş ve bunlar cinayet sayılmamıştır. Ben Melayir'de ABD okulunda 2. sınıfta okurken birkaç kere diğer öğrencilerle birlikte marş söyleyerek telgrafhaneye gider ve meşrutiyet rejimini yerine cumhuriyet rejiminin getirilmesini isterdik. O zaman ABD okulunun müdürü Melayir'in yakınındaki Manizan halkından olan Mirza İsmail Han adlı biri idi. Marşların metnini kendisi yazıyordu. Biz kısa bir alıştırmadan sonra sıraya geçerek telgrafhaneye kadar yola düşüyorduk. O zaman cumhuriyet rejiminin ne demek olduğunu asla düşünmüyordum. Ama büluğ çağına gelmemiş bu okul çocuklarının imzasına ne gerek var diyordum. Yalnız kendi büyüklerimden Batı Orduları Komutanı General Ahmet Ağa Han'ın Amir Ahmet'e emir verdiğini duyuyordum. Ve o, emir verdiğine göre bu iş mutlaka yapılmalıydı.

Benim bu anlattıklarım yeni bir başağrısı açamaz. Çünkü «kusuru» işlediğim zaman büluğ çağına gelmemiştim ve aradan çok zaman geçmiştir. Öte yandan batı yakasında aynı «kusur»u işlemeye ken-

disi emir veren adam şimdi senatörlük rütbesine yükselmşitir. Bu da rejimi değiştirmek için çalışmanın «kusur» olmadığını, aksine rütbe ve görevin yükselmesine yol açtığını gösteren açık ve reddedilmez kanıttır.

Hatırımda iken şunu da söyleyeyim ki, ilerici ülkelerin anayasalarında devrim halkın yasal hakkı sayılıyor. Elimde hiçbir belge olmadığından şimdi Fransız anayasasının bu maddesini aynen söyleyemem. Yanılmıyorsam, İran anayasasında dolaysız şekilde olsa da İran toplumuna böyle bir hak verilmiştir. Anayasa ekinin 35. maddesinde şöyle deniyor: «Şahlık, Allahın isteği ile halk tarafından padişahlığın şahsına verilmiş bir emanettir.» 36. maddede ise Şahlığın yalnız toplum tarafından verildiği kaydolunmuş, Allahın isteği konusuna değinilmemiştir. Bu maddelerden şu anlam çıkar: Toplum şahlığı bir emanet olarak Şah'ın şahsına verdiği gibi, geri de alabilir. Gacar Muhammed Ali'nin aldığı gibi. Fakat o nasıl geri aldı? Devrim ve isyanla! Bu esasa göre İran toplumunun kendi emanetini geri alması için şimdiki isyan ve devrim, yasal bir eylem sayılır.

Anayasa ile çelişen hiçbir yasa yaratmak mümkün olmadığına ve böyle yasalar haklı olarak etkili olmadığına ve açıkça etkisiz kaldığına göre anayasayı çiğneyen her yasa geçersizdir. Bu yüzden iddianamede dayanılan madde de anayasaya zıt olduğuna göre İran yurttaşlarını belirgin haklardan yoksun ettiği için geçersizdir ve böyle bir maddeye dayanılamaz.

Bu söylenenlere ek olarak yasanın 317. maddesinin bu suçlama ile hiçbir ilişkisi yoktur. 317. madde, askeri mahkeme yasasının 4. kitap 2. bölümünün 2. fasılasındaki 5 maddeden biridir. Bu fasılanın başında aynen şöyle denir: «Ala Hazret Humayun Şehinşah'ın veya vela hazret Humayun Veliahtın hayatına karşı suikats» buradaki «suikat» sözünün, bir kişinin hayatına son vermek anlamını taşıdığı açıktır. Ceza yasalarını inceleyecek olursak birleşik yazılan «suikast» kelimesinin özel bir hukuki an-

lamı olduğunu görürüz. Bu kelime her yerde, adam öldürmek için girişimde bulunmak anlamında kullanılır. Bu birleşik kelime iki ayrı kelimeden (sui ve kast) oluşmaktadır. Bundaki «kast-ı su» (kötü amaç) kavramını gizlemek mümkün değildir. Sorunu aydınlatmak için yüksek mahkemenin «muhakeme metodu» adlı 2475/10637 nolu, 28 Ocak 1933 tarihli yargısını aynen okuyorum: «Kasten değil, ihtiyatsızlık sonucu meydana gelmiş cinayetler bir suikast unsuru sayılmıyor.»

Gördüğünüz gibi «suikast» «cinayet» ile her zaman yakından ilgilidir. Başka hallerde bu kelime kullanılmıyor. Örneğin, bir asker subayına selam vermezse hiç kimse onun suikast girişiminde bulunduğunu iddia etmiyor. Bir hırsız bir halı çalarsa, buna da suikast denmiyor. 316. maddede bu fikir çok açıktır. Aynı bölümün başlığına ve birleşik sözcük olan «suikast» kelimesinin anlamına dikkat edildiğinde 317. maddede yasa koyucu «Ali Hazret Humayun'un veya veliahtın» hayatına suikast etmek suretiyle hükümet dağıtmak, taç ve tahta varis olmak kuralını bozmak veya şahlığa karşı halkı silahlanmaya tahrik etmek eylemleri esas alınmıştır. Mirza Rıza Kirmani veya Nasır Fahrari böyle etmişlerdir. Benim işittiğime göre o zamanın veliahtı Muzaffer Hin Mirza Tahran'a gelinceye kadar Nasreddin Şah'ın öldürülmesi gizli tutulmuştur. Bunu neden yapmışlardı? Çünkü halkın isyan etmesinden ve hükümeti devirmesinden korkmuşlardı. Bu da meşrutiyet taraftarı olan Mirza Rıza Kirmani Nasreddin'in Şah'a karşı yapılacak bir suikast yoluyla istibdat hükümetini devirmek istediğini gösteriyor. Burada Taç ve Tahtın vesayetinin bozulması konusu ve Ala Hazret Humayun'iye karşı suikast'ın birbiriyle ilişkili olduğu açıktır. Zira eğer gerçekte Fahrari yaptığı suikastta başarılı olsaydı, Muesesan Parlamentosu mutlaka toplanacaktı. Rezmara'nın diktatörlüğü ortamında ise bunun sonucunu önceden belirtmek kolaydı.

317. maddede belirtilmiş olan halkı silahlı kuvvetlere karşı silahlandırmaya tahrik etmek konusu

da ayrıca bağımsız bir konu değil, 316. maddede belirlenmiş olan suikast eyleminin gerçekleşmesi ile ilgilidir. 318. maddede belirtilen suikast suçunun gerçekleşmesi ile ilgilidir. 318. maddede belirtilen suikast suçunun gerçekliğinin kanıtlanması ve öylece de bir suikastla ilişkisinin olduğu konusunda 320. maddede, suçlama konusunda yalnız terörcülük gözönünde bulunduruluyor. Bu da bir grup için geçerlidir. Bunu kanıtlayan ikinci bölümde ve bir de ikinci fasılda belirtilen 316 - 320. maddeleri, bölümün başlığından da anlaşıldığı gibi terörcülüğü ve «Ali Hazreti Humayunun» hayatına suikastı kapsamakta olduğunu kanıtlar.

Bu tür suçlamalar beni hiçbir zaman bağlamaz. Benim soruşturma dosyamda mesele açıktır. Son olarak sorun saptırılamayacak bir şekilde tesbit edilsin diye hatırlatmak istiyorum ki, suikastla birlikte olmayan «İran'ın meşrutiyet Şahlığına muhalefet» sorununu ülkenin güvenlik ve bağımsızlığına karşı olanların cezalandırılması konusunda 13 Haziran 1932'de kabul edilen yasanın 1. maddesinde açıklamıştır. Bu suç, «Ali Hazreti Humayunun» hayatına suikatla birlikte meydana gelmediğine göre bunun en büyük cezası on yıl hücre hapsidir. Öte yandan «Ulusal Hükümete karşı silahlanmayı tahrik etmek» —o da gerçekleştiğinde— suçun cezası genel ceza yasasının 69. maddesine göre üç yıldan beş yıla kadar hücre hapsidir. Bu ceza 317. maddede belirtilen ölüm cezasıyla karşılaştırıldığında onun içeriği, suç, sözünü ettiğimiz suikast ile birlikte olduğunda durum aydınlanmış olur.

Hangi meşrutiyet?

Konunun büsbütün aydınlanması için başka yönden de ele almam gerekir. İlkin bir örnek vermeme izin verin. Varsayalım ki, bir adam mahkeme başkanının cebinden 1000 riyal çalmakla suçlanıyor. Eğer sanık mahkeme başkanının böyle bir parasının olmadığını isbat edebilirse, o suçlamanın

geçerliliği kalır mı? Böyle bir yargılamada sanık beraat etmez mi?

Benim, meşrutiyet rejimine sahip olan bir hükümetin temelini yıkmak amacıyla suikast girişiminde bulunmayı düşünmekle suçluyorlar. Çok iyi! Varsayalım ki, bu böyledir. Fakat İran'da meşrutiyet rejimi var mıdır? Eğer İran'da meşrutiyet rejiminin varlığı tesbit edilirse bu suçlama tartışılabilir. Bundan birkaç gün önce senatör Cemal İmami hükümet partilerinin kurulması konusunda şunları söylemiştir: «Şimdi bizde MEŞRUTİYET VE ÖZGÜRLÜK BENZERLİĞİ vardır. Parti benzerliği de olsun.» Bu, komünist Hısrov Ruzbeh'in sözü değildir. Bu, komünizmin en inatçı düşmanlarından olan Senatör Cemal İmami'nin sözüdür. Ülkenin 1. derecedeki kişilerinden ve sermayedarlarından birinin sözüdür. Bir senatörün ve rejimin bir yasa koyucusunun sözüdür. Öyle bir adamın sözüdür ki, o yıllar boyu vekil, bakan, senatör olmuştur. Bütün ömrü boyu komünizmin barışmaz ve inatçı düşmanı olmuştur. İran Tudeh Partisi de onu inatçı, kalın kafalı, gaddar düşmanlarından biri sayar.

Bakalım bugün İran toplumunun üzerinde hüküm süren rejimin meşrutiyet olduğunu bir kimse iddia edebilir mi? Öyleyse İran'da var olmayan bir rejime karşı suikast olabilir mi? Sorun aydınlansın diye önce onu yasanın büyülteci altına koyuyoruz. Anayasa eki'nin 27. maddesinde diyor ki: «Meşrutiyetin esası kısmen veya tamamıyla uygulamasız kalamaz.» Şimdi bakalım meşrutiyet uygulamasız kalmış mı? Yoksa kalmamış mı? Bunu tesbit etmek için konuyu birkaç bölüme ayırıyorum: ,

1. Dini liderlerin Anayasa'da bildirilmiş hakları.

Komünizm konusunda konuşulduğunda hemen komünistlerin dinsiz olduğu söylenir. Genellikle kamuoyu onlara karşı saldırtılmaya çalışılır. Fakat komünistlere karşı olanlar içinde dinsizlerle dindarlar arasında hiç fark yoktur.

Anayasa eki'nin 2. maddesinde şöyle deniliyor:

«Tanrı zamanın imamının (Şiilerin inandığı 12. imam Ali'nin bir gün zuhur edeceğine inanıyorlar. —Çevirmen—) zuhurunu (gelişini veya çıkışını) hızlandırsın, yardımı ve lütfu ile din adamlarımız, müctehitlerimizin gölgesini başımızdan uzak etmesin. Bütün İran toplumunun isteği üzerine kurulmuş olan şura meclisinin (parlamentonun) kanunlarının hiç bir çağda Islam'ın kutsal kurallarına, dünyanın en iyi insanı olan Hazreti Muhammet'in koyduğu kanunlara karşı olmamalıdır. Açıktır ki çıkarılan kanunların Islam kurallarına karşı olup olmadığını belirtmek büyük din alimlerinin —tanrı ömürlerini artırsın— görevidir. Bunun için de resmen karar alınmıştır; her çağda zamanın isteklerinden haberi olan Müctehitlerden beş kişiden az olmıyan bir heyet yaratılmıştır. Bu yolla şiilerin inandığı büyük alimler ve İslam önderlerinden belirtilen şartlara sahip 20'sinin isimlerini parlemantoya sunarlar, parlemanto üyeleri zamanın istekleri doğrultusunda onlardan 5 kişi veya daha çoğunu oy birliğiyle parlamanto üyesi seçerler. Bunlar parlamantoda öne sürülen maddeleri dikkatle müzakere ve mütalaa ederek bu maddelerin İslam'ın kutsal kurallarına karşı olan her birisinin kanun şekli almasını önlesinler. Bu konuda adı geçen ülema heyetinin verdiği oya uyulacak aynı madde zamanın imamının (Allah gelişini hızlandırsın) gelişine kadar değişmiyecektir.»

Anayasa ekinin 27. maddesinde şöyle denmektedir:

«... bu üç kaynaktan herbirisinin kanun yazmaya hakkı vardır. Lakin bir kanunun itibar kazanması onun İslam temellerine karşı olmamasından kaynaklanmaktadır.»

1949 yılının Nisan ayında kabul edilmiş ek madde açıkça gösteriyor ki: «Bu madde anayasanın ve onun ekinin ülkenin resmi dini olan 12 imamlı Caferi tarikatına ve onun hükümlerine ait olan maddelerin hiç birisi ile çelişmemeli ve kabul edilen maddeler ebedi olarak değişmezdirler.»

Şimdi ben sayın yargıçlara soruyorum, bu maddeler uygulanmış mıdır, yahut pratikte geçersiz kalmışlar mıdır? İkinci madde de «her çağda» konusu üzerinde iki kez durulmuş ve özellikle açıklanmıştır. «Bu madde zamanın imamının —tanrı gelmesini hızlandırsın— gelmesine kadar değişmeyecektir» bunu güçlendirmek amacıyla Anayasa ve onun eki'nin İslam dinine ve ülkenin resmi mezhebi ile ilgili maddeleri konusunda ek maddede şöyle denilir: «Aynı madde ebedi olarak değişmez.» Anayasa ekinin 2. maddesinde yazılı özel **teşrifatla** seçilmesi gereken bu beş müctehidin ve mümin şeriat aliminin isimlerini şimdi sayın yargıçlardan hangi birisi söyleyebilir? Eğer muctehitlerden ve şeriat alimlerinden birkaçının her zaman parlamentoya iştirak ettiğini söylese bile bu aynı şekilde uygulanmadığını örtbas edemez. Zira beş kişinin seçilme şekli aynı maddede onceden kaydedilmiştir. Ve onun gereğince bu kimseler parlamenterlerin seçildiği sırada toplumun oy vermesi sonucu seçilmelidirler.

Şiilerin taklit ettikleri büyük alimler ve müctehitler dindar ve zamanın isteklerinden haberi olan alimlerden yirmisini seçmeli ve onların isimlerini parlamentoya sunmalıdırlar. Ve parlamento onların içinden beşini veya fazlasını oybirliğiyle seçmesi lazımdır. Böylelikle tam aydındır. Eğer parlamenterlerinin bütün 200 kişisi alimlerden ve şeriat alimlerinden olsa bile o beş kişinin seçilmesi lüzumsuz değildir. Söylentilere göre meşrutiyetin başlarında aynı beş kişilik heyet bir iki kez seçilmiş ve ondan sonra 40 yılı aşkın bir süredir bu madde uygulanmamıştır. Aynı maddede göze çarpan İslam kaide ve kurallarına karşı olduğu hallerde faydalanmalıdırlar. Bunu da hatırlatmak isterim. Bir yıl bundan önce petrol kanunu teyit edildiği zaman her yönden dikkat çeken bir problem ortaya çıktı. Kanunun içinde kumpanyaların belirli miktarda hava parası vermesi nazara alınmış idi. Lakin böyle bir paranın alınması şeriat kurallarına uygun düşmüyor idi. Bunun için hava parası çözümü yerine «pezire» (ü-

zerine götürme) sözünü yazdılar ve böylelikle ilgi çeken açık bir hile ile meseleleri geçirdiler. Eğer aynı beş kişilik hayat olsaydı, onlar Anayasa eki'nin 2. maddesine yazılmış özelliklere sahip olduklarına göre oyuna gelmezdiler ve açık hileyi teyit etmeye hazır olmazdılar. Böylece de çıkar güden petrol kumpanyalarının büyük çıkarcılık emellerinden birisinin önünü alırdılar. Bugün herkes biliyor ki, kapitalist alemin kartelleri, konsorsiyomları, tröstleri ve büyük petrol kumpanyalarının birbiriyle bir çeşit ekonomik akrabalıkları olup, binbir açık ve gizli tellerle birbirlerine bağlıdırlar bu tür ilişkileri mevcut olduğu halde, onlar «üzerine götürme» teklif ettikleri zaman perde arkasından ne gibi dolaplar çevirecekleri açıktır. Petrol yasasının bu maddesi yanlız bir örtü hükmünü taşır, onun altında ise İran'ın büyük ulusal petrol kaynaklarına sahip olmak ve onları elde etmek için dolaplar ve sahtekârlıklar gizlenmiştir. Sözü uzatmamak için bu konuda bundan fazla konuşmak istemiyorum ve özellikle tekrar ediyorum ki benim buraya kadar olan konuşmalarım sonucu, Anayasa eki'nin 7., 2. ve 27. madelerinin ve 1949 Nisan ayında teyit edilen ek maddelerinin uygulamaya konulmadığının isbat edilmesidir. Konunun devamı ise şudur:

2. Kadınların Hakları:

Anayasanın giriş bölümünde şunları okuyoruz: «Ülke halkından herkesin tuttuğu mevkiye göre, genel işleri denetlemeye ve onaylamaya ortak olma hakkı olduğuna dair temel ilkeyi göz önünde tutarak, milletvekillerinin seçilip belirlenmesini bu halkın oyuna sunuyor ve seçmesini istiyoruz.»

Sayın yargıçların da onaylayacağı gibi «ülke halkından herkes» sözüne erkek de kadın da dahildir. Yani bu söz erkekler ülke halkına dahildir de kadınlar değildir şeklinde yorumlanamaz. Anlam o kadar açık ve seçiktir ki, açıklanmaya gerek yoktur. Mevlana şöyle der: «Güneşin kendisi, güneşin varlığına delildir.»

Medeni yasaların «vatandaşlık» bölümünde de bu konuya rastlıyoruz. Böylece yalnızca dilbilgisi açısından değil, yasa açısından da her yerde «ülke halkından herkes» sözünden, doğrudan doğruya aralarında hiç bir fark ve ayrıcalık olmadan, tam eşitliğe sahip erkekler ve kadınlar kasdedilmektedir.

Öte yandan «ülke halkından herkes» sözünün anlamını güçlendirmek için aynı bölümde şöyle bir cümleye de rastlıyoruz: «Milletvekillerinin seçilip belirlenmesini milletin oyuna bırakıyoruz.» Toplumun kimlerden oluştuğunu okul çocuklarından sorduğumuzda bile **yalnız erkeklerin adlarını verip, kadınların adlarını söylemeyeceklerini tasavvur edemiyorum.**

Açık ve net bir şekilde şu sonucu çıkarabiliriz: Ülke halkını oluşturan kadın ve erkeklerin, ayrıcalık gözetilmeden herkesin bulunduğu mevkiye göre kamu işlerini onaylama, bu işleri denetleme ve ortak olma hakları vardır. Bu ilkeye temel sıfatı verilmiştir. Bu şu demektir. Erkeklerin ve kadınların kamu işlerini onaylama, onları denetleme ve onlara ortak olmaları gibi aynı zamanda parlamento vekilliğine seçilme hakları da vardır. Onlar bu isteklerinde haklıdırlar. Toplumun tüm üyelerinin, yani erkek ve kadın tüm herkesin seçme ve seçilme hakları vardır. Bu hak hiç bir şekilde ayrıcalık gözetmeksizin onlara aittir.

Anayasanın 2. maddesi şöyle diyor: «Şura meclisi üyeleri İran ülkesinin, öz vatanının yaşam ve siyasi işlerine katılan tüm toplumun vekilleridir» Bu arada İran toplumunun, yani ülkenin erkek ve kadınlarının, şura meclisi üyelerinin seçimine katılma haklarının olduğu ve bu üyelerin erkek ve kadınların temsilcisi olduğu konusu açık şekilde gösterilmiştir. Bu kişilerin kendi vatanlarının yaşam ve siyasi işlerine katılmaları vurgulanarak onaylanmıştır.

Bu sorunu baştan sona yüzeysel sayanlar olabilir. Bunlar, kadınlar ülkenin yaşam ve siyasi işlerine katılmadıklarına göre, şura meclisine üye seçme hakları da yoktur, diyebilirler. Böyle bir yo-

rumu değil doğru saymak, «varsaymak» bile mümkün değildir. Böyle bir yorumda sorunun yalnız yarısı çozulmüş olur. Yani yalnız seçmenlerin iradesi açıklanmış olur, kadınların seçilme hakkına sahip olduğuna ilişkin anayasanın açık maddeleri yorumsuz ve lüzumsuz kalır.

Gördüğünüz gibi elli yıllık İran meşrutiyeti döneminde hâlâ daha kadınlar milletvekilliğine seçilmemişlerdir. Daha doğrusu onlara bu haklar verilmemiştir. Yukarıda söylenen yaşam ve siyasi işler konusuna gelince, bu da yeteri kadar açıktır. Iran köylerine giden herkes kadın ve kızların, erkek ve çocuklarla omuz omuza çalıştıklarını gözleriyle görür. Erkek çift sürüyor, harman savuruyor, ekin sınırlarını çiziyor, harman dövüyorsa, kadın ve kızlar da süt sağıyor, yoğurt peynir yapıyor, yün eğiriyor, ekmek pişiriyor, dize kadar çamura girip çeltik kesiyor, tütün yaprağı desteliyor! Genellikle kadınlar kendi vatanlarının yaşam işlerine erkeklerden az katılmıyorlar. Yalnız fark şuradadır. Onlar da erkekler gibi kendi vatanlarının yaşam işlerine katılmalarına rağmen onların gördüğü işler de erkeklerin adına yazılıyor. Kadınlar pratikte erkeklerin ekonomik sömürüsü altındadırlar. Erkeklerle aynı işi görmelerine karşılık erkeklerden çok daha az ücret alıyorlar. Ve böylece onlar bu yönden de zulüm altındadır.

Bunlara ek olarak, kadınlar çocuk bakıyorlar, yemek yapıyorlar, çamaşır yıkıyorlar, kendilerince daha başka işler de yapıyorlar. Böylece kadınlar erkeklerden daha fazla emek harcıyorlar. Üretim alanında erkeklerle beraberdirler. Ülkede 15 milyon köylü olduğunu düşünürsek, açıkça 7,5 milyon kadın, 7,5 milyon erkekle kendi vatanlarının yaşam işlerinde omuz omuza çalışıyorlar. Şehir ve köylerdeki halı fabrikalarının işçilerinin yarısından fazlasının kadın olması, birçok kadının cam ve dokuma fabrikalarında çalışması, bir çoğunun devlet memuru, öğretmen, hekim, eczacı, hemşire, vb. işlerde çalıştığını ve hatta mühendislik, petrol işlerinde ve diğer alanlarda erkeklerle omuz omuza ça-

lıştığını dikkate alırsak kolaylıkla şunu diyebiliriz: İran kadınları ülkenin ekonomisine katılma yönünden erkeklerden hiç de geri kalmıyorlar. Şehirde yaşayan yemek, içmek, giymek, gezmek, süslenmek ve eğlenmekten başka bir işleri olmayan burjuva kadınlarını örnek vermekle bu gerçek gizlenemez. Önce bu kadınlar ülke kadınlarının % 1'ini bile bulmazlar. Elinden hiç bir iş gelmeyen, boş boş sokakları gezen, lümpen erkeklerin sayısı bunlardan az mıdır? Bu sorunu konuşurken her zaman çoğunluğu goz önünde tutmak zorundayız. İstisnalar sorunun açıklanmasına yardımcı olamaz. Çünkü istisnalar kural değildir.

Sıra vatanın siyasi işlerine katılma konusuna gelince! Kodamanlar, dervişler, boş boş oturanlar, vb. adamlar kendilerini ilgilendirse de ilgilendirmese de siyasi işlere karışıyorlar. Ama kadınlar katılamıyorlar. Yalnız, siyasi işlere katılmaktan çekinen kadınlar değil, aksine ülkenin siyasi ve idari işleri kendilerine aitmiş gibi kadınları bu haklardan yoksun eden erkeklerdir. Kadınlar millet meclisi ve senatoya giremiyorsa, bu onların haklarının çiğnendiğini gösterir. Eğer kadınlar bakan, vali, elçi ve bu gibi görevlere gelemiyorsa, bu onların yeteneksizliğinin veya isteksizliğinin değil, onlara uygulanan baskı ve zulmün açık göstergesidir. Ülke kadınlarına aşağı gözle bakmanın göstergesidir. Onlara hiç bir hak verilmiyor, onlara köle gibi davranırlar ve bütün bu işleri açıktan açığa anayasaya ve onun ruhuna zıt yapıyorlar.

3. **Mahkemelerin Kuruluşu:**

Anayasa ekinin 74. maddesi şöyledir; «Yasa hükmü olmadan hiç bir mahkeme kurulamaz.» Buna göre mahkemeler yasanın öngördüğü şekilde kurulmalıdır. Mahkeme üyeleri, savcı ve katipler, yasaya göre seçilmeli ve mahkeme Anayasa tarafından belirlenmiş yasaları ilgilendiren işlere bakmalıdır. Mahkeme başkanları ve üyelerinin seçimi konusunda yasa açıktır. Anayasa ekinin 80. maddesine gö-

re bu seçim adliye yasası ilkelerinde «Adliye kanununa gore şahın fermanı ile» yapılmalıdır.

Fakat, savcının seçilmesi konusunda Anayasa eki'nin 83. maddesinde şöyle deniyor: «Savcının seçilmesi, şeriat kurallarının onayıyla, şahın emrindedir.» Buradan da hukuki ve yasal bir anlam çıkıyor. Benim bildiğim kadarıyla, şimdiye kadar hiç bir savcı şeriat temsilcisinin onayıyla seçilmemiş ve bu konudaki madde uygulanmamıştır. Açıkça, savcının seçilmesi Anayasa gereğince hayata geçirilmemekte ve 74. maddeye aykırı davranılmaktadır. Böylece, İran meşrutiyet tarihinde şimdiye kadar ister adliyede, ister orduda kurulan mahkemelerin hiç birinin yasal yönü yoktur.

Burada bir konu daha aydınlansın diye askeri mahkeme ve ceza yasasının bazı maddelerine de değinmek istiyorum. Bu yasayı koyan ve onaylayanlar Anayasa ekinin 83. maddesinde bildirilen savcının seçimindeki hukuki engeli düşünememişler. Onlar askeri yasanın 1. maddesinde ordu savcısının görev ve yetkilerini belirtirken, onun seçiminden söz etmemişler. Yalnız 4. maddede şöyle deniyor; «Ordu savcısı hukuki yönden ordu yüksek komutanının temsilcisi olup, görev ve yetkileri daha sonraki maddelerde belirtilmiştir.»

Çok açıktır ki, ordu yüksek komutanlığının temsilcisinin seçimi ile ordu savcısının seçilmesi ve atanması arasında hiç bir hukuki ilişki yoktur. Bu sorunu aydınlatmak için aynı yasanın —mahkeme başkanları ve yargıçların seçilmesi kurallarını belirten yasa— 24. maddesine bakalım. Bu madde şöyle diyor: «Yargıçlar ve başkanlar mevcut askeri bölge komutanlığının onayı ile seçilir.» Askeri mahkeme yasasının maddelerinden hiç birisinden askeri savcının seçilmesi için böyle bir şartı görmüyoruz. Hatta savcıların, sorgu yargıçlarının ve yardımcılarının seçimi belirleyen 25. maddede de savcının seçilmesi kuralına hiç işaret edilmemiş ve «savcılar ve sorgu yargıçları ilgili bölge komutanlığının teklifi, ordu savcısının onayı ile ordunun yüksek komutanlığı tarafından seçilirler» denilmektedir.

Açıkça görüldüğü gibi sözü edilen yalnız mahkemelerin savcıları olup ordu savcıları değildir. Böylece, askeri savcının da Anayasa ekinin 83. maddesine göre seçilmediği açıkça görülüyor.

Halbuki, şimdiye kadar böyle yapılmamıştır. Ben bu konu üzerinde fazla durmuyorum. Çünkü, her halde askeri savcının belirtilen maddeye göre seçilmesinin gerekmediğini farzetsek de bu, benim konuşmalarımda varmak istediğim sonucu değiştirmiyor. Çünkü bu konuşmamdan en azından şu sonucu çıkarabiliriz; Elli yıldan bu yana İran'da adliye mahkemelerinden hiç birisi yasalara uygun oluşmamıştır. Anayasa ekinin 83. maddesi uygulanmamıştır. Böylelikle meşrutiyetin temel yasalarının bir ilkesi çiğnenmiştir. Onların verdiği kararlar geçersizdir.

4. Basın ve Partiler Hukuku:

Anayasanın 13. maddesine göre olayların üstü kapalı kalmaması ve kimseden gizlenmemesi için herkes görüşünü ve düşüncesini yayınlayabilir. Anayasa ekinin 20. maddesi de gerçekte genel yayın özgürlüğü ve basında sansürün kaldırılması maddesidir.

Elbette kabul etmek gerekir ki, bu özgürlük kayıtsız şartsız değildir. Gerçekten de böyle olmamalıdır. Zaten sözedilen maddelerde de bunun için bazı sınırlar konulmuştur. Yalnız ben, basın konusunda şiddetli yasaların konulmasıyla İran basınının hakları çiğnenmiştir diyorum. Bugün İran basını üzerinde şiddetli sansür vardır. Yalnız egemen sınıfların görüşünü yansıtan bazı gazete ve dergiler yayınlanır. Haklı olarak bunları devletin gazete ve dergileri olarak adlandırabiliriz. Egemen sınıflar ile doğrudan ilgili olmayan bazı başka gazete ve dergilerin yayınlanmasına ancak şu şekilde izin verilir: Onların müdürleri ve yazarları yola gelen «akıllı» adamlar olmayı zorunlu olarak kabullenmiş yahut günün şartları, deneyler ve zaman onları «akıllı» hale getirmiş olmalıdır.

Bugün basın sahipleri hangi konulardan asla sözetmemeleri gerektiğini ve hangi konudan hangi çerçeve içinde söz etmeye devam edeceklerini deneyleri ile öğrenmişlerdir. Bir konuda tereddüt ettikleri zaman, dizgide sayfalar bağlanmadan ne yapmaları gerektiğini soruşturup izin alırlar. Belki bu olaya «otosansür» denilebilir. Hangi sansür bundan şiddetli olabilir?

Ama öte yandan toplum ahlakının dejenerasyonu için kitaplar kolaylıkla yayınlanır. Ben tutuklanmadan önce bu tür kitaplardan iki tane yayınlandı. Biri, cinsel ihtirasların doyurulması konusunda büyünün boşa çıktığı, diğeri gazino dansözü Mehveş'in erkekleri seksüel tatmini konusundadır, Ne yazık ki, sayın yargıçlar bu kitapları okuyup, onaylıyorlar ve yayınlanıyor. Bu kitaplar toplum ahlakını bozmak ve fesat yaymaktan başka bir işe yaramaz.

Işte budur ülke basının şimdiki durumu!

Budur meşrutiyet rejiminin dördüncü temelinin durumu!

Bu durumda İran Tudeh Partisinin kendi açık siyasi propagandasını sürdürmesine egemen sınıfların izin vermesini beklemiyorum. Çünkü benim isteğim bu şartlarda geçerli değil ve buna da hiç bir zaman izin verilmeyecektir. Fakat günlük hayattır, «olayların hiç birisinin gizli ve üstü kapalı kalmaması» amacıyla aynı mıdır? Geçerli midir? Görülüyor ki, konsorsiyumla petrol anlaşmasının bağlanması, İran'ın Bağdat Paktına girmesi, kâğıt paranın teminat fiyatının değişmesi, millileştirilen ABD sermayesinin ödenmesi, yeni petrol anlaşması, kongrenin kurulması ve bu gibi onlarca konuda bu işlerin içyüzünün «üstü örtülü ve herkesten gizli kalmaması» için gazeteler özgürce söz edebilmişler mi? Gün gibi açıktır ki, hayır!

Benim dediklerimin canlı kanıtı şu dörtbuçuk yılda yayınlanan dergi ve gazetelerdir. Ben bu gazetelerde bu konularda bir şey yazılmamıştır demiyoruın, ama şeyden şeye fark vardır. Devletlerin yaptıkları işleri kayıtsız şartsız benimsemek veya yapı-

lıp bitmiş işlerin haberini vermek herhalde 13. maddedeki «uygun görülen fikirler» adını almaz. Bugünkü basın gerçekte haber, aşk ve cinayet hakkında makaleler kolleksiyonu olup «MASLAHATLI» fikirler yazmaktan başka bir özelliğe sahip değildir. Basın yazarlarından, yalnız sorumsuz basın yazarlarının eleştirisinin önü alınmış, Meşrutiyetin dördüncü temelinin yolu üzerinde hiç bir engel bırakılmamıştır diye yazıyorlar. Elbette iddia ile gerçek arasında büyük fark vardır. Devlet yöneticilerinin gerçeklere göz yumduğu ve halkın çaresizliğine, yaşantısının kötülüğüne, açlığına, ilgisizliğine işaret etmelerine hakları olmadığını düşündüğü bir durumda, basında sansürün neye yarayacağı açıktır.

Güney Amerika'da birisi, «İran'da devlet yöneticileri toplumda açlıktan ölen veya kendini öldüren adamlar olduğunu ve her gece yoksulluk yüzünden bir veya birkaç intihar olayı olduğunu bildikleri halde, bu gerçeği hatırlatan bir senatöre karşı çıkıyorlar» derse. Ve aynı Güney Amerikalıdan İran gazetelerinin yazdıkları konusunda fikrini sorsalar, o her halde şunu söyler; «Ben Fars dilini bilmiyorum. İran gazetelerinin hiç birini okumadım. Fakat şunu diyebilirm ki, onların yazdıkları cinayet, aşk ve kin konusunda birkaç yazıdan ibarettir.»

Iran'da basın özgürlüğü konusunda yüzlerce konferanslar verilse, yahut birçok kitap yazılsa ve Tahran radyosunda bu konuda uzun uzun konuşulsa da sorunun özü budur.

Partilerin durumu gazetelerin durumundan daha kötüdür. Anayasa ekinin 27. maddesine göre baştan başa bütün encümenlerin, partilerin kurulması, toplantıların yapılması serbesttir. Fakat pratikte bunların yapılmasını önlemek için aynı maddede kaydedilmiş olan «Din ve dünya işlerinde olay çıkaran, düzeni, güvenliği bozan..» sözlerinden oldukça fazla faydalanılmıştır. 19 Ağustos 1954'den önce faaliyet gösteren partilerden hiç birisinin şimdi faaliyet gösterme izni yoktur. Bunların içinde, Anayasaya aykırı olarak yasa dışı ilan edilen ise yalnız İTP'dir. Diğer partiler resmi olarak devlet tarafın-

dan kapatılmamıştır, fakat onlar da pratikte faaliyet yapma olanağından yoksundur. Son zamanlarda egemen çevreler arasında, iki partili sistem fikri yayıldıktan sonra birisi Merdom ve diğeri Milliyun* adı ile iki parti kurulmuştur. Merdom'un azınlık partisi, Milliyun'un ise çoğunluk partisi rölünü oynaması, böylelikle de aşağı yukarı İngiltere'de İşçi ve Muhafazakar, Amerika'da Demokrat ve Cumhuriyetçi partilerinin karikatürleri olmuştur. Bütün diğer partilerin aksine olarak bu partiler aşağıdan yukarı değil, yukarıdan aşağı kurulmuşlardır. Bunlar giderek güçlenip seçimlerde üstünlük elde ettikten sonra yönetime gelmek yerine baştan yönetimi ele geçirip güçlenmek istiyorlar.

Her iki partiyi yönetenler egemen sınıfların tanınmış adamlarıdırlar. Onlar önümüzdeki yıllarda yapılacak düzmece seçimlerde en ufak engele rastlamadan hükümet başkanlığını, futbol topu gibi biri diğerine verebilirler. Nasıl ki, Amerika'da bazen Demokratik Parti, bazen Cumhuriyetçi Parti «kazanıyor»sa. Böylece gerçekte her iki durumda da egemen sınıflar kazanmış oluyorlar. Bu iki partili sistem, yalancı bir particilik sistemidir. Çünkü her iki parti egemen sınıfların eliyle, onların çıkarlarının korunması için kurulmuş ve yönetilmektedirler.

Bundan 20 yıl önce halkı aldatmak için bu sistem uygun olsaydı bile, kuşkusuz bu gün, özellikle İTP'nin halk içinde derin etki göstermesinden, onları politik sorunlarla ilgilendirmeye alıştırmasından ,politik, fikri ve toplumsal gelişmelerini hızlandırdıktan sonra bu iki parti asla canlanıp parlıyamazlar ve ulusal güçlerin toplanması için bir merkez olamazlar. Bu yapılanlar Anayasa ekinin 21. maddesinin güya uygulandığını göstermek içindir. Fakat halkın durumu, toplumsal özgürlükler konusundaki görüşleri, bu partilere bakışları gös-

*** Bir süre sonra Milliyun isim değiştirecek «Yeni İran Partisi» oldu. Bir müddet sonra diğer partiyle birleşerek «İran Diriliş Partisi» kuruldu. (Çev.)**

teriyor ki, iki partililik maskesi ile toplumsal faaliyetlerin sınırlanıp yasaklanması konusundaki gerçek durum hiç bir zaman ört bas edilemez ve halk aldatılamaz.

Düşünceme göre Senatör Cemal İmami'nin kullandığı «PARTİYE BENZER» deyimi bu partilerin niteliğini ve yasal politik faaliyetlerin pratikte nasıl sınırlı olduğunu sergilemek için en geniş ve açık anlatımdır.

5. Ulusal Egemenlik ve Seçimler Sorunu:

Halkın halka egemenlik etmesinden ibaret olan demokrasi, halk kitlelerinin gerçek temsilcileri parlamento kürsülerine oturduğu zaman gerçekten var olabilir. Yoksa halk temsilcisi olmayan adamlarla Ulusal Şura Meclisi kurulması hiç de ulusal egemenliğin var olduğunu göstermez. Böylesine, demokrasi ve meşrutiyet denemez.

Bana meşrutiyet hükümetinin temelini dağıtmak amacıyla komplo hazırlamak suçlaması yapılıyor. Fakat hani, meşrutiyet hükümeti var mıdır? Eğer meşrutiyet hükümeti var olsaydı seçimler tam özgür şekilde yapılmalı ve parlamenterler halkın gerçek temsilcileri olmalıydı. Gerçekte ise İran'da elli yıllık dönemde bir iki yıl istisna, öteki meclisler İran toplumunun iradesini yansıtamamış ve bu yüzden de meşrutiyet var olmamıştır.

1922'den 1942 yılına kadar olan dönemden söz etmekteyim. Açık olan bu konuda fazla konuşmayı gerekli görmüyorum. Seçimlerle ilgili telgrafların yayınlanması ve bunlarla sayın Dr. Musaddık'ın 1934 yılında petrol anlaşmasını yapan kişilerin İran toplumunun temsilcileri olmadığını ispatlaması, benim iddiam için de en iyi yasal belgedir. Açıkça görülüyor ki, meşrutiyet pratikte uygulanmamış, halkın halka egemenliği olan demokrasi varolmamıştır.

1942 yılının Ağustos'undan sonraki dönemde ulusal egemenlik ve demokrasinin belirtisi ve göstergesi olan seçim özgürlüğü hayata geçirilememiştir.

Bu konuda fazla konuşmaya değmez. Gevamusseltene'nin bencil egemenliği döneminde General Rezm Aran'ın 1945 yılı Aralık ayından sonraki dolaysız mutlak egemenliği döneminde veya 19 Ağustos darbesinden şimdiye dek olan son dönemde İran toplumunun seçimlere özgür katılma fırsatı, olanağı ve izni olmamıştır. Bu dönemlerde halkın özgürlükleri çok sınırlı olmuştur. Bu gerçekleri yalnız Hısrov Ruzbeh söylemiyor! Eğer son yıllarda yayınlanan dergi ve gazetelerin bir kaçının buraya getirilmesi için mahkeme başkanı lütuf buyurup emir verirlerse ben onlarda seçim sırasında sandık üyelerinin boş oturduğunu, oy vermek için kimsenin sandığa gitmediğini açık şekilde gösteren resimleri ve onların «pazarlarının cazibesizliği» hakkında gazetecilerin yazdıkları fıkraları size gösteririm.

Fakat buna rağmen «oy verme» süresi sona erdiğinde seçim sandıklarından «oylar» mantar gibi çıkıveriyor. «Oylar» okunduğu zaman ise başka bir mucize başgösteriyor! Seçimler yapılmadan çok önce filan gazetenin yayınladığı, daha doğrusu üzerinden perdeyi kaldırdığı tahmin aynen, azalıp çoğalmadan, sanki seçimin sonucunda yazılmış gibi ortaya çıkıyor. Filan kamu oyu değerlendirme uzmanı, yapılacak seçimlerin sonuçlarının ne olacağı konusunda kesin bir fikir söyleyebilsin!.. Ben şimdilik İran'da böyle kamu oyu değerlendirecek uzmanların ve kurumların olmadığı ve aksine perde arkası işlerden, kapısı kapalı odalarda alınan kararlardan haber alan adamların olduğunu ve sonradan bu haberlerin bütünüyle doğru çıktığını söylüyorum.

Esas baş döndürücü ve şaşkınlığa neden olan senatonun birinci dereceli seçimlerde 75 üyesinin seçilmesinden sonra, o 75 kişinin kendi aralarından kimleri seçeceklerini önceden kestirilmesi. Bu kişilerin hepsinin yaşlı adamlar oldukları ve onların içinde hatta bir tek orta yaşlının görünmediği, bunlardan hiç birisinin oyunu para ile almanın imkanı olmadığı halde bu öngürüşler nasıl doğru çıkıyor?

Bu olaylar görünüşte ne kadar şaşırtıcı ise de

bu öngörüşleri yapan uzmanların memurlardan (ajan) başka bir şey olmadıklarına ve her birinin kendi rölünü oynadığına dikkat edildiğinde bir zorluk ve anlaşılmaz yan kalmıyor. Kalabalık rolünü oynasınlar diye 60 kişi seçilmişler, öteki 15 kişi ise senatörlük kürsülerinde işgal için çalışmayla görevlendirilmişlerdir. Bu memuriyetler önceden gizli belirleniyor. İşte bazen de dışarı sızarak bazı gazetelerin sayfalarından göze çarpıyor! Bunlar yaşanmış gerçeklerdir Yüzbinlerce insan tanık olmuştur. Böyle olduğu halde özgür seçimlerden nasıl söz edilebilir? Ulusal egemenlik ve meşrutiyet hükümetinin varlığından nasıl bahsedebilir? Acaba 18. dönem seçimleri başlamadan önce, 17. dönemde vekil olup istifa edenlerin 18. dönemde millet vekili seçilemeyeceklerini ilan etmediler mi? Ve öyle de olmadı mı?

İzin verin seçimlerin özgürlüğü konusundaki konuşmamı başka bir olayı kaydederek bitireyim: 1922 Ağustos'undan önceki «seçimlerin» birinde Malayir seçmenlerinin adayları «alışkanlık üzere» (töre gereği) önceden belirlenmişti. Onlardan biri «Huzur muhabiri» adı ile ün kazanmış, muhabir Ferehmend Hemedani idi. Malayirlilerden hiç birisi de bu adamı görmemişti ve tanımıyordu. Jandarmalar köylülerden bir bölümünü sıraya dizip «oy vermek» için şehre getirmişlerdi. Onların her birinin elinde adayların adlarını gösteren bir kâğıt görünüyordu. Kendi işlerinden alıkonulmuş zavallı köylüler yavaş yavaş elleriyle göğüslerine vurarak kendi şiveleriyle «şimdi zordu ey Hüseyn, muhabir Huzurdu ey Hüseyn!..» diye homurdanıyorlardı. Bu olayı ben kendi gözümle görüp kulağımla duydum. Acaba bunlardan sonra yine de meşrutiyet hükümeti ve demokrasinin varlığı ileri sürülebilir mi?

6. Toplumsal ve Hukuki Güvenceler:

Anayasa ekinde «İran Ulusunun Hakları» başlığı altında, bu hakların sağlanması için gerekli ve zorunlu sayılan bazı maddeler kabul edilmiştir. Bu

maddelerden bazıları gerçekten anayasanın en değerli maddeleridir. Fakat ne yazık ki, İran'ın son kırk yıllık ömründe bu maddeler etkisiz ve uygulamasız kalmıştır. Yalnız bu bile, yasal ve meşrutiyet hükümetin, özgürlük ve ulusal egemenliğin olmadığını gösterir. Bununla ilgili olarak anayasa ekinin 9. maddesine işaret edelim: «TOPLUMUN HER ÜYESİNİN CANLI, MALI, ŞEREFİ DOKUNULMAZDIR. Onlar her türlü tecavüzden korunur ve ülke yasaları ile belirtilen durumlardan başka hiç kimseye dokunulamaz.» Bakalım acaba, şimdiye kadar bu temel maddeye uyulmuş mu, yoksa uyulmamış mı? Bakalım bu maddenin kapsadığı şeylere tecavüz olmuş mudur, yoksa olmamış mıdır?

Bu maddede, ülke yasalarının kararı ile ve yasada belirtilen uygulama dışında, halktan herkesin canının dokunulmaz ve korunur olduğu yazılmıştır. Yani eğer ülke yasaları bir kişinin idam olunmasına izin veriyorsa, yalnız yasaların belirttiği kurallar dahilinde ve özel kurallara uyularak idam edilebilir. Böyle olmadığında bu kişinin canına tecavüz edilmiş olur. Benim dosyamda bu maddenin uygulanmadığı üç şekilde görülüyor. Bunlardan birisi Mehran bahçesinde işkence altında öldürülüp, ölüsü Sifit-rüdün'ün coşup gürleyen dalgalarının kucağına atılan Kuçek Şoşteri'nin anısıdır. Diğeri ise yine Mehran bahçesinde Varta'nın işkence altında öldürülmesidir. Varta'nın ölüsünü götüren araba Kereç yolunda bozulduğu ve geciktiği için bir ambulans ile Demavend yolundan götürüp Cacrud ırmağına atmışlar. Ceset sudan çıkarıldığında adli tıbba götürüldü. Ondan çekilen ve ilgili dosyaya eklenen fotoğraflardan, ölümle biten ağır işkencelerin izleri çok açık görünüyor. Bu cinayetle ilgilenildiğini mi düşünüyorsunuz? Hayır! Bu şartlar var oldukça ilgilenmeyecekler de! Bu katliamları örtbas etmek için buldukları kolay yol, bu iki kişi için öldürüldükleri günün tarihi ile hapisten çıkarıldıklarına dair belge hazırlamak oldu. Onlar serbest bırakılmışlardı. Yalnız şu farkla: hapisten değil, hayattan!

Ordu karargahı istihbarat örgütünün ikinci yazıcısı assubay Meber'in kendisi bu olay hakkında Sultan Pulatdej'e her an bilgi vermişti. Pulatdej ise bana! Meber'in kaç gecedir uyumadığını, gözlerini kapadığı anda o cesetlerin canlandığını özellikle söylemişti. Evet bu iki cinayetin işlenişi katillerin ruhsal durumu böyle idi.

Üçüncü olay ise İTP'nin eyalet komitesinin üyesi ve partimizin yiğit elemanlarından olan Zahariyan'ın öldürülmesindir. O, yapılan işkenceler karşısında hiçbir şey söylemeyince ellerine kelepçe vurdular, İTP'nin eskiden kullandığı binalarından birisinin tuvaletinde beynine kurşun sıkarak şehit ettiler ve ölüsünü de aynı tuvaletin kuyusuna attılar. O ev geçmişte el bombası saklanan depo olup, kısa süre önce güvenlik memurlarının elindeydi. Şunu da kaydetmek gerekir ki, bu yoldaşımız hapse atıldıktan sonra biz onun hakkında zındanlardan haber almak için ne kadar çalıştıksa da bu mümkün olmadı. Ancak önceleri İTP'den olup, yakalanınca polisle işbirliği yapan ve parti kadrolarının bir çoğunun tutuklanmasına neden olan, sonradan da vicdanı karşısında ezilip utanan Rezendi, yaptığı ihanetler karşılığında ona sağlanan olanaklardan yararlanarak kaçtı ve partimize sığındı. Bütün ihanetleri konusunda geniş bilgi verip affedilmesini diledi. Rezendi, Zahariyan'ı öldürmekle görevlendirilen çavuşun cinayet konusunda söylediklerini partiye ayrıntılı şekilde anlattı. Katil çavuş şöyle demiştir: «Ben, gençsin dedim! İTP'nin üyesi isen doğruyu söyle ve her ne biliyorsan anlat. Bana seni öldürmemi söylediler yoksa. 'Fakat o, Hayır, ben İTP'nin üyesi değildim! Hemen öldür ve rahatla!' cevabını verdi.» Bu sözler Zahariyan'ı öldürmekle görevlendirilen çavuşun söylediklerinin aynıdır.

Bunlardan başka Mirzade'ye Aşki, Ferubiye Yezdi,* Dr. Taki Erani, Bahtiyari gibi önderlerin ve Ka-

*** Aşki ve Yezdi İran'ın devrimci şairlerindendir, Yezdi'nin dudaklarını dikerek öldürdüler. Erani TT Partinin kurucularındadır. —çevirenin notu—**

lenteri, Serdare Esad, Teymustaş, Muderres, Nusretullah'a Firuz, Diba ve diğer onlarca kişilerin öldürülmesi de sıralanabilir. Ben bu katliamlar konusunda ayrıntılı konuşmayı gerekli görmüyorum. Çünkü 1942 Ağustos'undan sonra kurulan mahkemelerin verdiği kararlar bu katliamları uygulayanlardan biri olan Dr. Ahmedi'nin idam edilmesi, General Muhtar'ın ve birçok başkalarının hapse atılması konuyu aydınlatmıştır. Ben inanıyorum ki, sayın yargıçlar bu olaylar hakkında benden daha fazla şey biliyorlardır.

Şimdi mahkeme yargıçlarının vicdanına hitap ederek soruyorum: Son kırk yıl içinde başgöstermiş bu çeşit olaylar varken İran Hükümetinin meşrutiyet hükümeti ve yasal bir hükümet olduğu iddia edilebilir mi? Şu 4,5 yıl içinde toplumun binlerce bireyi işkenceye uğramıştır. Ben kendim yedi ay boyunca işkence edilen insanların bağırtı ve inlemelerini kaç yüz defa duydum. Diyebilirim ki, ellerine ağır taşlı kelepçe vurulmayan bir geceleri yoktu. Kimsenin her hangi bir güvenliği yoktu. İşkence edilenler yalnız TUDEHLİLER değildiler. Her ad ve unvan ile Kızıl Kale'ye (Bastil kalesi gibi bu da İran'ın en korkunç ve dehşetli siyasi zindanlarındandır. —Çevirenin notu—) ve başka askeri zindanlara götürülen kişilere işkence yapıyorlar.

Tutuklulara pranga vurmakla görevlendirilen çavuşlardan birine rütbe vermemişler, o da buna çok sinirlenmişti. Bir gece benim odamda dolaşırken şöyle söyleniyordu: «Dört senedir gece gündüz adam dövüyoruz. Hâlâ terfi etmedik. Sanki biz y...ğız (açıkça vücudunun organlarından birinin adını söyledi, burada söylemekten utanıyorum.)»

Evet, bunlar meşrutiyet hükümetinin olmadığını gösteren gerçeklerdir. Dört buçuk yıldır halkı gece gündüz inletiyorlar, zulüm ve işkence ediyorlar. Fakat bütün bunlara rağmen özgürlükten, meşrutiyetten ve yasadan söz ediyorlar ve böyle bir meşrutiyete karşı isyan etmek suçuyla benim gibileri idam ediyorlar.

Bunlar bir yana, halkın ekonomik bunalımının

artması da dikkati çekiyor. Değerli yargıçların hatırındadır; 1942 Ağustos ayından sonra bir yasa çıkarıldı. Bu yasaya göre özel bir mahkeme kurulacak ve köylülerin isteklerine bakacaktı. Bu mahkeme iki bin köyü onların ilk ve asıl sahiplerine geri verdi, fakat kalan dört bin köy ve tarım yerine ait teklifler hâlâ açıklığa kavuşmamıştır. Acaba bu açık kanıt kendiliğinden Anayasa ekinin 9. maddesinin tamamen çiğnendiğini ispatlamak için yeterli değil midir?

Hetiretülkuts'un işgal edilmesi olayı iyi hatırımdadır, kimse de onu unutmamıştır. Eline kazma alıp 'Hetiretülkuts'un kubbesini yıkan General Batmankılıç'ın yüz ifadesi hâlâ gözümün önündedir. Ne kadar düşündümse de bir karargah şefinin böyle işlere karışmasının nedenini anlayamadım. Her halde bu bina vatandaşların, ülke halkının malıdır ve Anayasanın 17. maddesine göre «yasa kararı olmadıkça, maliklerin ve tasarruf edenlerin ellerinde olan mülk ve malları alınamaz.», 15 ve 16. maddeler de bunu tekrar ediyor ve güçlendiriyor. Böyle, olduğu halde bu bina hangi izinle işgal edildi, değerli kubbesi parçalandı ve büyük zarar verildi. Bu binanın bir süre işgal altında kalıp, askeri valiliğin iş merkezi olduktan sonra şimdi kendi sahibine geri verilmesi, ilk yapılan işin yasaya aykırı olduğunu ve Anayasa maddelerine tecavüz edildiğini gösteren açık kanıt değil mi?

Ben meşrutiyet ilkelerinin uygulamasız bırakıldığı ve ulusal egemenlik hakkına yapılan tecavüzler konusunda istersem o kadar söyleyecek şeyim var ki, bir ay bile onları anlatmaya yetmez ve toplumda söylenildiği gibi «masmavi yetmiş batman kağıt olur.»

Özet olarak tekrar ediyorum: Bu elli yıllık dönemde din liderlerinin hakları, onların yasaların hazırlanması ve onaylanmasına katılma hakkı, kadınların hakları yani ülke halkının yarısı olan on milyonunun temel ve siyasi hakları, basın özgürlükleri, komisyonlar ve toplantılar yapma hakları, ulusal egemenlik, serbest ve gerçek seçimler yolu ile ül-

kenin işlerinde etkin denetleme hakkı, toplumsal ve yasal korunma hakları yani vatandaşların can, mal, konut ve şerefinin dokunulmazlığı hakları büsbütün unutulmuş, uygulamasız bırakılmış ve gerçekten çiğnenmiştir. Bu sorunlar gözden geçirildiğinde hemen anlaşılıyor ki, İran rejimi meşrutiyete benzetilmekten öte bir şey değildir. Halk dilinde söylendiği gibi: 'Yelesiz, kuyruksuz, aslanı kim görmüştür? Böyle aslanı tanrı da yaratmamıştır.» Şimdi İran meşrutiyetinin aslanı yelesiz ve kuyruksuz olduğu, daha doğrusu hiç bir zaman meşrutiyet var olmadığından Hısrov Ruzbeh'in meşrutiyet hükümetine karşı komplo hazırlaması gibi suçlamalar nasıl açıklanabilir? Mahkeme başkanının boş cebinden bin riyalin çalınması konusundaki verdiğim örneğe tekrar işaret ederek bu konuyu bitiriyorum.

6. Kasr Zindanından Kaçmak:

İddianamenin 6. bendinde, sanık 15 Aralık 1951' de hakkındaki kararın oylanması sırasında Nezmiye zindanından kaçtığı için Genel Ceza Yasasının 117. maddesine dayanarak ceza verilmesi istenmiştir. Bu suçlamayı reddetmiyorum. Fakat gerçekte dikkat etmek gerekir ki, 1948 yılında benim hakkımda çıkarılan mahrumiyet kararlarına ciddi itirazım vardı ve ben o kararları yasal saymıyordum. Öylesine ki, mahkeme yargıçları da bu kararların adaletsiz olduğunu itiraf ettiler. O kararlar bana okunduğu gün avukatlarımdan birisi daha gelmemişti. Karar okunduktan sonra hemen mahkeme yargıçları kötü bir iş yapanların utangaçlığı içinde koşa koşa mahkemeden çıktılar. Benim gelmeyen avukatım Kalebeyi binanın merdivenlerinde mahkeme başkanı General Balesti ile karşılaşarak sorar: «Ne karar verdiniz?» Yargıç «Ruzbeh'e zulüm ettik!» demiş ki: Avukatım tekrar sormuş: «Şimdi böyle düşünüyorsunuz, peki niçin öyle karar verdiniz?» Bu soruya karşılık general kendine özgü şivesiyle «Verdikte!» diyebilmiştir.

Sayın yargıçlar kabul edersiniz ki, bir mahkeme başkanı verdiği karar konusunda bu fikirde olursa, sanığın ve mahkumun ne düşüncede olacağı açıktır. Ben 1946 yılında af edilmemi kendim istemeden, ülkenin bir numaralı adamı (Şah kastediliyor —çevirenin notu—) ve o dönemin genelkurmay başkanı tarafından imzalanan ve bütün kaçak subayları tekrar hizmete çağıran, onların sorgu edilmeyeceğini bildiren ve bunlara ek olarak kaçak oldukları dönemin de subaylık süresinden sayılacağını açıklayan bildiriye dayanarak kendim genelkurmaya teslim oldum. Fakat 12 Aralık 1946 olayı başgösterince beni izledikleri kanısına vardım. Duygularımda yanılmadım ve tutuklandım. Öyle bir karar alınmıştı ki, beni Azerbeycan'a yolladıktan sonra savaş zamanına özgü mahkemelerde yargılayıp kurşuna dizeceklerdi. Bu nedenle ben canımı korumak için hapisten kaçtım ve ertesi yıl yakalanıp hapse atılarak mahkemeye sevkedildim. Rezmara'nın imzaladığı açık mektuba dayanarak(bu mektup dosyadadır) bu mahkemeler bir hafta içinde «gece gündüz çalışarak» benim hakkımda mahkumiyet kararları çıkarıp kesin uygulama aşamasına varmak için görevlendirilimiştir. Askeri ve ceza yasalarında kaydolunmuş yasal süreleri dikkate alırsak, böyle bir mektubun yollanılmasının hukuk ilkelerine ne derece zıt ve diktatörcesine bir davranış olduğunu sayın yargıçlar düşünürler.

Aynı baskılar sonucuydu ki, beni her çeşit takipten affeden bildirinin varlığına rağmen zararıma birçok kararlar çıkarıldı. Bu kararları yasal ve geçerli sayamazdım. Bu nedenle Nezmiye zindanından kaçtım ve bu hareketim tümüyle haklıdır. Son soruşturmalarımla ilgili dosyalarımda bu konu açıklandığı için fazla konuşmaya gerek görmüyorum. Fakat o günkü diktatörlük şartlarına, zorbalıklara baş eğmeyen ve kendi vicdanlarına uyarak benim lehime, daha doğrusu adaletin lehine oy veren yargıçlara kadirşinaslık için teşekkür etmeliyim. Üç ciltlik savunmamda bu değerli yargıçların adı saygıyla anılmıştır. Bunlar Albay Arşi, Albay

Nekti, Albay İtimadiye, Albay Zerabi, Albay Bezog - ümit, Albay Hetip-şehidi ve adlarını unuttuğum diğer iki albaydır.

7. Devlet Memurlarına Saygısızlık ve Silahla Karşı Koymak:

İddianamenin 8. bölümünde şöyle deniliyor: «Sanığın devlet memurlarına uymaması ve onlara karşı gelmesinden dolayı 160. maddenin 10. bendine göre cezalandırılmalıdır. Fakat Üsteğmen Aliasker Zemani'nin ülke Istihbarat Örgütü'nden 302-A, No 3, 20.2.1950 tarih ile gönderilen mektup ve ifadesi, sanık tarafından kabul edilen raporu göz önünde bulundurarak, sanık memurları öldürmek amacıyla kurşun attığından 160. maddeye ve 170. maddeye, ayrıca 20. maddenin son bölümüne göre cezalandırılmalıdır.»

Beni devlet memurlarına silahlı karşı koymakla suçluyorlar. Fakat hiç bir zaman adam öldürmek amacıyla kurşun atmadım, kuşkunuz olmasın. Sorgu sırasında yazdığım gibi ben yalnız Nayib Zemani'ye bir kez ateş ettim. Karşımdaki adamın kim olduğunu bilmediğime göre kurşunu onun başına, kalbine veya diğer öldürücü bir yerine vurmaya niyetim yoktu ve buna da dikkat ettim. Bunlara ek olarak, memurlar halk içinde sivil olduklarına göre, benim için gerçekten onları ayırt etmek mümkün değildi. Vicdanım tanımadığım ve suçsuz adamlara kurşun atmaya izin vermez. Belki de ben böyle bir vicdan duygusunun etkisi altında olmasaydım ve yalnız kendi canımı her ne pahasına olursa olsun kurtarmak isteseydim oradan kaçıp kurtulmama yüzde doksandokuz olanak vardı. Fakat ben hapse düşüp idam olmamak uğruna çarpışmadım ve suçsuz insanları öldürmeye kalkışmadım. Yoksa Hisrov Ruzbeh'un kurşununun boşa gitmeyeceğini ve her halde birisine değeceğini kimse inkâr edemez. Ben 6 Temmuz 1950 günü akşam tam saat dokuz'da bir kavşakta Ali Mutteğin'i bekliyordum.

Beş dakika geçti, gelmedi. Ben o yeri terketmeye niyetlendiğim sırada aniden Milli Şura Meclisi'nin stenegrafisi Azim Askeri bir başkası ile birlikte benim yanımdan geçti. Bu adam geçmişte İTP'nin Merkezi Bilgiler Şubesinin arşivcisi olmuştu. Ben ihanet ettiğini ve polisle işbirliği yaptığını biliyordum. Askeri, fevkalade heyecanlı görünüyordu. Bana tekrar tekrar bakıp yanındaki adama bir şeyler mırıldanıyordu. Onlar benden biraz uzaklaştıktan sonra Askeri kaçmaya başladı ve yanındaki adam bana bir el ateş etti ama vuramadı. Ben de onun tarafına doğru bir kurşun attım ve güneye doğru koşmaya başladım. Bu sırada halk sokakların başına toplandı ve arkamdan devamlı kurşun sıkılıyordu. Bu kurşunlardan biri sol kolumun dirseğine, biri sol bacağıma geldi. Bir kurşun da kalbimin aşağısından girdi, barsaklarımı birkaç yerden yırtarak sol böbreğimi delip geçti. Sonra sonu kapalı bir sokağın duvarı yanında durduğum zaman tanımadığım bir kişi üç kez tuğla ile bana saldırdı. Üçüncüsünde iki tuğlayı birden bana attığında yalnız başımı korumak için sola doğru çekebildim ve tuğlalar omzuma gelip kemiğimi kırdı. Şimdi bu olaydan dokuz ay geçmesine rağmen omzum sakattır. Yandan ve önden yukarıya doğru 90 dereceden az hareket ediyor. Son günlerde omzumun filmini aldılar. Filmde omzumun kırıldığı ve tekrar eporasyon gerektiği görülüyor. Fakat bunun için hiç bir şey yapmayacakları da iyice gözüküyor! Idamlık adamın omzunun sağlam veya kırık olması da bir şeyi değiştirmez! Bu yüzden operasyon için istekte bulunmayacağım.

Bu konuda açıklanması gereken bir şey daha var: Yaralanıp sağ elim ve sol bacağım tümüyle hareketten düşmesine rağmen zorlukla merdivenlerden dama çıktım. O anda ölmeden tutulacağıma veya tutulsam bile ameliyattan sağlam çıkacağıma hiç ihtimal vermediğimden yirmi dakika süren bir fırsattan yararlanarak, Azim Askeri'nin ihaneti bilinsin diye dokuz veya on parça kağıda şu cümleyi yazdım: «Benim katilim, Milli Şura Meclisinin ste-

nografisi Azim Askeri'dir.» Bu kağıtları imzaladıktan sonra onları rüzgara bırakıp, dağıttım. İnanıyordum ki bu sayfalardan biri sonunda görevini yapacak ve hain cezasız kalıp kurtulamayacaktı. Bu adam benim gerçek katilim olmaktan başka partinin nakit ve oturduğu evin parası olan yüzbin tümeni parti'den çalmıştı ve ben inanıyorum ki hain bu paraları yiyemeyecek ve sonunda cezasını bulacaktır.

Sayın yargıçlar görüyorsunuz ki, ben konuşmalarımda resmi polisler konusunda hiç bir özel fikir söylemedim, çünkü onlar resmi elbiseler giyip yasal görev yapıyorlar. Onların görevi de bizim parti ile mücadele etmektir. Bu, onların yaptıkları işlerde ülkede geçerli yasaların sınırını aşmayınca kınanmaz. Hatta silahla karşı koyduğum zaman beni askerler öldürseydi bile gelecekte iktidarı alacak olan partimiz, bence onları cezalandırmamalıdır. Hatta mahkeme yargıçları da gerçekten, her türlü özel görüş ve kişisel çıkar düşünmeden karar verdikleri takdirde cezalandırılmamalıdırlar. Fakat bizim partimizin saflarına katılan, parti sırlarını öğrenen, ama bu bilgileri ve tanıştığı partilileri zararımıza kullananların sonu başka türlü olacaktır. Bu adamlara siyonistler gibi bakılmalı ve ihanetlerine göre cezalandırılmalıdırlar.

Fakat izin verin soruna yasa açısından bakalım. İddianamede benim eylemime 160. maddenin 1. bendinin uygulanmasının istendiği yere kadar sözüm yoktur ve buna itiraz etmiyorum. Mahkeme kararının 161. maddeye dayandırılması da doğru olabilir. Çünkü silahla karşı koyduğum an da her halde Üsteğmen Aliasker Zemani yaralanmıştır. Fakat bu yaralamanın cezası, memurlara silahla karşı koymanın cezasından az olduğuna göre 161. maddeye dayanmak cezanın tayin edilmesinde belirleyici olmayacaktır. Çünkü 161. maddede şöyle denilir: «Eğer tutuklanacağı zaman karşı koyan kişi, bir de cinayet suçu işlerse ve bu suçun cezası karşı koymanın cezasından şiddetli olursa o bu suça göre

cezalandırılacaktır. Öyle olmadığı takdirde karşı koymanın cezasına mahkum olacaktır.»

Buna göre, silah kullanma, karşı koymanın cezası ise iki yıldan altı yıla kadar hücre hapsidir. Şimdi bakalım, benim yaralama suçumun cezası ne kadardır? Genel Ceza Yasanın 173. maddesinde şöyle yazıyor: «Yapılan hasar zarar görmüş adamın 20 günden fazla hastalanmasına ve iş yapma kabiliyetini kaybetmesine sebep olursa suçu işleyen kişi altı aydan bir yıla kadar eğitici hapse mahkum olacaktır. Yapılan hasar zarar gören adamın hastalanmasına ve çalışma kabiliyetini kaybetmesine neden olmazsa veya yalnız 20 günden az bir süre için hastalanmasına ve iş yapma kabiliyetini kaybetmesine neden olursa suçu işleyen kişi 11 günden 15 aya kadar eğitici hapse mahkum olacaktır.»

Bildiğim kadarıyla Üsteğmen Zemani 5 gün 2 no.lu ordu hastanesinde yatmıştır. Hatta kendisi de beni görmeye gelmiştir. Şimdi sağlamdır, vücudunda hiç bir eksiklik yoktur. Bu yüzden bana 173. maddenin son bölümü uygulanabilir. Onun da cezası 11 günle 5 ay arasında eğitici hapistir.

Böylece özet olarak 160. maddeye dayanmak yeterlidir ve 161. maddeye dayanılması cezanın derecesine etki etmiyor, hiç bir değişiklik yapmıyor. İddianamedeki «memurları öldürmeye kastetmek» suçlaması da yasal dayanağa sahip değildir. Çünkü önce hedefimin kim olduğunu bilmediğime göre adam öldürmek amacıyla kurşun atmadım, ikincisi öldürmek için kurşun atmış sayılsam da, hiç bir istek, niyet suç değildir. Böyle hallerde yalnız bir istisna vardır. Bu da Askeri Mahkeme ve Ceza Yasasında kaydedilmiş olan 'şaha suikast' etmektir. Bu özel halden (o da hiç olmazsa uygulanması için hazırlık yapılmışsa) başka hiç bir suça «kast etmek» (niyetlenmek) cinayet sayılmıyor. Bir polisi öldürmeye niyetlenmek, onun öldürülmesi olarak sayılamaz. Ayrıca «kendi nefsini savunmak» vardır! Açıkladığım gibi bana aniden kurşun atıldı. Canım tehlikede olduğuna göre kendimi savunmak zorundaydım. Genel Yasasının 187. maddesi benim bu özel durumu-

ma tam uygundur. Çünkü bana ihtar edilmedi, teslim olmam için bir çağrıda bulunulmadı, aniden kurşun atıldı ve bütün olanlar da gösteriyor ki, polisler beni öldürmek amacıyla kurşun attılar. Öyle ki kurşunlardan biri tam kalbimin altından girdi. Benim bu mahkemeye çıkmamam için kurşunun birkaç milimetre yukarıdan girmesi yeterliydi. Buna göre 187. maddeye dayanarak kendi canımı savunmak ve bir cinayetin önünü almak için benim karşı koymam gerekliymiş.

Ortada ihtar olmadığına göre itaat etmek söz konusu edilemez. Buna göre de Genel Ceza Yasasının 41. maddesi gereğince ben her türlü cezadan muafım.

8. İzinsiz Silah Bulundurmak ve Taşımak:

İddianamenin 9. bölümünde şöyle yazılmıştır: «Sanık izinsiz silahlar bulundurup ve taşıdığına göre, kaçakçılık yapanların cezalanması konusundaki yasanın 43. maddesinin düzeltilmesine dair yasa tasarısı gereğince cezalanmalıdır.»

Bu konuda kendimi savunmuyorum. Çünkü izinsiz silah bulundurup, gezdirdim ve tutuklandığım gece kendimi korumak için ondan faydalandım. Bu silah bir Colt tabanca ve iki şarjörden ibarettir. Ve şimdi güvenlik güçlerinin elindedir. Fakat iddianamede «silahlar» sözünün kullanılmasına şaşıyorum! Çünkü; bir colt tabancası bu sözcükle adlandırılamaz. Bu kelimeyi okuyan bir kişi tutuklandığım gece benim üzerimde bir çok silah olduğunu sanabilir. Halbuki asla öyle değildir.

9. Suçluları Saklamak ve Onlara Kaçma İmkanı Hazırlamak:

İddianamenin 10. bölümünde şöyle yazılmıştır: «Suçluları saklayan ve onlara kaçma imkanı hazırlayan sanığın eylemi Genel Ceza Yasasının 123. maddesine dayanarak cezalandırılmalıdır.» Kaç yıldan beri ben kendim kaçak durumda ve gizli şart-

larda yaşıyorum ve benim için gizli yaşamak ve kaçmak imkanlarını başkaları hazırlıyorlar. Böyleyken benim başkalarını saklayabilmem ve onlara imkan hazırlayabilmem nasıl mumkün olabilir? Eğer ben kendim özgür olsaydım, benim evim olsaydı ve birisini saklasaydım belki bu suçlama doğru görülebilirdi. Fakat ben kendim evsiz barksız ve başkalarına yük olduğum için asla böyle bir olanağım olmamıştır. Kaçma imkanı hazırlamak konusunda da bu zorluklarla karşılaşılır ve bir şey yapılamaz.

Bu suçlamaların doğru olduğu kabul edilirse 123. maddenin de bendlerini dikkate almak gerekir Çunkü bu maddede değişik durumlar dikkate alınmış ve her birisi için ozel ceza duşunülmuştur. 123. maddede şöyle denir: «Eğer kaçan kişi idama mahkum edilmiş ise, onu saklayan veya kaçması için ona yardım eden kişinin cezası bir yıldan üç yıla kadar eğitici hapis» cezasını tayin etmiştir. Ben cesaretle sayın yargıçlara soruyorum ki, benim dosyamda idama mahkum birisini saklamaya ve kaçırmaya dair en küçük bir belirti bile var mıdır? Eğer savcı veya yargıçlar bana böyle bir durumu gösterebilirse, verilecek her türlü cezayı bütünüyle kabul ediyorum. Yasa diyor ki, mahkeme kararı dellilere ve yasaya dayanılarak suçlamanın sanığa ait olduğunun kesinleşmesi gereklidir. Ben konuyu yeniden ele alan Tetkik Mahkemesinin bu konuyu dikkatle inceleyip bir delil, belge var mıdır, diye araştırmalarını özellikle istiyorum. Doğrusu şaşıyorum ki, ilk mahkeme yargıçları niçin 123. maddenin bu bölmünü almış ve üç yıl eğitici hapis olan en yüksek cezayı vermiştir? Eğer yasanın bir maddesine dayanarak, bu maddenin sanığın suçuna uygun olduğu ispatlanmadan ceza biçiliyorsa, mahkeme etmeye, bu kadar gösteriye ne gerek vardır? Sorgu dosyasına ne gerek vardır? Niçin on çeşit suç dizilsin? Niçin bu şekilde bir sürü yasa maddelerini birbiri ardınca dizerek, sanık için çeşitli cezalarda mahkumiyetler isteniyor! isyancı, cani, katil, hain, casus, bozguncu, hırsız vb. adlar

takılıyor! İzin verin bu can sıkıcı konuya son vereyim.

* * *

Şimdi yapılan suçlamaların her birisi karşısında savunmam sona erdi. İzin verin iddianamenin bazı yönleri konusunda kısaca açıklama yapayım:

1 — Aynen iddianamede de yazılmış bulunan sorgum sırasındaki savunmamın sonunda ben şöyle yazmışım: «Askeri Örgütün kurucusu olarak idam edilmemi arzuluyorum. Çünkü Muhtari Gulpaygai gibi gençler şehitlik onuruna erdikleri halde, benim gibi bir kişi idam olunmazsa, halk ve okur yazar olmayan ihtiyarlar, ak saçlı kadınlar şerefimden kuşkulanmakda haklı olurlar. Ben kendi şerefime inandığıma ve ona sıkıca bağlı olduğuma göre yargıçtan ve ordu savcısından, hatta sonra da mahkeme yargıçlarından samimiyetle isteyeceğim ki, beni idam etmekte en küçük tereddüte imkan vermesinler. Hatta çıkarılacak bu kararı duyduktan sonra onlara teşekkür edeceğim.»

Ne yazık ki, iddianamede benim şerefime saldırılırken (bu konuya yeri geldiğinde değinmiştim) şöyle bir cümle yazmışlar: «İran Ulusu Hisrov Ruzbeh'in idamını istiyor. Hisrov Ruzbeh bunu iyi anlamıştır. Fakat o istiyor ki, belki bir mucize doğsun ve onun idam kararı bir şeref belgesi olsun.» Ben bu cümleyi okuduğumda doğrusu şaşırdım. Çünkü bu cümleye göre ben İran Toplumunun teşhis etme yeteneğine inanıyorum. Ancak belki de idam edilmem diye endişeliyim. Bu, halkın ve okur yarar olmayan ihtiyarlar ve ak saçlı kadınların ve İran toplumunun diğer kesimlerinin düşüncelerinde kuşku yaratır. Onlar Hisrov Ruzbeh'in de Dr. Behramiler, Dr. Yezdiler gibi kendi partisine ihanet ettiğini ve buna karşılık olarak idamdan kurtulduğunu tasavvur ederler. Bu konu, hizmetinde gördüğünü; Behramileri ve Yezdileri ise suçlu ve hain saydığını iyi gösteriyor. İşte benim bütün endişem kamu oyunda böyle bir övünç mertebesine varama-

maktır. Bu açık ve parlak cümlenin neresinden, «İran toplumu Hisrov Ruzbeh'in idamını istiyor ve onun kendisi de bunu iyi anlamıştır,» anlamı çıkıyor?

2 — Birbirine açıkça zıt olan bu sözlerden başka 'araştırmanın sonucu ve suçlamanın delilleri' başlığı altında iddianamede şu cümle ile karşılaşıyoruz: «Hisrov Ruzbeh'in açısından 'halkı şahlığa karşı silahlanmaya tahrik etmek ve kapatılmış olan İTP'nin askeri örgütünde askerlerin birleştirilmesi,' hükümetin esaslarını dağıtmak amacıyla görülen en küçük iştir...»

Halbu ki şahlığa karşı yaptığım işler konusunda benim soruşturmamın 165. sayfasından alttaki şu cümleyi aynen iddianameye aktarmışlar: «... nihayet askeri örgüte üye olmam bu konuda başardığım en büyük iştir...» Sayın yargıçlar bu iki örnekte geçen 'en küçük iş' ve 'en büyük iş' sözlerine dikkat edince bunların birbirine açık şekilde zıt olduğunu göreceklerdir. Kuşkusuz, hayat çelişkilerle dolu olduğu bir zamanda böyle çelişkiler ister istemez haber yazıda, şiirde ve her işte kendini gösterecektir. Öylesine ki, Hesenabad kuşağında Belikil-mütekellimin heykelinin dikilmesi ve sayın Sedrüleşrafinin Meclis başkanlığına seçilmesi bu çelişkinin başka örnekleridir.

3 — «Bebr (Goflan)» adlı geminin yakılması ve Ocak 1949 olayı konusunda İTP'ye karşı suçlamalar ileri sürülmüştür. Fakat iddianamede bu konuda benim kişiliğime değinildiğine göre yalnız vurgulayarak belirteyim ki, bu iki olayın hiç birisi ile azıcık ta olsun ilişkim olmamıştır. Dr. Behraminin kendi nefretle dolu mektuplarında yazdığı sözler ise hayasızcasına yalandan başka bir şey değildir. Benim sorgu tutanaklarım bunu açık şekilde kanıtlıyor.

4 — İiddianamede benim dinsiz olduğuma çok kere işaret edilmiş ve bazı yerlerde 'dinsiz-komünist' deyimi kullanılmış ve «C - Suçlama Konusu» başlığı altında şöyle yazılmıştır: «1944 yılında İTP'ye üye olur ve bu partiyi benimsemekle kendimi

'din' ve 'vatan' duygusundan sıyırır. Bunun sonucanda da hükümetin ve şahlık tac ve tahtının temelini dağıtmak, ülke bağımsızlığını yok etmek amacıyla sanığın eylemi zorunlu ve mutlak bir iş olmuştur.»

Sayın yargıçlar benim sorgu dosyama bakınca şöyle yazdığımı görürler: «Orta okulda okurken matematik ve tabiat bilimleriyle tanışmak ve değişik felsefe ekollerini öğrenmekle kesin olarak öyle bir sonuca vardım ki, dinlerin hiç birisinin sağlam, bilimsel temeli yoktur. Bundan sonra dinsiz oldum.» Demekki İTP'nin kurulmasından ve bu partiye üye olmak istediğimden yıllar önce ben dinsiz olmuşum. Halbuki iddianameye göre İTP'yi benimsemekle dinden ayrılmışım.

Bu da iddianamedeki başka bir açık çelişkidir. Esasen dinsiz olmak İTP'ye üye olmak için şart değildir. İsteyen kendi inançlarını korumakla birlikte İTP'ye üye olabilir. Bana göre bilimsel alanlarda öğrenim yapanların yüzde 90'ı dinin ilkelerine inanmıyor. Yalnız onların yüzde 10'u kararsız kalabilir veya kendi düşüncesini açıklamaz. Fakat dinin ilkelerine inancı sarsılmış bu yüzde 90'ın içerisinde ancak parmakla sayılacak kadar insan kendi fikirlerini açık şekilde söylüyor. Diğerleri ise dine inanmadıkları halde kendilerini inanmış gibi gösteriyorlar. Böyleleri yalnız kendilerinin en yakın dostlarının yanında fikirlerini açıkça söyleyebilir. Onlar kendi devranışlarını bir çeşit dini çekimserlik sayıyorlar. Kuşkusuz din öncüleri büyük toplumsal kişiler, iyimser, insansever, reformcu adamlar olmuşlardır. Onlar din yolu ile topluma hizmet etmek, korku ve ümit, cennet ve cehennem yardımı ile insanları iyi işlere yöneltmek ve kötü işlerden uzaklaştırmak istemişlerdir. Fakat insanlık geliştikçe eğitim yaygınlaştıkça, insanseverlik isteklerini temel alan ahlak ve vicdan ilkeleri kök saldıkça din etkisini yitiriyor. Bilim açısından din sorunu tamamıyla çözülmüştür. Yeni bilimsel bulgular dine gitgide daha ağır darbeler indiriyor. Bugün insan, la-

boratuvarlarda amino asit yardımı ile ve kimyasal bileşikler yoluyla canlıların esas maddesi olan proteini elde etmeyi başarmıştır. İnsan uygun kimyasal ortamda canlı hücreleri üretebilir. Bu hücreleri insan vücudunda üretip çoğalttığı gibi, canlıların vücudunun dışında, kimyasal ortamda çoğalmaya zorlayabilir. Bugün birkaç günlük cenini, uygun ortamda büyütmek mümkün. Tek hücreli canlıların özel şartlarda üretilmesi ve değişmesi, nihayet geniş değişik şekilde canlıların yaratılması bilimin açık ve çözülmüş problemlerinden sayılıyor. Hayvanlardan bazısının öldükten yarım saat sonra dirilmesi, insan öldüğünde ilk dakikalarda yeniden diriltilmesi, böyle onlarca diğer haller bilimleri öğrenenlere gerçekleri daha açık gözle görmeye ve bu gibi konularda bilimsel düşünme yöntemine sahip olmaya olanak veriyor. Öte yandan donmuş ve kuru halde olan din yasaları insan toplumunun gelişmesiyle yarışamaz, günün ihtiyaçlarına uyamaz, toplumun yönetimi için kök ve temel olamaz.

Bu yüzden komünistlerin din ile işleri yoktur. İnsanların böyle vicdan ve inançlarına azıcık ta olsa karışmazlar. Sosyalist ülkelerde kilise, havra, cami ve başka tapınaklar bir arada serbestçe bulunuyor ve ilgili dine inananları ibadete çağırıyorlardır. Hatta Sovyetler Birliği'ndeki Müslümanlardan bir bölümü her yıl hac için Mekkeye gidiyorlar. Komünistlerin dinle ilişkileri böyledir!

Fakat Anayasası İslamiyeti resmi din ilan eden İran Hükümeti alkollü içkilerden vergi alıyor ve ülkenin her yanında içki fabrikaları devletin denetimi altında içki üretip satmayı sürdürüyor. Başkentte alkollü içki satan dükkanların sayısı, kitapçı dükkanlarının sayısından en az 100 kat daha fazladır. Devlet kendisi Tahran Genelevleri bölgesinin etrafına duvar çekip namus satışını yasal bir iş sayıyor ve orada özel karakol açıyor. Her yerde kumarhaneler açık şekilde çalışıyor.

Özet olarak dinden yalnız kuru bir isim kalmıştır. Faizcilik geniş şekilde yayılmıştır. Oruç tu-

tan, namaz kılan ve diğer dini görevlerini yapan insan çok azdır. Bu yılın Sizdeh günü (**Nevruz bayramının** 13. günü, halk şehir dışına eğlence ve gezmek için gider, inançlarına göre bu günün uğursuzluğunu böylece geçirmiş olurlar —çevirenin notu—) bunun canlı örneğidir. Yalnız faizcilik, bonoculuk, din ilkeleri ve emirlerine uymamak yoluyla bazı adamlar kısa süre içinde her şeyin sahibi olur, yüzlerce başka insan ise yoksullaşır, zavallılaşır. Fakat bu insanlar dinci olmaktan kolay uyanmıyor ve 'tekfir' sopası ile komünistlerin başına vuruyorlar.

Şimdi konumuz böylece sona erdi. İzin verin Sadi'nin Gülistan'ındaki hikayesinden birkaç cümle söyleyeyim:

«Üstünde pahalı bir elbise, başında Mısır kumaşından bir sarık, Arap atına binmiş, şişman bir aptal gördüm. Birisi dedi:

— Ey Sadi, aptal hayvanın üstündeki bu güzel ipek elbiseyi nasıl görüyorsun?

Dedim:

— Altın suyu ile yazılmış bir kötü el yazısıdır. Büyükler söylemişler: Güzel bir yaratık, bin ipek elbiseden iyidir.»

Bu hayvanın insana benzediği söylenemez.
Elbisesi, sarığı ve dış görünüşünden başka.
Onun mülkünü, servetini ve vücudunu arasan
Kadından başka onda helal bir şey bulamazsın.»

Gördüğünüz gibi Sadi bu çeşit kimselerin bütün zenginliklerini ve servetlerini haram saymış, fakat kanlarını helal bilmiştir. Bu söz komünistlerin ve Komünist Ruzbeh'in sözü değildir. Bu söz Sadi'nin tatlı sözüdür.

SON SÖZ

Sayın yargıçlar!

Ben mahkeme huzurunda kendi politik ve toplumsal düşünce ve fikirlerimi açıkça savunduğum, ama bu demek değildir ki, ben ölümümü mutlaka tatlı, hoş, şerbet gibi sayıyorum. Ölmek her halde ve özellikle düşünce sahibi olan, yürekleri geleceğe, parlak ve aydınlık geleceğe umutla bakan insanlar için hoş değildir.

Fakat her ne pahasına olursa olsun canlı kalıp her şart altında yaşamak da insanlara yakışan şey değildir. Çünkü hiç bir zaman yol, hedefi inkar etmemelidir. Haysiyetini düşürmek, küçülmek, isteklerinden vaz geçmez, politik ve toplumsal düşünce ve istekleri ayak altına almak şartı ile yaşamaktansa, ölmek yüz kere şereflidir.

Yaşamak için yaşamak isteyenler, canlı kalmanın pahasını gerektiği gibi ödeyebilirler! Kendi düşünce, fikir ve isteklerini, gömlek kilot gibi haftada iki kere değişebilirler! Zindanın demir parmaklıklarının arkasına gelene kadar inanmış oldukları kutsallıklardan yüz çevirebilir, hatta daha çok güven vermek ve «özgürlük» elde etmek için yalan da konuşabilirler. İftira yapabilirler ve İTP'yle asla ilgisi olmayan işleri kabul edebilirler. Bu gibi canlılar yaşamayı her şeyden üstün tutar ve her şeyi onunla değişirler.

İyi ölmek, de diğer her bir iş gibi başarı ister. Marangoz marangozluğu öğrenmemişse, terzi kesip

dikmeyi iyi bilmiyorsa, demirci çekiç vurmak ve kızarmış demire şekil verme usulünü bilmiyorsa, iyi marangoz, iyi terzi, iyi demirci değildir, denir. Onlar kendi işlerini iyi bilmek zorunda oldukları gibi, sözün tam anlamında insan olan da iyi ölmesini bilmelidir. Otobüs tekerlekleri altında ölmek, «Afyon ve Strikinin»den ölmek, içkiyi fazla içip ölmek, iyi ölme şekilleri değildir. Fakat vatanı savunma yolunda ölenler, tehlikeli bir hastalığın tedavisini bulmak için canını veren hekimler, kendi politik ve toplumsal hedefleri uğruna ölüm şerbetini içen insan iyi ölmenin yolunu bilir.

Resmi istatistiklere göre, her yıl bütün dünyada 40 milyona yakın insan ölmekte. Deprem, yangın, başka kötü olaylar, çeşit çeşit hastalıklar vb. bu ağır sonuca neden olur. Ölmenin bu kadar kolay olduğu halde, kendi hayatının üçte ikisinden fazlasını zorluklarla, fakat aynı zamanda insanlık uğruna şerefli çaba ve çalışma ile geçirmiş insan neden ölümden korksun?

Herkesin belirli tarihi görevi vardır. Abbasi'nin görevi ölmek ve konuşmamaktı. Fakat benim görevim konuşmak ve ölmektir. Kendi partimin kutsallıklarını savunmaktır. Ben hapse atıldığımda hiç bir açılmamış sır kalmamıştı. Behramiler, Güreyşiler ve özellikle Abbasi her şeyi yalnız süfre* gibi açıp söylemediler! Hatta iki kişinin bildiği, örneğin yalnız benimle Abbasi'nin bildiği işlerin de üzeri açılmıştı. Araştırma organının topladığı, benim bildiklerimin hapsinden on kat fazlaydı.

Bu şartlarda yalnız bir görev kalıyordu. O da PARTİNİN geçmişini ve şerefini ayaklar altına alarak burada konuların açıklanması ve savunulmasına olanak tanımayan yoldu. Ve sonuçta PARTİ savunmasız kalırdı. Hatta kuşkusuz Kuçek Soşteri ve Vartan gibi «serbest» bırakılırdım. O çeşit «serbest» bırakılmanın kurşuna dizilme ile farkı şudur ki, hem

*** Süfre bir örtüdür, yere sererek üzerinde yemek yenilirdi. (Ç.N.)**

bu sözlerim söylenmemiş kalırdı, hem de benim haysiyetim tehlikeye düşerdi. Ve bir süre bazıları benim de Behrami ve Gureyşi gibi her şeyimi sattığımı ve zindandan serbest bırakıldığımı sanabilirdi.

Bu tahlil sonucunda kendi yolumu seçtim ve şimdi ise övünçle onu sona ulaştırıyorum. Ben kendi tarihi görev ve yükümlülüğümü yerine getirdiğim için övünç duyuyorum. Ben bütün hayati tehlikelere rağmen Yezdilerin, Behramilerin, Gureyşilerin, Şerminilerin ve onlar gibilerin yerine getirmedikleri görevi yerine getirmek için İran'da kaldım.

«Savaş meydanında can vermek, namertçe kaçmaktan iyidir.»

Ben mücadele siperimi bırakmadım. Şimdi ise bu işin sonucuna alnım açık olarak katlanıyorum.

«Sadi, idam gününde yoldan dönmek,

Dostların düşüncesine aykırı olur.»

Olabilir ki sizler ilk kez bir fikre, düşünceye sahip olan bir sanığı yargılıyorsunuz. Fakat tarihte ilk kez değildir. Şimdiye kadar birçok fikir, ideoloji sahipleri böyle yargılanarak mahkum edilmiş ve şehitlik şerefine ulaşmışlardır. Fakat kamu oyunun gücü onları beraat ettirmiştir. Ben kendi ideolojime bağlıyım, siyasi fikirlerimi kutsal sayıyorum. Kendi andıma ve yeminime sadık kalıyor, İTP'nin defterine attığım imzaya saygı duyuyorum. Çıkar elde etmek veya tehlikeden korunmak için kendi andımı asla bozmuyorum.

«Eğer yemin ve andımı bozmak şartiyle beni cennete çağırsalar.

Gönlüm hiç razı olmayacak ve tatlı uyku gözüme girmeyecektir.»

Sadi şöyle demiş:

«Dostların ahdı, vefası yolunda adım attığın zaman,

Beladan korkarsan, böyle adım göstermece adım olur.»

Oysa ben kendimi hiç de suçlu, cezalanmaya ve idama layık saymadığım halde, fakat şerefim teh-

likeyle karşı karşıya kaldığından, resmi şekilde sayın yargıçlardan hakkımda idam hükmünü vermelerini istiyorum.

Bu istek yalnız şehit subayların övüncüne ortak olmak ve şerefimi tehdit eden her çeşit suçlamayı ortadan kaldırmak içindir. Yoksa ne ben, ne o subaylar ve ne de son yıllarda siyasi suçtan mahkum edilmiş insanların her biri suçlu olmadığımızın yani sıra aziz vatanımızın hizmetçileriyiz.

İran'ın «adaletli ve necip» toplumunun kamu oyu bu kararların hepsini adaletsiz sayıyor ve kendi fedakâr evlatlarını beraat ettiriyor.

Hısrov Ruzbeh'i mahkum edin, fakat cesaret ve yiğitliği, yurtseverliği, insanseverlik ve fedakârlığı mahkum etmeyin. Böyle bir durumda ben karar okunduktan sonra güleryüz ve güçlü yürekle sayın yargıçlara teşekkür edeceğim. Yalnız bu teşekkür benim dosyama son kere bakılmasını isteme hakkımı ortadan kaldırmayacaktır. Ve gerekli olduğunda kararı kaldırtmak için haysiyetime dokunmayan her yöntemden yararlanacağım.

«Canan aşkı ile yanan eğer sedakatli aşıksa,
İdam gününde gözünü kırpmamalıdır.»

Bugün İran'da soylu bir savaş geleneği somutlanıyor. Tarihin 2000 yıllık despotizminin uç noktasında Şah barbarlığının temelleridir sarsılan. Ne emperyalizmin silahları, ne de İran'ın kiralık cellatları, özgürlüğün şafağında uyanan halkları sindirmeye yetmiyor. Çünkü, İran Halklarının mücadelesinde sağlam köşe taşları ve Hısrov RUZBEH gibi, korkuya pranga vuran yürekler az değil. Bu nedenle orda fazla uzakta değil, hayatın ölüme üstün gelmesi.

Hısrov RUZBEH'i tanımak için İran Halklarının mücadele tarihini değil, yiğitliğin gerçek anlamını bilmek yeter. İşçi sınıfı sosyalistlerinin burjuva zindanlarından darağaçlarına kadar uzanan yaygın zulüm çemberinde onuru nasıl ayakta tuttuklarını, proletaryanın boyun eğmeyen, ölüme meydan okuyan ama hayatın güzelliğini bir savunmaya dönüştüren destansı hikayelerini bilmek yeter.

fiyatı 30._TL.